

INTERNATIONAL MAGAZINE

Postal Regd. No. CHD/0081/2012-14

RNI No. 61816/95

20/-

ਬਰਖ਼ ਦਿਸਿ ਬਰਖ਼ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖ਼ਲੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਾਸਚ ਕਰਣਗਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

Monthly Issue Atam Marg

ਮਈ (May) 2014

ਸਤਿ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਦਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ
ਨਾਮ ਵਿਚਕੇ ਸੁਫੀ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਰਣਦਾਤਾ ਸਾਹਿਬ
ਪੇਜ਼ੀ - 17 ਵਰ
ਸਥਾ ਮਈ 10.00 ਤੋਂ 4.00 ਤੱਕ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਤਿ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਰਣਦਾਤਾ ਸਾਹਿਬ

(ਸਤਿ ਲੋਕ ਖਾਤਰਾ - 17 ਜੂਨ 1918 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2001)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਵੀਹਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਮਈ, 2014
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ ਨੰ: - 9814612900 ਫੋਨ ਨੰ: - 9779816909

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar, Teh.
Mohali Distt. S.A.S Nagar (Mohali) - 140901, Pb. India

**Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]**

**Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023**

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
220/-	2020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 50/-	\$ 500/-

please visit us on internet at:-

Email : atammarg1@yahoo.co.in,
http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98146-12900, 94172-14382, 94172-14381,
96461-01996, 98889-10777,
9417214384, 9417214383

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਨੂੰ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ - ਅਜੀਤ ਗੜ੍ਹ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤੇ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379
Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408
ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-288-5000

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858
ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

* ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 9814612900

* ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ
ਸਕੂਲ (CBSE) - 0160-2255003

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB) ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਧਿਅਮ-
95920-55581

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
9814801860

* ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ -
94172-14382

* ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
(ਬੀ.ਐੱਡ)
94172-14382

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ)
98157-28220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਬੁਕਿੰਗ - 94172-14386

ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385,

98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 3
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 5
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
3. ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ...। 8
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
4. ਸੰਤ ਬਚਨ 13
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
5. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਭਾਈ ਸੀਹਾਂ ਤੇ ਭਾਈ ਗੱਜਣ 20
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
6. ਸੁਖ-ਦੁਖ 26
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
7. ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) 44
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ
9. ਤੀਸਰੇ ਰਤਨ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਰੀ 48
ਗਿਆਨੀ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
10. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ 53
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
11. ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 58
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
12. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ, ਭਾਗ 2 60
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹ ਤੀਬਰ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਆਤਮ ਰੰਗ, ਆਤਮ ਰਸ, ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੋਝੀ, ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਐਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਗੰਮ ਹੈ, ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਿਆ, ਪਹਿਚਾਣਿਆ, ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਐਸੀ ਮਾਨਸਿਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੱਸ ਕੇ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਅਬਿਗਤਿ ਮਤਿ ਅਬਿਗਤਿ ਦੀ ਕਿਉ ਅਲਖ ਲਖਾਏ।
ਅਕਥ ਕਥਾ ਅਕਥ ਦੀ ਕਿਉ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ।
ਅਚਰਜ ਨੋ ਆਚਰਜ ਹੈ, ਹੈਰਾਣ ਕਰਾਏ।
ਵਿਸਮਾਦੇ ਵਿਸਮਾਦੇ ਹੈ ਵਿਸਮਾਦੁ ਸਮਾਏ।
ਫੇਦੁ ਨ ਜਾਣੇ ਭੇਦੁ ਕਿਹੁ ਸੇਸਨਾਗੁ ਨ ਪਾਏ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਲਾਹਣਾ ਗੁਰ ਸਬਦ ਅਲਾਏ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ਵਾਰ ੯,

ਪਉੜੀ ੧੩

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਅਕਥ ਦੀ ਕਥਾ, ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਮਾਰਗ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਹੈ, ਸਰਬ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ -

ਇਹ ਧਨੁ ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਫਿਰਹਿ ਸਿ ਜਾਣਹਿ ਦੂਰਿ॥ ਅੰਗ - ੯੯੧

ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ-

ਸੋ ਧਨੁ ਵਖਰੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੇ ਹਮਾਰੈ॥
ਜਿਸ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੈ ਨਿਸਤਾਰੈ॥ ਅੰਗ - ੯੯੧

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਸੁਣਨੀ, ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ, ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ, ਵੀਚਾਰ, ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਬਖਾਧ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿਸਤਾਰਾ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀ ਬਚਿੱਤਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਪਰਮਗਤਿ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ -

ਇਕ ਬਾਤ ਅਨੂਧ ਸੁਨਹੁ ਨਰ ਭਾਈ ॥
ਇਸੁ ਧਨ ਬਿਨੁ ਕਹਹੁ ਕਿਨੈ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੧

ਦਰਅਸਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਜਾਪ ਵੀ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ

॥ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹੁ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੬

ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ, ਸੁਣਨ, ਗਾਇਨ ਦਾ ਅਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਰਬ ਵੇਲਾ ਨਾਮ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥
ਕੋਟਿ ਬਿਘਨੁ ਲਾਥੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗਾ ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁਭਾਖਿਆ ॥
ਗਾਵਹੁ ਸੁਣਹੁ ਪੜਹੁ ਨਿਤ ਭਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਤੂ ਰਾਖਿਆ ॥
ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਅਮਿਤਿ ਵਡਾਈ ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਦਇਆਲਾ ॥
ਸੰਤਾ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਆਦਿ ਬਿਰਦੁ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਨਿਤ ਭੁੰਚਹੁ ਸਰਬ ਵੇਲਾ ਮੁਖਿ ਪਾਵਹੁ ॥
ਜਰਾ ਮਰਾ ਤਾਪੁ ਸਭੁ ਨਾਠਾ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦੁ ਨਿਤ ਗਾਵਹੁ ॥
ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੈ ਸਰਬ ਕਲਾ ਬਣਿ ਆਈ ॥
ਪ੍ਰਗਟੁ ਭਈ ਸਗਲੇ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥
ਅੰਗ- ੬੧੧

ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀ ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਅਕਥ ਦੀ ਕਥਾ' ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹਨ-

ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਅਕਥ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਏ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਾ ਇਹੁ ਧਨੁ ਪਾਏ॥ ਅੰਗ - ੯੯੧

ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਮਾਇਕ ਵਸਤੂਆਂ, ਧਨ ਮਾਲ ਜੋ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਤ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਫਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਰਾਹਤ, ਸੁਖ, ਸਹਿਜ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਨਾਮ ਧਨ ਦੀਆਂ ਕੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਏਕੋ ਨਿਹਚਲ ਨਾਮ ਧਨੁ ਹੋਰੁ ਧਨੁ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
ਇਸੁ ਧਨ ਕਉ ਤਸਕਰੁ ਜੋਹਿ ਨ ਸਕਈ ਨਾ ਓਚਕਾ ਲੈ ਜਾਇ ॥
ਇਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਜੀਐ ਸੇਤੀ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜੀਐ ਨਾਲੇ ਜਾਇ ॥
ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਈਐ ਮਨਮੁਖਿ ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ ॥
ਧਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮ ਧਨੁ ਖਟਿਆ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੧੧

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ

ਕੋਈ ਅਜਬ ਅਵਸਥਾ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਪੁੱਜਣਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧਾਰਾ ਵਰ੍ਹਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮਨ ਮੁਗਧ ਹੋਇਆ ਪੀਂਦਾ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਬੜਾ ਕਠਨ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਨਾਮ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਐਸੇ ਅਨੁਪਮ ਆਤਮ ਰਸ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ ਵਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਾ ॥

ਮਨੁ ਪੀਵੈ ਸੁਨਿ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਾ ॥

ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਕਰੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ

ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਕੇਲਾ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੨

ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਏਕੀਕਰਣ ਹੈ। ਜੋਤਿ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪਰਮਜੋਤਿ ਵਿਚ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦੂਜੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਕ ਰੂਪ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਭਰਮ ਕਾਰਨ ਆਪ ਨੂੰ ਅੱਡ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, 'ਹਉ' ਵਿਚ ਵਖਰੀ ਹੋਂਦ ਬਣਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਭਰਮ ਦਾ ਪੜਦਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੁੜ 'ਵੱਖ' ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦੀ -

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਵਿਛੁੜਿਆ ਮਿਲਿਆ ॥

ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸੁਕਾ ਹਰਿਆ ॥

ਸੁਮਤਿ ਪਾਏ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਏ ਮੇਲਾ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥

ਜਲ ਤਰੰਗੁ ਜਿਉ ਜਲਹਿ ਸਮਾਇਆ ॥

ਤਿਉ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭੁਮ ਕਟੇ ਕਿਵਾੜਾ ਬਹੁੜਿ

ਨ ਹੋਈਐ ਜਉਲਾ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੨

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਐਸਾ ਅਨੁਭਵ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਚੋਥੇ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ? ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਇਕ (yard stick) ਪਰਖ-ਕਸੌਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਨਾਪ ਤੋਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅੰਦਰ ਤਤਪ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਸ਼ਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਧਰਮ ਰਾਜ ਦਾ ਡਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 'ਹਉਮੈ' ਦੀ ਹੰਗਤਾ-ਮਮਤਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੈਰੀ ਮਿੱਤਰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਇਕ ਰਸ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਨੂਠਾ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਸੁਨਹੁ ਲੋਕਾ ਮੈ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਪਾਇਆ ॥

ਦਰਜਨ ਮਾਰੇ ਵੈਰੀ ਸੰਘਾਰੇ

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੇ ਕਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦਿਵਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਪ੍ਰਥਮੇ ਤਿਆਗੀ ਹਉਮੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

ਦੁਤੀਆ ਤਿਆਗੀ ਲੋਗਾ ਰੀਤਿ ॥

ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਤਿਆਗਿ ਦਰਜਨ ਮੀਤ ਸਮਾਨੇ ॥

ਤੁਰੀਆ ਗੁਣ ਮਿਲਿ ਸਾਧ ਪਛਾਨੇ ॥ ੨ ॥

ਸਹਜ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਆਸਣੁ ਬਾਧਿਆ ॥

ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਅਨਾਹਦੁ ਵਾਜਿਆ ॥

ਮਹਾ ਅਨੰਦੁ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥

ਪ੍ਰਿਅ ਸਿਉ ਰਾਤੀ ਧਨ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੦

ਐਸੇ ਅਨੁਭਵ, ਐਸੀ ਸੋਝੀ, ਐਸਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ, 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਪਿਛਲੇ ੧੯ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਐਸੀ ਸੂਝ ਐਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਸਿਰਫ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਟਿਕ ਕੇ, ਸੁਰਤਿ ਜੋੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ। ਇਹ ਜਨਮ ਅਮੋਲਕ ਹੈ, ਨਾਮ ਵਸਤੂ ਅਮੋਲਕ ਹੈ, ਨਾਮ-ਰਸ ਅਮੋਲਕ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ, ਸਾਨੂੰ ਸਭਨਾਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਪਾਂਧੀਆਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਸਾਡੀ ਅਰਜ਼ੋਈ ਹੈ। ਨਾਮ-ਰਸ ਆਪ ਭੁੰਚੋ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰੋ! ਇਹ ਵੱਡਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬੀੜਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਛੋਟੀ ਆਯੂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਗਏ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਾਥੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਿਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਆਸਰੇ ਸਪੰਨ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਲਾਈ ਗਈ ਫੁਲਵਾੜੀ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਤੇ ਆ ਕੇ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਮਹਿਕ ਵੰਡ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਅਦਾਰਾ ਹੈ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅੱਜ 19 ਵਰ੍ਹੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ 20ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ 20 ਪੰਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵੀ ਛਾਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਲਈ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ 'ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਿਸਦਾ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਿਲੋਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਵਧਦੀ-ਵਧਦੀ 32,000 ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਈ ਸੀ। ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 62 'ਤੇ)

ਹਰਿ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ ॥

(ਜੇਠੁ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 14 ਮਈ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ)

(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪
ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜਦਾ ਲੋੜੀਐ ਜਿਸੁ ਅਗੈ ਸਭਿ ਨਿਵੰਨਿ ॥
ਹਰਿ ਸਜਣ ਦਾਵਣਿ ਲਗਿਆ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਈ ਬੰਨਿ ॥
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਉਨ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ ॥
ਰੰਗ ਸਭੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਜੇਤੇ ਮਨਿ ਭਾਵੰਨਿ ॥
ਜੇ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ ॥
ਜੇ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਇ ਕਹੀਅਹਿ ਧੰਨਿ ॥
ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁੜਿ ਕਿਉ ਰੋਵੰਨਿ ॥
ਸਾਧੁ ਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤੇ ਨਾਨਕ ਰੰਗ ਮਾਣੰਨਿ ॥
ਹਰਿ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪

ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜਦਾ ਲੋੜੀਐ ਜਿਸੁ ਅਗੈ ਸਭਿ ਨਿਵੰਨਿ ॥
ਹਰਿ ਸਜਣ ਦਾਵਣਿ ਲਗਿਆ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਈ ਬੰਨਿ ॥

ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਪਿਛਲੇ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਅਤੀ ਗਰਮੀ ਵਾਲਾ ਦੁਖਦਾਈ ਮਹੀਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਭੱਠੀ ਵਾਂਗ ਤਪਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਮੁੜਕੇ ਨਾਲ ਬੇਚੈਨ ਹੋਇਆ ਠੰਢੀ ਥਾਂ, ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਪਹਿਨਣ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਾਜ, ਕੁਝ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਪਿਛਲਾ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਕਿੰਨਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਭਰਿਆ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ ਵਾਲਾ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੀਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਰੁੱਤ ਬੜੀ ਸੁਖਾਂਵੀ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜੀਵ-ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਕਿਵੇਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੩

ਦਰਅਸਲ ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਗਮੀ, ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਿੱਜੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਦਾ ਹਰ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਵਿਗਾਸ ਤੇ ਅਨੰਦ-ਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮੇਸ਼ੁਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਵਿਛੁੜੀ ਹੋਈ ਜੀਵਆਤਮਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਿਗੋਚਾ ਤੇ ਖੁਆਰੀ ਹੀ ਖੁਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ - ਅੰਗ - ੧੩੩) ਮਹੀਨਾ ਭਾਵੇਂ ਵੈਸਾਖ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਜੇਠ। ਲੋੜ ਤਾਂ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ, ਉਸਦੀ ਨਿਕਟਤਾ ਹਾਲਸ ਕਰਨ ਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਣ ਦੀ, (ਹਰਿ ਜੇਠਿ ਜੁੜਦਾ ਲੋੜੀਐ) ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਡਾ, ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ, ਪਾਲਨਹਾਰ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ, ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ, ਸਭ ਨਿਵੰਦੇ ਹਨ (ਜਿਸੁ ਅਗੈ ਸਭਿ ਨਿਵੰਨਿ) ਜੇ ਅਸੀਂ ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਤਾ, ਪਤੀ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਰਬ-ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਹਰੀ-ਸੱਜਣ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗੇ ਰਹਾਂਗੇ

ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡਾ ਰਖਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਸੇ ਜਮ-ਜਮਦੂਤ, ਕਾਲ-ਕੰਟਕ ਦੋਖੀਆਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਣ, ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਨਿਕਟ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਿਆਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਉੱਕਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਤੇ -

ਹਰਿ ਸਜਣ ਦਾਵਣਿ ਲਗਿਆ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਈ ਬੰਨਿ ॥
ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਉਨ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ ॥
ਰੰਗ ਸਭੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਜੇਤੇ ਮਨਿ ਭਾਵੰਨਿ ॥
ਜੇ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ ॥

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਦੌੜ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਧਨ, ਸੰਪਤੀ, ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਹੀਰੋ ਮੋਤੀ, ਕੀਮਤੀ ਜਵਾਹਰਾਤ, ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੇਸਾਂ-ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਨੱਠੇ ਤੇ ਹਫੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਚੋਰੀ ਡਾਕੇ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬੋਹਾਲ, ਬੇਚੈਨ ਹੋਏ ਦੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਧਨ ਦੌਲਤ ਦੇ ਲੁੱਟੇ ਜਾਣ, ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ, ਤੌਖਲਾ ਸਦਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸੋਧ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਡਰ, ਤੌਖਲੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸਲ ਧਨ ਹੈ, ਅਸਲ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੋ, ਜਵਾਹਰਾਤ ਹਨ, ਅਤੀ ਕੀਮਤੀ ਦੌਲਤ ਹੈ ਜੋ ਚੁਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਨ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦੀ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਉਨ ਲਗੈ ਨਾਹੀ ਸੰਨਿ ॥)

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ-ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਨਾ ਪਾਣੀ ਡੋਬ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਡਾਕੂ ਲੁੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਅੱਗ ਸਾੜ ਸਕਦੀ ਹੈ -

ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਬਸੈ ਜੀਅ ਨਾਲੇ ॥

ਜਲਿ ਨਹੀ ਡੂਬੈ ਤਸਕਰੁ ਨਹੀ ਲੇਵੈ ਭਾਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਜਾਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੭੯

ਜਦੋਂ ਐਸਾ ਨਾਮ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਧਰਤੀ, ਆਕਾਸ਼, ਚੰਨ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ, ਸਿਤਾਰੇ, ਪਹਾੜ, ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ, ਅਸਗਾਹ ਸਮੁੰਦਰ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਜੀਵ, ਸਭ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ (ਰੰਗ ਸਭੇ ਨਾਰਾਇਣੈ ਜੇਤੇ ਮਨਿ ਭਾਵੰਨਿ ॥) ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ, ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਜੀਵ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੀ ਆਗਿਆ

ਵਿਚ, ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਜੀਅ ਵੈਸੇ ਹੀ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। (ਜੇ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੇ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ ॥)

ਜੇ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਇ ਕਹੀਅਹਿ ਧੰਨਿ ॥
ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁੜਿ ਕਿਉ ਰੋਵੰਨਿ ॥

ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਦਾਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਦੀ ਨਦਰ, ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਓਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਦੈਵੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬਖਾਨ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਸੇ ਸਿਮਰਹਿ ਜਿਨ ਆਪਿ ਸਿਮਰਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੩

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਦਇਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ -

ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਲਾਗੇ ਜਿਨ ਆਪਿ ਦਇਆਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੩

ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ, ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨੁ ਪੂਰੇ ਭਾਗਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੩

ਓਹੀ ਜੀਵ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਇਆ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਜਨ ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੩

ਗੁਰੂ-ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਦੈਵੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਰਿ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ -

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਇਆ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੩

ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਦਾਤਿ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਓਹੀ ਧਨਤਾ ਯੋਗ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ - (ਜੇ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਸੋਇ ਕਹੀਅਹਿ ਧੰਨਿ ॥)

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੩

ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਉਦਮ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਜੀਵ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਦੁਖੀ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ? (ਆਪਣ ਲੀਆ ਜੇ ਮਿਲੈ ਵਿਛੁੜਿ ਕਿਉ ਰੋਵੰਨਿ ॥)

ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਖੇਡ ਦਾ ਰਚੇਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਹੈ, ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ-

ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੬

ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ -

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੇ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧

ਇਸ ਲਈ ਏਥੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ, ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਥੇ 'ਹਉਮੈ' ਬੰਧਨ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਬਾਧਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੈ।

ਨਾਮ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯਾਚਨਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ -

ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ ॥
ਮੈ ਦੀਜੈ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਸੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੨

ਦਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਮਾਗਉ ਇਕੁ ਦਾਨਾ ਸਾਹਿਬਿ ਤੁਠੈ ਪਾਵਾ ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਨਾਨਕੁ ਆਰਾਧੇ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੪੯

ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤੇ ਨਾਨਕ ਰੰਗ ਮਾਣੰਨਿ ॥
ਹਰਿ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ ॥

ਜਦ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ? ਜਦ ਪਰਮਾਤਮ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਦਾ ਸੰਗ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੀ, ਨਾਮ-ਰੰਗ ਰੰਗਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ (ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਪਰਾਪਤੇ ਨਾਨਕ ਰੰਗ ਮਾਣੰਨਿ ॥)

ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਦੀ ਐਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ੭ਵੀਂ ਅਤੇ ੮ਵੀਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਸੀ ਹੈ -

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮੁਖ ਉਜਲ ਹੋਤੁ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਲੁ ਸਗਲੀ ਖੋਤੁ ॥..... ਅੰਗ - ੨੭੧

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਏ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ॥
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਏਕ ਉਪਰਿ ਜਤਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੧

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਏ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਕੈ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੧

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਾਧ ਰਿਦ ਬਸੈ ॥
ਨਾਨਕ ਉਧਰੈ ਸਾਧ ਸੁਨਿ ਰਸੈ ॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੁਨਉ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਲਗੈ ਪ੍ਰਭੁ ਮੀਠਾ ॥
ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਡੀਠਾ ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੨

ਅੱਠਵੀਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਰੰਗ ਮਾਣਦੇ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਲੱਛਣ ਇਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਸੱਚ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ; ਹਰ ਥਾਂ, ਹਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੨

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ, ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ, ਸਦਾ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਸਦੀਵ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਸੁਖ ਸਹਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਏਕੈ ਰੰਗ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਬਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਨਾਮੁ ਪਰਵਾਰੁ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਸਦ ਜਾਗਤ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਅਹੰਬੁਧਿ ਤਿਆਗਤ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਮਨਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਘਰਿ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੩

ਹਰਿ ਜੇਠੁ ਰੰਗੀਲਾ ਤਿਸੁ ਧਣੀ ਜਿਸ ਕੈ ਭਾਗੁ ਮਥੰਨਿ ॥

ਅਰਥਾਤ ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਸੁਹਾਵਣਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਾਲਕ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਹੋਣ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣੇ ਭਾਗ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪਿਆਰ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਸੁਣਨੀ, ਵੀਚਾਰਨੀ, ਸਤਿ-ਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ, ਨਾਮ-ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਹੋਣੀ, ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਸੁਣਨੀਆਂ, ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਮਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਨਾ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ-ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਨੀਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਲਈ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ, ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਮੰਦੇ ਭਾਗ ਘਟਦੇ ਘਟਦੇ ਘਟ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਤਮ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੀ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਜਿਨ ਕਉ ਧਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ ਸੁਆਮੀ

ਤਿਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਪ ਇਕ ਨਿਮਖ ਸਭਿ ਲਾਥੇ

ਜਿਨ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਹਰਿ ਜਾਪਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੧੫

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਲੇਖਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਜਿਨ ਕਉ ਤੂ ਹਰਿ ਮੇਲਹਿ ਸੁਆਮੀ

ਸਭੁ ਤਿਨ ਕਾ ਲੇਖਾ ਛੁਟਕਿ ਗਇਆ ॥

ਤਿਨ ਕੀ ਗਣਤ ਨ ਕਰਿਅਹੁ ਕੇ ਭਾਈ

ਜੇ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਲਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੧੫

ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸਗੋਂ ਹਰੇਕ ਮਹੀਨਾ, ਹਰੇਕ ਰੁੱਤ ਪ੍ਰਭੂ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਨ ਵਾਲੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ ਵਿਚ ਰਚੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਤੇ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ-

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਬਾਰਹਮਾਹਾ

ਮਾਹੁ ਜੇਠੁ ਭਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ ॥

ਬਲ ਤਾਪਹਿ ਸਰ ਭਾਰ ਸਾ ਧਨ ਬਿਨਉ ਕਰੈ ॥

ਧਨ ਬਿਨਉ ਕਰੇਦੀ ਗੁਣ ਸਾਰੇਦੀ ਗੁਣ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਾ ॥

ਸਾਚੈ ਮਹਲਿ ਰਹੈ ਬੈਰਾਗੀ ਆਵਣ ਦੇਹਿ ਤ ਆਵਾ ॥

ਨਿਮਾਣੀ ਨਿਤਾਣੀ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਪਾਵੈ ਸੁਖ ਮਹਲੀ ॥

ਨਾਨਕ ਜੇਠਿ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਜੈਸੀ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਗੁਣ ਗਹਿਲੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੮

ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਸਿੱਖਰਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਤਿ ਦੀ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਧਰਤੀ ਭੱਠ ਵਾਂਗ ਭਖਦੀ ਹੈ। ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨਾ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਬਾਰਹ ਦੀ ਗਰਮੀ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਤਪਸ਼, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਜੋ ਅੰਦਰ ਲੂਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵਲੰਦਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੀਉਤਾ ਤਪਸ਼ ਨਾਲ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜੀਉ ਤਪਤੁ ਹੈ ਬਾਰੇ ਬਾਰ ॥ ਤਪਿ ਤਪਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਬੇਕਾਰ ॥

ਜੈ ਤਨਿ ਬਾਣੀ ਵਿਸਰਿ ਜਾਇ ॥ ਜਿਉ ਪਕਾ ਰੋਗੀ ਵਿਲਲਾਇ

॥

ਅੰਗ - ੬੬੧

ਜੇ ਅੰਦਰ ਸੀਤਲ ਹੋਵੇ, ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਂਤ, ਸਹਿਜ ਅਨੰਦ ਵਸਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਰਮੀ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਜੇਠ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਪਿੰਡਾ ਲੂਹ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਛਾਤੀ ਸੀਤਲ ਮਨੁ ਤਨੁ ਠੰਢਾ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੀ ਮਿਟਵੀ ਡੰਡਾ ॥ ਕਰੁ

ਗਹਿ ਕਾਢਿ ਲੀਏ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪੁਨੈ ਅਮਿਉ ਧਾਰਿ ਦ੍ਰਿਸਟੰਗਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੮੦

ਸੁਖ, ਸਹਿਜ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਠੰਢਕ ਦਾ ਸੋਮਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭਨਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਹੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਅਤੇ ਜੇਠ ਦੀਆਂ ਤਪਦੀਆਂ ਲੋਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਰਲ ਅਰਥ - ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਭ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸ਼ੁਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇਠ ਦੀ ਭਲੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਉਂ ਵਿਸਰੇ? (ਮਾਹੁ ਜੇਠੁ ਭਲਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 43 ਤੋਂ)

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਜੀ,
ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ-ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ।

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥
ਈਘੈ ਨਿਰਗੁਨ ਉਘੈ ਸਰਗੁਨ
ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥
ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਪਿ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਆਪਨ
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕੇ ਸਗਲ ਬਸੇਰਾ ॥
ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਜਨੁ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਇਆ
ਕਹ ਕਹ ਠਾਕੁਰੁ ਕਹ ਕਹ ਚੇਰਾ ॥ ੧ ॥
ਕਾ ਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾ ਸਿਉ ਬਲਬੰਚਾ
ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਨੇਰਾ ॥
ਸਾਧ ਮੁਰਤਿ ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਓ ਨਾਨਕ
ਮਿਲਿ ਸਾਗਰ ਬੁੰਦ ਨਹੀ ਅਨ ਹੇਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੭

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਹਫਤਾ ਵਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਘਰ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਏ ਓਂ। ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਦਕੇ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੜਦਾ ਬਲਦਾ ਜੁੱਗ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਵਿਚ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਦਇਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ। ਕਲਜੁਗ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅੱਗ ਬਹੁਤੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਸੁਲਘ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹਿੱਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਨ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਏਗਾ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਏਗੀ। ਕੋਈ ਜੁਬਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ, ਧੋਖਾ ਹੀ ਧੋਖਾ, ਛਲ ਹੀ ਛਲ, ਫਰੋਬ ਹੀ ਫਰੋਬ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਸਭ ਡਰਦੇ ਨੇ। ਐਸੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ, ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੁਰਲੱਭ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਰਲੇ-ਵਿਰਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਾਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗ ਉਦੈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ

ਨੇ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੨

ਜਿੱਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇ, ਨਾਮੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਕੱਢੇ ਜਾਣ, ਈਰਖਾ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਚੱਲਣ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਵੇ, ਨਾਸਤਕਤਾ ਮਨ ਵਿਚ ਆਵੇ, ਵਹਿਮ ਤੇ ਭਰਮ ਪੈਣ ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਜੁਗ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅੱਗ ਦਾ ਰਬ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਰਬ ਦੇ ਵਾਹਨ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅੱਗਾਂ ਜਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਅੱਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ -

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕੋਟਿ ਜੇਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ ॥

ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੩

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬੁਝਦੀ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਪਰ੍ਹੇ ਹੀ ਪਰ੍ਹੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ। ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਬੰਦਾ ਕਦੇ ਵੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਇੱਕ ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਘਰ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਠੀਕ ਚਲਦਾ। ਜੇ ਦਸ ਰੁਪਏ ਕਮਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਰਚ ਵੀਹ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੀਹ ਕਮਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚਾਲੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਚਾਲੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਸੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ, ਕਰਿਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਵੇ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚੱਲ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੀਜਿਆ ਹੋਇਆ ਵੱਢੀਦਾ ਹੈ -

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪

ਜਦੋਂ ਬੀਜਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੀਜਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੀਜ ਲੈ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਵੱਧ ਵੀ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਓਹੋ ਜਿਹੀ ਫਸਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕੱਲਰ ਖੇਤੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ

ਕਿ -

ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੧

ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਵੀ ਲੱਗਣਾ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਹੀ ਖਾ ਪੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਧ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਐਸੀ ਮਿਸਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਰੀ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਕੀਤਾ। ਬੜਾ ਝਗੜਾ ਵਧਿਆ ਰਿਹਾ। ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲੇਮਸ਼ਾਹ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਇੱਕ ਪਾਸੇ। ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਸਭਾ 'ਚ ਬੈਠਦੇ ਨੇ, ਮੌਜ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਯਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ ਦਿੱਲੀ, ਸੰਗਤਾਂ ਜੁੜਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਅੱਜ ਜਿਸ ਵਕਤ ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇੱਕ ਬੀਬੀ, ਪੂਰੇ ਗਹਿਣੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਂਗ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੰਦੂਰ ਦੀ ਤੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ। ਐਨਾ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ, ਉਹਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ, ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਵੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਚਿੱਤ ਆਵੇ, ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਿੱਤ ਆਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਅਸੀਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ। ਤੈਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾ ਭੁੱਲੋ।

ਸੋ ਬੀਬੀ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦਾ ਖੜਾਕ ਹੋਇਆ, ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਵੀ ਪਾਏ ਹੋਏ, ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਵੀ ਪਾਏ ਹੋਏ, ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਵੀ ਗੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਬੀ ਸੁਹਾਗ ਮਾਣ। ਬੀਬੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਬੇਟਾ?

ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰਾ ਸੁਹਾਗ ਤਾਂ ਔਰ ਅਰਥੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਤੀ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡਾ ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਨੇੜੇ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ ਹਟੇ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਤੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਤੇਰੀ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਬੋਲਿਆ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਜੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉਤੇ।

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੩

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਾਮਦੇਵ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੋ ਅਭੇਦ ਪੁਰਸ਼, ਤਨ ਵੀ, ਧਨ ਵੀ, ਮਨ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕੁਛ ਵੀ, ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ,

ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈਂ। ਹੁਣੇ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਿਆ ਸੀ -

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੬੫੭

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਇਹਦੇ ਭੇਤ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਹੈ -

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥

ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਿਰ ਮਇ ਓਦਧਿ ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ

॥ ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭ੍ਰਮੁ ਐਸਾ ॥

ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੭

ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ, ਜਬਰਦਸਤ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ, ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਗੱਲ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਹੋ ਗਈ ਇਹ ਤਾਂ। ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਬਾਤ ਹੋ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦੋ ਬਿਨਾਂ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਆਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਾ ਬਣੀ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਦ ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਓਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ-ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੫

ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਨਾਮਦੇਵ। ਇਹਨੂੰ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਜੋ ਵੀ ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ -

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਭ ਮਾਨਹਿ ਓਇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੮

ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਪਰ ਅਜੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਦੇ ਉਤੇ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਮਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਕਈ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੀ ਕਿੰਨੀ ਉਮਰ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਦਸਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਫੇਰ ਜੇ ਦੱਸਣ ਵੀ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੀ 60 ਸਾਲ, 70 ਸਾਲ ਉਮਰ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਡਾ ਆਦਿ, ਨਾ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਅੰਤ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਜੇ ਸਾਡੇ ਸਮਝ 'ਚ ਪੈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਬਣੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੀ। ਇਹ

ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ। ਨਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕੋਈ ਉਮਰ ਨਾ ਇਹਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਉਹਦੀ ਉਮਰ। ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨੇ, ਉਮਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਹੁੰਦਾ, ਇਹਨੂੰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਾਲ ਹੋਵੇ, ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ। ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਤੇ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਅਕਾਲ। ਸੋ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਜਦੋਂ ਆਪ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਹੈ, ੧੨-੧੩ ਸਾਲ ਦੀ, ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹਨੂੰ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪਕਰੋੜ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਹਚਿਆਂ 'ਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਗੁਰੂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਰੱਬ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਪਕਰੋੜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ - ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਜੇ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਪਕਰੋੜ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਖੇੜੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਗੰਗੂ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਗਰ 'ਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ੨੭ ਸਾਲ ਇਹਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ। ਅਰ ਓਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਜਿਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਗੰਗੂ ਕਿਉਂ ਸੁੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਇਹ ਗੱਲ ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਮਝਾਈ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਬੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹ ਹੈਂਕੜ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਬਣ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਹਰ ਵਕਤ ਮੈਨੂੰ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਨਿਮਰਤਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਤੇ ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਆਇਆ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਹਰ ਵਕਤ ਲਈ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਉਵੇਂ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਲੇਕਿਨ ਕੁਛ ਸਿੱਖ ਜਿਹੜੇ ਸੀਗੇ ਤਾਂ ਨਿਕਟਵਰਤੀ, ਉਹ ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਾਸੇ ਹੋਣਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਇਥੇ ਵੀਹ ਆਏ ਨੇ ਤੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਜਦੋਂ ਇਥੋਂ ਉਡ ਗਏ ਨੇ। ਬਹੁਤਾ ਤੂੰ ਇਥੇ ਨੱਠਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ। ਦੌੜ-ਦੌੜ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਬੜੇ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਿਆ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿਆ ਕਰੇ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖੇ! ਮੈਂ

ਅਣਜਾਣ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਵਾਂਗੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁਮੱਤ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਹਰ ਗਏ, ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸਿੱਖ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅੱਜ ਤੈਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਮੁੱਕੇ, ਥੱਪੜ, ਗੋਡੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ, ਥੱਲੇ ਸੁੱਟ ਲਿਆ, ਬਹੁਤ ਕੁੱਟਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੂਹਰੇ ਫਿਰ-ਫਿਰ ਕੇ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ। ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਈਰਖਾ ਦਿਖਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਪਈ, ਦਾਗ ਪੈ ਗਏ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਇਸਨੇ, ਵਸਤਰ ਠੀਕ ਕੀਤੇ, ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਕਹਿੰਦਾ, ਭਰਾਵੇ! ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਭਰਾ, ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੁਮੱਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਾਂਗਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਮੈਂ ਪੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਲੋਚਦੇ ਓ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆ ਗਏ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭਾਂਪਿਆ, ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਈਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਹੱਥੋਪਾਈ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ-ਕੁੱਟਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ! ਸੱਚ-ਸੱਚ ਦਸ ਅੱਜ ਕੀ ਹੋਇਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਓ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਓ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ। ਮੈਂ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਕਰ ਜਾਵਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਦਸ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੋਇਆ ਕੀ ਹੈ, ਅੱਜ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ, ਮੇਰੇ ਪਾਪ ਕੱਢ ਦਿਤੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦੇ ਦਿਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੰਗਤ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਿੱਖੇ! ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਆਹ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਏਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਉਤੇ ਹੱਥ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁੱਟਿਆ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ।

ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਵਿਚ, ਪਰ ਸੁਭਾਅ ਬੜੇ ਮਾੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੁਭਾਅ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਕਰਦੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਹੀ ਬਚਨ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਕਰੋ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਲੈ ਕੇ ਆਓ। ਪੱਥਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਤਾਸ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਆਓ। ਪਤਾਸ਼ੇ ਲਿਆ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੁਆ ਦਿਤੇ। ਪਾਣੀ 'ਚ ਪੁਆ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਬਚਨ ਹੋਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੱਥਰ ਲਿਆਓ ਭਾਈ ਕੱਢ ਕੇ, ਪਤਾਸ਼ੇ ਲਿਆਓ। ਦੋਵੇਂ ਬਰਤਨ ਲਿਆਂਦੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਆਹ ਹੈ, ਪਤਾਸ਼ੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚ ਘੁੱਲ ਗਏ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਗੱਲ ਕਿ ਇਹ ਕੌਤਕ ਕਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇੱਕ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੱਥਰ ਰੂਪ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਪੱਥਰ ਰੂਪ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਐਨਾ ਕਠੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕੋਈ ਵੀ।

**ਕਬੀਰ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਚੁਕ ॥
ਅੰਧੇ ਏਕ ਨ ਲਾਗਈ ਜਿਉ ਬਾਂਸੁ ਬਜਾਈਐ ਫੁਕ ॥**

ਅੰਗ - ੧੩੨੨

ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਭੁਕਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚ ਫੁਕ ਮਾਰੋ, ਉਹ ਫੁਕ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਤੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਪੱਥਰ ਰੂਪ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਵਸਦੇ। ਉਥੇ ਦੇ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬਾਹਰੋਂ ਭੇਖ ਨਾਲ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬਾਣੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਕਾਇਮ ਰਖਦੇ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਇਹ ਭਾਈ ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਪਤਾਸ਼ਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਘੁਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁਮੱਤ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੀ ਮੁਰਖ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਥੋੜੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਵਾਲ ਹੋਇਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਘਾਟ ਵਾਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੀ ਰੁਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਉਹਨੂੰ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਧੰਦੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਉਹ ਕੇਵਲ ਐਨਾ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਬੜੇ ਲੋਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਚਲੇ ਆਪਾਂ ਵੀ ਚੱਲੀਏ। ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਧੰਦੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਾਰਿਆ ਕਰਦੀ, ਇਹਦਾ ਸਬੰਧ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ। ਬਾਣੀ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਧੰਦੇ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਦੂਸਰੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੇ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਲਾਨੀ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਾਵਾਂ ਕੁੰਤਿਆਂ ਗਧਿਆਂ ਦੀ ਜੁਨੀ ਪੈਣਗੇ,

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਓ ਧਾਰਿਆ।

ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਹੀਣਸੁ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪ੍ਰਿਗੰਤ ਜਨਮ ਭੁਸਟਣਹ ॥

ਕੁਕਰਹ ਸੁਕਰਹ ਗਰਧਭਗ ਕਾਕਹ ਸਰਪਨਹ ਤੁਲਿ ਖਲਹ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫੬

ਐਸੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੰਤ੍ਰੁ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ, ਸੌ ਵਾਰੀ ਫਿੱਟੇਮੂੰਹ ਕਰੋ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਧਿਰਕਾਰ ਕਰੋ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਹੋਵੇ। ਦੌਲਤ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦੀ। ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਨਾਉਂ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ ਆਪਾਂ ਹੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹੈਗਾ। distinction (ਪਛਾਣ) ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਨਾਉਂ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂਕਿ ਫਰਕ ਰਹੇ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਆਹ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਸ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੈ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ। ਸਾਡਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਤੇ ਸੌ ਵਾਰੀ ਫਿੱਟੇਮੂੰਹ ਕਹਿ। ਪ੍ਰਿਕਾਰਯੋਗ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਸੌ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਹਿੱਸਾ ਇਹਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ 'ਮੈਂ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡਾ ਅਸਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਨਾਪ, ਤੋਲ, ਕੱਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਏ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਏਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਈਏ। ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸਨੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਹੋਵੇ। ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਹੋਣ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸੀ। ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਪੱਲੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਾਪਤੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਇਥੇ ਸਵਾਲ ਪੈਂਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਏਵੇਂ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਦਿਨ-ਰਾਤ ਨੌਕਰੀਆਂ ਚਾਕਰੀਆਂ, ਵਣਜ-ਵਪਾਰ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਏਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ। ਕਿਸੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਫਰ ਵਾਸਤੇ, ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਲੋਂ ਪਰਾਲਬਧ 'ਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇ। ਕੁਛ ਤੂੰ ਹੁਣ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋ ਪੀ ਐਚ.ਡੀ ਕਰ ਲਏਂਗਾ, ਟੈਕਨੀਕਲ ਟਰੇਨਿੰਗ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਏਂਗਾ, ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੇ ਕਰਮ

ਬਣ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਤੇਰੀ ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕੋਠੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿ, ਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜੇ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਰ। ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆਂ ਖਾਹ, ਵਧੀਆਂ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਹਿਨ, ਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਚਿੱਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਫਸਦਾ, ਡੁੱਬਦਾ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ। ਤਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਮੁਬਾਰਕ ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਰੀਆਂ। ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਬਾਰਕ ਤੇ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਵਿੱਤਰ। ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਗਣਗੀਆਂ ਤੇਰਾ ਪੈਸਾ ਵੀ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਹ ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਤੇਰੇ ਵਾਧੂ ਵਸਤਰ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲਗਣਗੇ, ਉਹ ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ। ਤੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲੱਗੇਗੀ, ਉਹ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਫੇਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ। ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀਆਂ ਖਤਰਨਾਕ ਨੇ। ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਤਰਨਾਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਦੌਲਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਹੈ, ਔਰਤ ਈਮਾਨ ਹੈ ਤੇ ਲੜਕਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਮਾੜਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹਦੀ ਪਕੜ ਨੂੰ। ਜਿੱਥੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਕੜ ਆ ਕੇ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ, ਪਕੜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬੰਦਾ-ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਅਭਿਮਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਭਿਮਾਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਪੰਜੇ ਠੱਗ। ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਏ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਪੰਜ ਸੱਤ ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਮਿਲੇਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਕੋਲ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮਿਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਉਹਨੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ। ਸੁਭਾਅ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਨੇ। ਜੇ ਸੁਭਾਅ ਬਦਲਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਹੈਕੜ 'ਚ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈਂ ਓ ਮਨਾਂ ਮੇਰਿਆ,
ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵੇਖ ਕੇ।

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥
ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੁ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਨਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸੁਣੇ ਨੇ, ਨਾ ਦੇਖੇ ਨੇ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵੀ ਚਿਣ ਕੇ ਬਣ ਸਕਣਗੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁੱਲਿਆ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਸਵਰਨ ਮੰਦਰ ਤੈਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਜੇ ਇਹਨੇ ਭੁੱਲ ਪਾ ਦਿਤੀ -

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮਾੜੀ ਵੀ ਬਣ ਗਈ ਓਨੀ ਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨੇ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਚੀਜ਼ ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਝੁਕਾਉ ਤੇ ਲਗਾਉ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਲਝਾ ਲਓ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਨੋ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦਿਤੇ ਨੇ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਧ ਗਈਆਂ -

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਪਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੪

ਬੈਡਰੂਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੇ ਪਲੰਘ ਪਏ ਨੇ, ਲਾਲਾਂ ਦੇ ਜੜੇ ਹੋਏ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਹਦੇ ਨੇ। ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਆਦਮੀ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਮਨ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਨੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਆਦਮੀ ਵਿਚੇ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਓਸਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਹੈਗਾ -

ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੪

ਖੂਬਸੂਰਤ ਇਸਤਰੀਆਂ, ਮਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿੰਗਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ-

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ ॥

ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੪

ਲੋਕ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸਿੱਧੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਤਾਕਤਾਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਭੀੜਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ -

ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾੜੀਆਂ ਨੇ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਹੋਰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਨੇ, ਮੁਬਾਰਕ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਮ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਾਮ ਭੁੱਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੁਛ ਸਾਰਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਆਦਮੀ immune ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ 'ਚ ਹਉਕੇ ਸੁਣ ਲਓ ਤੁਸੀਂ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੁਰਸ਼ ਬੇਅੰਤ ਧਨੀ ਨੇ, ਧਨ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅੰਬਾਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਹਉਕੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਆਖੇ ਲਗਦਾ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਕੇਸ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਿਉ ਦੇ ਉਤੇ। ਬੇਅੰਤ ਕੇਸ ਨੇ ਐਸੇ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਚਲਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕੋਠੀਆਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ। ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ ਦੁਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਹਣੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਹ ਦੂਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਲ ਬਲ ਜਾਵੇ ਜੀਉਤਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

'ਚਲਦਾ.....'

ਸੰਤ ਬਚਨ (ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ)

(ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ - ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

1961, ਮਈ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੀਵਾਨ ਲਗਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸੁਣਨ ਲਈ ਸੰਗਤ ਪਹੁੰਚਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੋਕ ਵਹਿਮ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਸ਼ੇ ਖਾਣੇ, ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਚੱਬਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਸੀ। ਦੇਵੀਆਂ, ਮਾਤਾ ਰਾਣੀਆਂ, ਸੱਪਾਂ (ਗੁੱਗਾ), ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਇਹ ਲੋਕ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸਚਰਜਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਜਵਾਰਭਾਟਾ 19 ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਾਰਕ, ਸੜਕਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ, ਸਕੂਲ ਦੇ ਗਰਾਊਂਡ, ਜਿਧਰ ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤਾਂ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਅਜ ਤਕ ਵੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਬਹੁਤ ਜੁਗਤੀਆਂ ਸਰਵਣ ਕਰਾ ਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਬਗੈਰ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਇਕ ਘੰਟੇ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂ ਹੁੰਮ-ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ, ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀ ਬਹੁਤ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਭਜਨ ਕਰਨ ਦੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਮਾਰਗ ਉਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਰ ਚਲਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਖੋਚਲ ਦਿੰਦੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਮਾਰਗ ਉਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕਰੋ। ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਦਾ ਜੋ ਮਨ ਹੈ, ਬੁਧੀ ਹੈ, ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਐਨੀ ਪਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਮਨੋਰਥ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥

ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ॥

ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ॥ ਅੰਗ - 12

ਦੀ ਇਤਨੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭੀ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਇਸ ਫੁਰਮਾਨ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਸਾਡੀ ਯਾਦ-ਦਾਸ਼ਤ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਉਪਰ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਬੱਝਦਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਐਸੀ ਨਿਲੱਜਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਕੇ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਮਾਲੇ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੁਗੰਧੀਆਂ, ਧੂਪਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਲੰਮੇ ਪੈ ਪੈ ਕੇ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਪੂਜਾ ਸ਼ਰਧਾ ਕੀ ਕਰੇਗੀ ਜਦੋਂ ਹੁਕਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਵੇਸਲੇ ਹਾਂ।

ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ -

(ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ 'ਬਿਜਲੀਆਂ ਦੇ ਹਾਰ' ਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਾਵਿ ਉਡਾਰੀ ਦੀ ਯਾਦ ਆਈ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ -

ਬੀਤ ਗਈ ਦੀ ਯਾਦ ਪਈ ਹੱਠਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵੇ।
ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਸਹਿਮ ਜਾਨ ਨੂੰ ਪਿਆ ਸੁਕਾਵੇ।
ਹੁਣ ਦੀ ਛਿੰਨ ਨੂੰ 'ਸੋਚ' ਸਦਾ ਹੀ ਖਾਂਦੀ ਜਾਵੇ।
ਗਈ ਤੇ 'ਜਾਂਦੀ', 'ਜਾਏ'
ਉਮਰ ਇਹ ਬਿਅਰਥ ਵਿਹਾਵੇ।

ਹੋਰ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ -

'ਕਲ੍ਹ' ਚੁਕੀ ਹੈ ਬੀਤ ਵੱਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਸਾਈ।
'ਭਲਕੇ' ਅਜੇ ਹੈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਵਿਚ ਹੱਠਾਂ ਆਈ।
'ਅੱਜ' ਅਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਿਚ ਪਰ ਫਿਕਰਾਂ ਲਾਈ।
'ਕੱਲ' 'ਭਲਕੇ' ਨੂੰ ਸੋਚ 'ਅੱਜ' ਇਹ ਮੁਫਤ ਗੁਆਈ।

ਇਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ-

ਰਹੀ ਵਾਸਤੇ ਘੱਤ ਸਮੇਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਾ ਮੰਨੀ।
ਫੜ ਫੜ ਰਹੀ ਧਰੀਕ, 'ਸਮੇਂ' ਖਿਸਕਾਈ ਕੰਨੀ।
ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਸੱਕੀ ਰੋਕ ਅਟਕ ਜੋ ਪਾਈ ਭੰਨੀ।
ਤ੍ਰਿਖੇ ਅਪਣੇ ਵੇਗ ਗਿਆ ਟਪ ਬੰਨੇ ਬੰਨੀ।

ਹੋਸ਼! ਅਜੇ ਸੰਭਲ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ,
ਕਰ ਸਫਲ ਉਡੰਦਾ ਜਾਂਵਦਾ,
ਇਹ ਠਹਿਰਨ ਜਾਚ ਨਾ ਜਾਣਦਾ
ਲੰਘ ਗਿਆ ਨਾ ਮੁੜ ਕੇ ਆਂਵਦਾ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਭਾਵ ਇਕ ਦਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਝਟਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡ ਗਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਚਮੁਚ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧੇ ਸਾਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਪੜ੍ਹ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਲੋਂ

ਅਸੀਂ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਕਿੰਨੇ ਅਵੇਸਲੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਬੇਧਿਆਨੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ-ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਮਰ ਬੀਤ ਗਈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਆਪ ਨੇ ਅੱਗੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਮਹਾਨ ਭਲਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਕਲਿਆਣ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ? ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਨੇ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੂਰਛਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਠਗਮੂਰੀ ਬੂਟੀ ਸੁੰਘਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਅੱਧ-ਮੂਰਛਤ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕੋਈ ਨਿਰਨਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਮਮਤਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਆਪ ਹੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇੰਨੀ ਜਬਰਦਸਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਮਨੁੱਖ, ਦੇਵਤਾ ਪਦਵੀ ਦੇ ਦੇਵ ਸਿਧ ਸਾਧਕ, ਸਭ ਇਸ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਭਰਮੇ, ਮਾਇਆ

ਵਲ ਮੁਖ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਪਿੱਠ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਲਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਖਾਇਆ॥
ਜਿਨਿ ਸੁਖਿ ਬੈਠਾਲੀ ਤਿਸੁ ਭਉ ਬਹੁਤੁ ਦਿਖਾਇਆ॥
ਭਾਈ ਮੀਤ ਕੁਟੰਬ ਦੇਖਿ ਬਿਬਾਦੇ॥
ਹਮ ਆਈ ਵਸਗਤਿ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੇ॥
ਐਸਾ ਦੇਖਿ ਬਿਮੋਹਿਤ ਹੋਏ॥
ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਸੁਰਦੇਵ ਮਨੁਖਾ
ਬਿਨੁ ਸਾਧੁ ਸਭਿ ਧ੍ਰੋਹਿਨਿ ਧ੍ਰੋਹੇ॥
ਇਕਿ ਫਿਰਹਿ ਉਦਾਸੀ ਤਿਨ ਕਾਮਿ ਵਿਆਪੇ॥
ਇਕਿ ਸੰਚਹਿ ਗਿਰਹੀ ਤਿਨ ਹੋਇ ਨ ਆਪੇ॥
ਇਕਿ ਸਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ਤਿਨ ਬਹੁਤੁ ਕਲਪਾਵੇ॥
ਹਮ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਲਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਵੇ॥
ਤਪੁ ਕਰਤੇ ਤਪਸੀ ਭੂਲਾਏ॥
ਪੰਡਿਤ ਮੋਹੇ ਲੋਭਿ ਸਬਾਏ॥
ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਮੋਹੇ ਮੋਹਿਆ ਆਕਾਸੁ॥
ਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਖੇ ਦੇ ਕਰਿ ਹਾਥੁ ॥

ਅੰਗ - ੩੭੦

ਇਸ ਮਾਇਆ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ ਰਾਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਤਰੂ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਸੁ ਆਵੈ ਨ ਚੀਤਿ॥
ਜੋ ਬੈਰਾਈ ਤਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ॥

ਅੰਗ -267

ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਗਲ ਵਿਚੋਂ ਕੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਜੀਵ ਮਹਾਨ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਪ੍ਰੀਤ ਉਸ ਦਾਤੇ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦੀ ਜਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਬਾਲ ਬੱਚੇ, ਬਸਤਰ, ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ, ਅਰੋਗ ਦੇਹੀ, ਸਨਮਾਨ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਰਤਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਨਿਆਮਤਾਂ ਪਉਣ, ਪਾਣੀ, ਸੁਧ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਪਦਾਰਥ ਇਸਦੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਦਿਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਤੇ ਭੁਲ ਕੇ ਵੀ ਦਾਤੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਾਈ
ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਬਿਸਾਰੇ॥
ਕਿੰਚਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਉਪਜੈ ਜਨ ਕਉ
ਜਨ ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਬੇਚਾਰੇ॥

ਅੰਗ - 857

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਮਮਤਾ ਕਿਥੋਂ

ਲਗ ਗਈ -

**ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਿਰਗੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਦਾਸੀ॥
ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਅਵਰਨੁ ਸਦਾ ਅਵਿਨਾਸੀ॥
ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ॥
ਇਸ ਮਨ ਕਉ ਮਮਤਾ ਕਿਥਹੁ ਲਾਗੀ॥ ਅੰਗ - 1261**

ਤੇ ਉਸਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਆਤਮ ਕਿਰਨ ਰੂਪੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਲਈ -

ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਕਰਤੈ ਲਾਈ॥ ਅੰਗ - 1261

ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿੰਨਾਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਕੀਟ ਹੀ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ worthless (ਵਿਅਰਥ) ਹਨ -

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ॥ ਅੰਗ - 12

ਇਕ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਜੜਤ ਘਰ ਹੋਣ, ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘਰ ਨੂੰ decorate ਕੀਤਾ (ਸਜਾਇਆ) ਹੋਵੇ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਿਆਂ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਕਸ਼ਟ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਵੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਜਲੂਸ ਕੱਢੇ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਸ਼ਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨ, ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ award (ਇਨਾਮ) ਦੇਣ ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਮਾਪਿਆਂ ਇਕ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜੇ ਦੀ ਹੀ ਤੁਲਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਰਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਦਰਲੀ ਭਟਕਣਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ -

**ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ॥
ਗ੍ਰਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥ ਅੰਗ - 707**

ਸੋ ਇਹ ਹਨ ਕਾਰਨ ਜੋ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਲੀਲਾ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂ ਹੋ ਜੋ ਭੁਲਿਆਂ ਭਟਕਿਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਆਪ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਹੀ

ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਤੁਹਾਥੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਭੁਲਿਆਂ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਸਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਲਈ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਪਰਦਾਇ, ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਰੂਹਾਨੀ ਬਚਨ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ 'ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਿਰਤੀ' ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਜੋ ਰੁਚੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਮਨ, ਬੁੱਧ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਉਲਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਕਲਹ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬਲ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਧਰਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਝੂਠ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਥੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਡੰਕਾ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਨੂੰ ਲੋਕ 'ਸਿੱਧਾ-ਪਣ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਰਮ ਅਤੇ ਝੂਠ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚੋਂ ਪਖੰਡ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ ਦੁਸ਼ਟ, ਦੌਤ, ਅਸੁਰ, ਦੋਖੀ ਰੂਪੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੋਹ ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ, ਕਾਮ, ਲੋਭ, ਅਭਿਆਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਮਹਾਰੱਬੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੁਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਯਾਨਿ ਦੌਤਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੇ ਰੱਛਾ' ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੌਤਾਂ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ, ਦੋਖੀਆਂ, ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸੰਘਾਰ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਈਏ। ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਸਤੋਗੁਣੀ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਤਮੋਗੁਣੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਰਾਜੇ ਕੈਚੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਚੀਰ ਫਾੜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਪੀਣ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਯਾਨਿ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਲੁਟ-ਕਸਟ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪਣੀਆਂ ਤਜੌਰੀਆਂ ਭਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਰਮ ਦਾ ਚੰਦਰਮਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੱਸਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗਤੀ ਹੋਏਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ, ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਾ ਰਹੇ ਹਨ -

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ

ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥

ਕੁੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ

ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥

ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ॥

ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ॥

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ॥ ਅੰਗ - 145

ਸੋ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਅਸਰ ਛੋਟੇ ਬੜੇ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਚ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਭਾਉ ਹੀ ਐਸੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਕ੍ਰੋਧ, ਆਪ-ਹੁਦਰਾ-ਪਨ, ਮਨਮਤਿ ਦਾ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਰਿਕ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਛਿਕੇ ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼ਾਸਕ ਦੀ (ਰਾਜੇ ਦੀ) ਲੜਾਈ ਪਰਜਾ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪੁਤਰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, inefficient (ਨਾਲਾਇਕ) ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਪ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀਆਂ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵਾਂਝਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੁਤਰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਗੱਲ-ਗੱਲ ਤੇ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਐਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪੁਤਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਮਾਵਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਪਿਤਾ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਰਵਣ ਪੁੱਤਰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਧੂ ਬੋਝ ਸਮਝਣ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਤਰਲੇ ਲੈ ਲੈ ਕੇ, ਪੈਸੇ ਮੰਗ-ਮੰਗ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਕਰਾਈ, ਉਸਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਮਾਣ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਿਆ ਪਰ ਉਹ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨਾਲ hate (ਘਿਰਣਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੱਲ ਨੂੰ ਏਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੇ ਇਹ ਉਪਾਧੀ ਇਸਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪਿਆਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਭਰਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁਟ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਉਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਤਿ ਧਰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵਰਗੀ ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ ਦੇਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਦੀ, ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੈ। ਮਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਲੜਕੀ ਆਪਣੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮਨ ਦੀ ਮੋਹੀ, ਮਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ। ਆਪਣੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹੇ ਕੋਝੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਬਾਪ ਐਸੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੱਸ ਦੀ ਨੂੰਹ

ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੈ। ਸੱਸ ਉਸਨੂੰ ਘੱਟ ਦਾਜ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਲੋਚਦੀ ਹੈ। ਨੂੰਹ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਤੇ ਸੱਸ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਹੁਰੇ ਅਤੇ ਜਵਾਈ ਦੀ ਲੜਾਈ, ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਈ, ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਮਾਰੂ ਲੜਾਈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਖੁੰ-ਖਾਰ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਤ ਪਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੁਗਰਦੀ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਕਨੂੰਨ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਰਿੰਦਗੀ ਦਾ ਦੌਰ-ਦੌਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਵਰਨ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੰਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇ-ਵਸੀ ਤੇ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਾਧੂ, ਸੰਤਾਂ, ਆਰਠਾਂ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ, ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਐਸੇ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਕਿਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਠਿਨ ਮਾਰਗਾਂ, ਰੂਹਾਨੀ ਭੁਲ ਭੁਲਾਈਆਂ, ਯੋਗ ਦੀਆਂ ਕਸ਼ਟਦਾਇਕ ਮੁੰਦਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਹਿਲ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ -

ਅਬ ਕਲੁ ਆਇਓ ਰੇ॥

ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ॥

ਅਨ ਰੂਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ॥

ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਹੁ ਭੁਲਹੁ॥

ਅੰਗ - 1185

ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਦਾ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬਿਖੜੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਹਿਲ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਠਿਨ ਸਾਧਨਾਵਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਚਲਾਇਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਪੱਖ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਦਮੀ ਮੁਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵਨ ਕਲਾ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ -

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ॥

ਅੰਗ - 142

ਦਸ ਜਾਮੇ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਪਿਆਰ ਲਈ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਸਾਕਾਰ, ਸ਼ਬਦ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਇਆ ਮਨ ਇਕਾਗਰਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰੁਧ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ ਵਿਚ

ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪਿਛੇ ਲਗ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਤਿ ਦਾ ਜਗਿਆਸੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਚੱਕ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ।

**ਨਵਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੇ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ॥ ਅੰਗ - 649**

ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰ ਹੋਇਆ ਮਨ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਇਕ ਛਿੰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਨਾ ਭੁੱਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਉਸ ਜਗਿਆਸੂ ਉਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥ ਅੰਗ - 305**

ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ, ਖਾਲਸੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਸੰਸਾਰਕ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ - ਮਨ, ਬੁੱਧੀ, ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਅਹੰਭਾਵ ਤੋਂ ਉਚਾ ਉਠ ਕੇ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਪਦਵੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਰਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਖਾਸ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ,
ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥ (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਚੋ)**

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਪੰਚ ਪਰਵਾਨ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸ਼ਾਖਾਂ ਫੈਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਚੌਰਾਸੀ ਜਾਮੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਧਾਰ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਈ। ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ - ਅਜਿਤੇ ਰੰਧਾਵੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਤਿਆ! ਦਸ ਜਾਮੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤਣਗੇ ਅਤੇ 74 ਜਾਮੇ ਸੰਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 74 ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ, ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ, ਮਨੁਖਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਕ ਦੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਗੇ।

ਪਹਿਲੇ ਜਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ (ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ) ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰੋਕ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦਸਮੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਜਮਾਨੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਵੱਸਥ ਸਨ। ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਆ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ

ਬਲ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਸਮਾਨੀ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਹਾਲਤ ਪੂਰਨ ਸਵੱਸਥ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਠਿਨ ਸਾਧਨਾ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ 'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ' ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਸਿਮਰਨ ਮਾਰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਿ ਨੂੰ ਸੁਰਤਿ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਅਸਥਾਨ, ਦਸਮੇਂ ਦੁਆਰ, ਮਹਾਂ ਸੁੰਨ ਨੂੰ ਲੰਘਦਿਆਂ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਕੇ ਅਗਮ, ਅਲੱਖ, ਅਕਹਿ, ਨਿਜਧਾਮ, ਸਵੈ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਅਭੇਦਤਾ ਕਰਵਾਈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ energy centre (ਸ਼ਕਤੀ ਅਸਥਾਨ) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਦਾ ਚੱਕਰ, ਲਿੰਗ ਚੱਕਰ, ਨਾਭੀ ਚੱਕਰ, ਹਿਰਦਾ ਚੱਕਰ, ਕੰਠ ਚੱਕਰ - ਇਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੱਕਰ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੋਏ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਤੀਸਰਾ ਤਿਲ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸਥਾਨ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਚਖੰਡ ਦਾ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਪਰਮ ਅਵਸਥਾ ਅਗਮ, ਅਲੱਖ, ਅਕਹਿ ਨਿਜਧਾਮ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪੂਰਨ ਅਭਿਆਸੀ, ਅਨੁਭਵੀ, ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਾਸ ਆਪਣਾ ਨਿਜੀ ਅਨੁਭਵ ਜੋ ਕਠਿਨ ਘਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਰ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਨੇ-ਸਨੇ ਮਾਰਗ ਦਸਦੇ ਉਸਨੂੰ ਉਪਰਲੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਗਿਆਸੂ ਅਪਣਾਅ ਕੇ, ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਰਮੁਖ ਕਰਕੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬੇਅੰਤ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ-

**ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰਦਾ ਭਾਈ
ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ॥ ਅੰਗ - 608**

ਸਿਮਰਨ ਗੁਰਮੰਤਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੰਤਰ ਗੁਰਸਿਖੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬੈਠੀ ਬਾਣੀ, ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ, ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ, ਪਰਾ ਬਾਣੀ - ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੈਠੀ ਵਿਚ ਜਾਪ ਜ਼ਬਾਨ, ਬੁਲ੍ਹ ਅਤੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ ਜੀਭ ਹਿਲਾਏ, ਕੇਵਲ ਚਿਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਅੰਤਰ

ਆਤਮੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉਠਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਦੇ ਉਤੇ deep silence ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਫੁਰਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲੋਂ ਮਧਮਾ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਫਲ ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਫਲ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਦਾ ਫਲ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦਸ ਮਾਲਾ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿਣਾ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਾਧਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੌਂਦਿਆਂ, ਜਾਗਦਿਆਂ, ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਸਵਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਦਿਮਾਗੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾਮ ਦੀ Vibration (ਝਰਨਾਹਟ) ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਰਸਨਾ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਐਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਤਿ, ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਵੇਗ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹਿੰਦਿਆਂ, ਉਠਦਿਆਂ, ਜਾਗਦਿਆਂ ਸਮ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੁਰਤਿ ਮੰਜ਼ਿਲ-ਦਰ-ਮੰਜ਼ਿਲ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਉਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੰਦਮਈ ਅਵਸਥਾ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਐਨੀ ਲੀਨਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਆਪ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੇਅ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਟੁੱਟ ਕੇ ਸੁਰਤਿ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਲ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਸਹੱਸਰਾਰ ਦਲ ਕਮਲ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰ ਪੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ, ਗੁਪਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਐਨੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਦਰਿਆ ਵਾਂਗੂੰ ਜਗਿਆਸੂ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦੀ ਆਖਰੀ ਹੱਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹਿ ਲਵੋ, ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਪਰ ਮਹਾਂ

ਪ੍ਰਬਲ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ, ਅਵਿਅਕਤ ਰੂਪ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੰਡਲ ਲੰਘਦੀ ਸਾਰ ਦਸਮੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜੁ ਹੈ
ਮਨੁ ਚੜਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸਿ॥
ਤਿਥੈ ਉਂਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ॥
ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵਿਆਪਤ ਨਹੀ
ਜਿਥੈ ਆਤਮ ਰਾਮ ਪ੍ਰਗਾਸੁ॥**

ਅੰਗ - 1414

**ਧਾਵਤੁ ਬੰਮਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ
ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਪਾਇਆ॥
ਤਿਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਸਹਜੁ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ
ਜਿਤੁ ਸਬਦਿ ਜਗਤੁ ਬੰਮਿ ਰਹਾਇਆ॥
ਤਹ ਅਨੇਕ ਵਾਜੇ ਸਦਾ ਅਨਦੁ ਹੈ
ਸਚੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ॥
ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ
ਧਾਵਤੁ ਬੰਮਿਆ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਆਏ॥
ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥
ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲਿ ਹੈ
ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ॥
ਮੂਲੁ ਪਛਾਣਹਿ ਤਾਂ ਸਹੁ ਜਾਣਹਿ
ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਏਕੋ ਜਾਣਹਿ
ਤਾਂ ਦੁਜਾ ਭਾਉ ਨ ਹੋਈ॥
ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਆਈ ਵਜੀ ਵਧਾਈ
ਤਾ ਹੋਆ ਪਰਵਾਣੁ॥
ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ
ਅਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥**

ਅੰਗ - 440-41

**ਨਉ ਦਰ ਠਾਕੇ ਧਾਵਤੁ ਰਹਾਏ॥
ਦਸਵੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਏ॥
ਓਥੈ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
ਗੁਰਮਤੀ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਵਣਿਆ॥**

ਅੰਗ - 124

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਕਬਿਤ ਸਵੱਯੀਆਂ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਹੈ -

**ਦਸਮ ਸਥਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਕੌਨ ਭੌਨ ਕਹੋ,
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਸੁ ਤੇ ਅਨਤ ਨ ਪਾਵਈ।
ਉਨਮਨੀ ਜੋਤਿ ਪਟੰਤਰ ਦੀਜੈ ਕੌਣ ਜੋਤਿ,
ਦਯਾ ਕੈ ਦਿਖਾਵੈ ਜਾਹੀ ਤਾਹੀ ਬਨ ਆਵਈ।
ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸਮਸਰ ਨਾਦ ਬਾਦ ਕੌਨ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਵੈ ਜਾਹਿ ਸੋਈ ਲਿਵ ਲਾਵਈ।
ਨਿਝਟ ਅਪਾਰ ਧਾਰ ਤੁਲ ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ,**

**ਅਪਿਉ ਪੀਆਵੈ ਜਾਹਿ ਤਾਹੀ ਮੈ ਸਮਾਵਈ।
(ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)**

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਥਾਂ ਇਸੇ ਅਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਉਜਾਰੋ ਦੀਪਾ॥
ਬਿਨਸਿਓ ਅੰਧਕਾਰ ਤਿਹ ਮੰਦਰਿ
ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ ਖੁਲੀ ਅਨੂਪਾ॥
ਬਿਸਮਨ ਬਿਸਮ ਭਏ ਜਉ ਪੇਖਿਓ
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਵਡਿਆਈ॥
ਮਗਨ ਭਏ ਉਹਾ ਸੰਗਿ ਮਾਤੇ
ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਲਪਟਾਈ॥
ਆਲ ਜਾਲ ਨਹੀ ਕਛੁ ਜੰਜਾਰਾ
ਅਰੰਬੁਧਿ ਨਹੀ ਭੋਰਾ॥
ਉਚਨ ਉਚਾ ਬੀਚੁ ਨ ਖੀਚਾ
ਹਉ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਮੋਰਾ॥
ਏਕੰਕਾਰੁ ਏਕੁ ਪਾਸਾਰਾ ਏਕੈ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ॥
ਏਕੁ ਬਿਸਬੀਰਨੁ ਏਕੁ ਸੰਪੂਰਨੁ
ਏਕੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ॥
ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਸੂਚਾ ਸੂਚੋ ਸੂਚਾ ਸੂਚੋ ਸੂਚਾ॥
ਅੰਤ ਨ ਅੰਤਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤਾ
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਉਚੋ ਉਚਾ॥ ਅੰਗ - 821**

ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਝਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਵਲ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਦੇ ਲਹਿਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ, ਦੁਨੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਭੁਲ ਕੇ ਪੂਰਨ ਵਿਸਮਾਦੀ, ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੇ ਕਬਿੱਤ ਨੰ: 33 ਵਿਚ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

**ਚਰਨ ਕਮਲ ਭਜ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ਭਏ,
ਦਰਸ ਦਰਸ ਸਮ ਦਰਸ ਦਿਖਾਏ ਹੈਂ।
ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਅਨਹਦ ਲਿਵਲੀਨ ਭਏ,
ਉਨਮਨ ਮਗਨ ਗਗਨ ਪੁਰ ਛਾਏ ਹੈਂ।
ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਬਸ ਹੋਇ ਬਿਸਮ ਬਿਦੇਹ ਭਏ,
ਅਤਿ ਅਸਚਰਜ ਮੈ ਹੇਰਤ ਹਿਰਾਏ ਹੈਂ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਮਹਿਮਾ ਅਗਾਧ ਬੋਧ,
ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਿਨੋਦ ਕਹਿਤ ਨ ਆਏ ਹੈਂ।
(ਕਬਿੱਤ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)**

ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਪਰਮ ਅਨੁਭਵੀ, ਪੂਰਨ ਅਭਿਆਸੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ, ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪਰਮ ਧਾਮ ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਤੁ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥ ਅੰਗ - 273**

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਕ੍ਰਿਆ ਹੁਕਮ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਉਹ ਅ-ਕਰਤਾ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁੜ ਉਸ ਤੇ ਕਾਲ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ -

**ਜਾਪ ਮਰੇ ਅਜਪਾ ਮਰੇ ਅਨਹਦ ਭੀ ਮਰ ਜਾਏ।
ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਨੀ ਸਬਦਿ ਮਹਿ
ਤਾ ਕੋ ਕਾਲ ਨ ਖਾਏ।**

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਜੁਗਤ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ -

**ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ॥
ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ
ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ॥ ਅੰਗ - 522**

ਐਨੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਮਾਤਰ ਤੁਸੀਂ ਸਰਵਣ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਰੰਗ ਸਤਿਸੰਗ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ -

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥ ਅੰਗ - 12
ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰੋਤੇ ਜਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਧੀਆਂ ਹੀ ਲਗ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਤੁਛ ਕਰਮਾਂ ਤੇ 'ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲ' ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ। ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਕੌਣ ਕਿਸ ਸੰਪਰਦਾ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੌਣ ਕਿਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਚਨ, ਯਾਦ-ਦਾਸ਼ਤ ਦੀ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਆਪਣਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜਲਦੇ ਬਲਦੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭੀ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਸੀਂਹਾਂ ਤੇ ਭਾਈ ਗੱਜਣ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 25)

ਸ਼ਾਂਤੀ, ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਖੇਮ, ਸਦਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਰਿੱਧੀਆਂ-
ਸਿੱਧੀਆਂ, ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ, ਬੁੱਧ ਗਿਆਨ, ਬੁੱਧੀ ਚਤੁਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁਧਿ ਗਿਆਨੁ ਸਰਬ ਤਹ ਸਿਧਿ ॥

ਬਿਦਿਆ ਤਪੁ ਜੋਗੁ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਨੁ ॥

ਗਿਆਨੁ ਸ੍ਰੋਸਟ ਉਤਮ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਕਮਲ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਝਰਦਾ
ਹੈ ਉਹਦੇ -

ਸਭ ਕੈ ਮਧਿ ਸਗਲ ਤੇ ਉਦਾਸ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਗ੍ਰਹਿਸਤ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਫੇਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਉਹਨੂੰ
ਪਕੜ ਨਾ ਸਕੇ।

ਸੁੰਦਰੁ ਚਤੁਰੁ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ ॥ ਸਮਦਰਸੀ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ।

ਇਹ ਫਲ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਮੁਖਿ ਭਨੇ ॥

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਚਨ ਮਨਿ ਸੁਨੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਣਦੈ ਮਨ ਦੇ
ਅੰਦਰ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ
ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਗਈ। ਕ੍ਰਿਪਾ
ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਨੇ। ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਬਣਾਉਣ
ਦੀ, ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਵੀ ਆਪ ਚਾਨਣਾ
ਪਾਓ ਤਾਂਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ-

ਸ਼ਮ ਦਮ ਸ਼ਯਾ ਤੀਸਰੀ ਸਮਾਧਾਨ ਉਪਰਾਮ॥

ਛਠੀ ਤਿਤੀਕਸ਼ਾ ਜਾਨਿਏਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਯਹ ਨਾਮ॥

ਮਨ ਵਿਸ਼ਯਨ ਤੇ ਰੋਕ ਨੋਂ ਸ਼ਮ ਤਿਹਿੰ ਕਹਤ ਸੁਧੀਰ॥

ਇੰਦ੍ਰਯਗਣ ਕੋ ਰੋਕਨੋਂ ਦਮ ਭਾਖਤ ਬੁਧ ਵੀਰ॥

ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਪੰਨਾ - 5

ਸਮਾਧਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ। ਸੋ ਉਸ
ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਚਾਰ ਨਾਮ ਜਪੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਓਮ ਨਮਹ
ਭਗਵਤੇ ਵਾਸੁਦੇਵਹ।' ਧਰੂ ਨੇ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ਇਹ ਜਾਪ ਜਪਿਆ
ਤੇ ਬੜੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਸੁਦੇਵ ਦਾ 17
ਲੱਖ 28 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ, ਮਨੁੱਖ ਏਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਪਾਰ

ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੀ। ਚਾਰ ਪੈਰ ਧਰਮ
ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਬਤ ਸੀਗੇ। ਸਤਿ ਵੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸੀ, ਪੂਜਾ
ਵੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸੀ, ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਣਾ ਵੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸੀ ਤੇ
ਨਾਮ ਵੀ ਜਪਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ
ਬਦਲ ਗਈ। ਬੁੱਧੀ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਈ, ਸਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਾਂਦਾ
ਰਿਹਾ, ਸਤਿ ਗੁਆਚ ਗਿਆ -

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

ਰਿਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸੱਚ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸੱਚ
ਦੀ ਪਛਾਣ ਘਟ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ
ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ
ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਹਰੇ-ਹਰੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ। ਫੇਰ
ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ 12 ਲੱਖ 96 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ
ਬਦਲਿਆ, ਦੋ ਪੈਰ ਧਰਮ ਦੇ ਟੁੱਟ ਗਏ ਤੇ ਇੱਕ ਪੂਜਾ ਰਹਿ
ਗਈ ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨਾਮ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ
ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਰਿਹਾ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ। ਗੋਬਿੰਦ ਹਰੇ-ਗੋਬਿੰਦ ਹਰੇ। ਇਹ
ਨਾਮ ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਪਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਹਦੇ
ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਗਿਰੇ ਨਹੀਂ
ਹੈਗੇ, ਉੱਚਾ ਚੜ੍ਹਦੇ ਗਏ, ਲੇਕਿਨ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਏ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਵੀ ਹਟ ਗਿਆ ਤੇ ਕੇਵਲ
ਰਾਮ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਯੋਗੀ ਜਨ ਇਸ ਰਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁਰਤੀ
ਲਿਜਾ ਕੇ, ਰਾਮ ਨਾਲ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ ਹੈ।
ਲੇਕਿਨ ਕਲਜੁਗ ਭਿਆਨਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਚਾਰੋਂ ਹੀ
ਨਾਮ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਜੇ ਚਾਰੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਨੁੱਖ
ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਣ। ਹੁਣ ਚਾਰੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਗੁਆਚ ਗਈਆਂ।
ਨਾ ਤਾਂ ਸਤਿ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਣਾ ਰਿਹਾ, ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ
ਨਾ ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਾ ਨਾਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ injection (ਟੀਕਾ) ਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ,
ਤਾਕਤਵਰ ਟੀਕਾ (injection). ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਰੋਂ
ਜੁੱਗਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਵਾਸਦੇਵ ਵਾਵਾ ਵਰਨ ਹਾਹਾ ਹਰਿ ਤੇ ਲੀਨ।

ਗੱਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਲਿਯੋ ਰਾਰਾ ਰਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੩੦

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਵਾਸੁਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਸੀ, ਵਿਆਪਕ
ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ।
ਹਰੀ ਦਾ ਅਰਥ ਸੀ, ਮਨ ਤੋਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ
ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਹਰੀ ਹੈ। 'ਗੋਬਿੰਦ' ਜਿਸਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ
ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ 'ਚ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਮ 'ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ'

ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਯੋਗੀ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 'ਵਾਹ' ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮੂਲ ਹੈ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। 'seed' ਹੈ, 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ 'ਓਅੰਕਾਰ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਏਕੰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। 'ਓਅੰਕਾਰ' ਤੇ 'ਏਕੰਕਾਰ' 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਅਰਥ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੂਲ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਆਪਣਾ ਖੁਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਆਪਣਾ ਰੱਬ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ-

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥
ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ 'ਵਿਡਾਣੁ' ਹੈ ਇਹਨੂੰ 'ਵਾਹਿ' ਕਿਹਾ ਸੀ। ਅਸਚਰਜ ਹੈ ਇਹ ਚੀਜ਼, ਤੇ ਬੀਜ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ 'ਵਾਹਿ'। ਗੁਰੂ ਜੋ ਹੈ 'ਗੋ' ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ, 'ਰ' ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੈ, ਇਹਦੀ ਰੂਹ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਸੀਂ -

'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਅਚਰਜ ਪਹਿਚਾਨੇ।
ਜਿਹ ਕੀ ਸੱਤਯਾ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ।
ਜਿਹ ਸੱਤਯਾ ਕਰਿ ਲਖਿਯਤਿ ਭਵ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੩੦

ਜਿਹਦੀ ਸੱਤਿਆ ਕਰਕੇ ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਪੱਥਰ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਪਏ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਪਏ ਰਹਿਣੇ ਸੀ, ਸੁੰਨ-ਸੁੰਨ।

ਜਿਹ ਸਤਯਾ ਕਰਿ ਲਖਿਯਤਿ ਭਵ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੩੦

ਇਹਨੂੰ 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸੋ ਨਹਿ ਲਖੀ ਜਾਇ ਅਨੁਭਵ ਹੈ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੩੦

ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਉਹ ਜਾਂਦਾ।

ਯਾਤੇ ਸੋ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਅਰਥ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।

ਅੰਧਕਾਰ 'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ 'ਰੂ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਹਿਚਾਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੩੦

ਕਹਿੰਦੇ ਰੂਹ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਓਸਨੂੰ, ਅਸਚਰਜ, ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਆਦਿ, ਤੇ ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਸੱਤਿਆ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਇਹਨੂੰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਜਪਣਾ। ਅੰਦਰ

ਨੂੰ ਸਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ 'ਗੁਰੂ' ਜਪਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਜਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਸ੍ਵਾਸ-ਸ੍ਵਾਸ ਹਰਿ ਜਪਦੇ
ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ-ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ।

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥

ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ, ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 'ਵਾਹਿ', ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ 'ਗੁਰੂ' ਇਹ ਜਪਦੇ-ਜਪਦੇ ਸਵਾਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪੇ ਹੀ, ਆਪੇ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਕੇ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਧੁਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਧੁਨ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਜਿਹੜਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ -

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੯

ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਉੱਚਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਰੋਮਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੩੯੭

'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਵਰਗੇ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥

ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੩੯੯

ਸੰਤ ਕੋਈ ਭੇਖ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲਿਬਾਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਚੇਲੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਸੰਤ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾ ਕਦੇ ਭੁੱਲੇ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋਵੇ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਨਾ ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਛਾਵੇ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸੰਤ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਹੈ ਕਿਸੇ 'ਚ, ਚਾਹੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦੁਰਉਪਯੋਗ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ ਉਹ ਹਰ ਵਕਤ। ਨਾਲ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ -

ਦਿਨ ਸਗਰੇ ਨਿਜ ਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਵਹਿੰ॥

ਅੱਭਯਾਗਤ ਸੋ ਵੰਡਹਿੰ ਖਾਵਹਿੰ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੩੧

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਭੁੱਖਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵੰਡ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਨੇ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। -

ਅੰਤਰ ਸ੍ਰਾਸ ਜਿ 'ਵਾਹਿ' ਮਿਲਾਵੈਂ।

ਨਿਕਸਹਿ ਬਾਹਰ ਤ 'ਗੁਰੂ' ਅਲਾਵੈਂ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੧੨੧

ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 'ਵਾਹਿ, ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ 'ਗੁਰੂ'। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਸੁਰਤੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਲਿਵ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਨੰਦ ਆ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਨਹਦ ਜਾਗ ਗਏ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਪੰਛੀ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀਆਂ, ਉਹਨੂੰ Decode (ਅਰਥ) ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਸੁਣਾਈ ਕੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ।

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਹਰੀ ਦਾ ਜਪਦੇ ਸਾਰੇ ਵਣਾਂ ਦੇ ਪੰਖੇਰੂ।

ਜੇ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੂ

ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੫

ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਦੀ ਹੈ, ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਦੇ ਨੇ। ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸੰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬੈਠ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬੰਦਗੀ ਕਰਨਾ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਨਾਮ ਜਪਣ 'ਚ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਰੁੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਏਧਰ ਜਾਹ ਓਧਰ ਜਾ। ਹੋਈ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਲ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰਲੀ ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਇਕਾਂਤ ਭਾਲ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਸੰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰੋੜਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਅੱਧਾ। ਮੇਰਾ ਆਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਫਲਾਣਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਆਹੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਫੁਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਰਤੀ ਸੰਕੋਚਣ ਨੂੰ ਚਿਰ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ, ਕੋਈ ਸੰਸਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬੰਦ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਤਲਾਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਹੇ। ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਤਲਾਸ਼ਿਆ, ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਕੇ, ਕਿ ਕਿਤੇ ਕਿਡਨੈਪ (ਗੈਬ) ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲਏ ਕਿਸੇ ਨੇ। ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇੱਕ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ

ਗਿਆ, ਉਥੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਦੇ ਵਿਚ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਤੇ ਇੱਕ ਰਸ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਕੋਠੇ 'ਚ। ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਪਛਾਣ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਸੰਗਤਾਂ ਤਾਂ ਬਿਹਬਲ ਹੋਈਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਥੇ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਉਹਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹ ਪਹਾੜਾਂ 'ਚ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਉਥੇ ਫੇਰ ਪਛਾਣ ਲਏ -

ਹਰਿ ਕਾ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀ ਛਪੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੫

ਛੁਪਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ, ਫੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਲੈਣ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਹੋਤੀ ਆ ਕੇ ਆਪ ਉਤਰੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੈਂਡ-ਵਾਜੇ ਭੇਜੇ ਹੋਏ, ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੈਂਡ ਲਿਆਂਦੇ ਆਪਣੇ। ਚਾਹੇ ਹਿੰਦੂ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਸਟੇਸ਼ਨ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਸਾਰੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ। ਸੋ ਕਈ ਵਾਰੀ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਅਖੰਡ ਅਨੰਦ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ। ਸੰਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੋ ਆਪ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਹੋਰ-ਹੋਰ, ਵੱਧ-ਵੱਧ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਨੇ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਦੇ ਨੇ।

ਅੱਜ ਸੀਹੇ ਦੇ ਲੜਕੀ ਜੁਆਨ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ। ਬਰਾਤ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹਫਤਾ ਭਰ ਤੋਂ ਮਠਿਆਈਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੱਕਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹਫਤਾ-ਹਫਤਾ ਬਰਾਤਾਂ ਠਹਿਰਦੀਆਂ ਸੀ ਤੇ ਸੌ-ਸੌ, ਦੋ-ਦੋ ਸੌ, ਪੰਜ-ਪੰਜ ਸੌ ਬੰਦਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਸੋ ਮਠਿਆਈਆਂ ਪੱਕਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਪੰਜ-ਛੇ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਮਠਿਆਈਆਂ ਪੱਕਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾ ਕੇ ਇੱਕ ਕੋਠਾ ਭਰ ਲਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਬਰਾਤ ਨੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਮਹਿਮਾ ਆਪ ਦੀ ਬਹੁਤ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਭਾਰਾ ਸੰਗ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਭਾਈ ਸੀਹੇ ਤੇ ਭਾਈ ਗੱਜਣ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਥਾਂ ਦਿਤਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਏ, ਹੋਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵੀ ਤੇ ਸਵੇਰ ਵੀ। ਛਕਾਇਆ ਕੀ? ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਮਠਿਆਈ ਬਣੀ ਪਈ ਸੀ, ਪਦਾਰਥ ਬਣੇ ਪਏ ਸੀ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ, ਸੀਹੇ ਨੂੰ ਚਾਉ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਚਿੰਤਾ ਆ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਦੇਖੋ ਕੱਲ੍ਹ

ਨੂੰ ਆਉਣੀ ਹੈ ਬਰਾਤ ਤੇ ਆਪਾਂ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾ ਦਿਤਾ, ਇਹ ਸੰਗਤ ਐਨੀ ਹੈ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਤਦਾਦ 'ਚ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਰਾਸ਼ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੋਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਭੋਲੀਏ! ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਦੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜਿਹਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ,
ਮਿਲਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭੋਲੀਏ! ਆਪਣੇ ਤਾਂ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ-

ਟਹਲ ਕਰਉ ਤੇਰੇ ਦਾਸ ਕੀ ਪਗ ਝਾਰਉ ਬਾਲ ॥ ਅੰਗ - ੮੧੦

ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਚਰਨ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਝਾੜਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ।

ਮਸਤਕੁ ਅਪਨਾ ਭੇਟ ਦੇਉ ਗੁਨ ਸੁਨਉ ਰਸਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੮੧੦

ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਸਿਰ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੇਟ ਦੇ ਦਿਓ।

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥

ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੮

ਮਠਿਆਈ ਦੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਮਠਿਆਈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ। ਬਾਕੀ ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਬਰਕਤ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਖਾ ਲੈ, ਖਰਚ ਲੈ ਮੁੱਕਣੀ ਨਹੀਂ ਬਰਕਤ ਨਾਮ ਦੀ,
ਸ਼ਬਦ ਅਖੁੱਟ ਗੁਰਾਂ ਦਾ।

ਤਿਚਰੁ ਮੂਲਿ ਨ ਬੁੜੀਏ ਜਿਚਰੁ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ॥

ਸਬਦੁ ਅਖੁਟੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕਾ ਖਾਹਿ ਖਰਚਿ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੬

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭੋਲੀਏ! ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਖਤਮ ਹੋਣੀ, ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ। ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ -

ਖਾਵਹਿ ਖਰਚਹਿ ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਭਾਈ ॥

ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਵਧਦੇ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੬

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਜਿਸ ਵਕਤ ਵੱਕੀ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਨਾਲ ਆਏ ਆਪ ਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨਰਵਿਰਤੀ ਬਿਰਤੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਰਖਦੇ ਨਹੀਂ ਕੋਲ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਲਕਾ ਲਵਾ ਦਿਤਾ, ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਹਿਰ 'ਚ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਜਾ ਕੇ, ਉੱਜਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਥੇ ਹੀ ਕੱਪੜੇ ਧੋ ਲੈਣੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਇੱਕੋ ਚੋਲਾ ਰਖਦੇ ਸੀ, ਦੋ ਕਛਹਿਰੇ ਤੇ ਇੱਕ ਪਰਨਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦੇ। ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਸੀ। ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਹ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਹਨੇ ਘੜਾ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭਰ

ਕੇ। ਜਦੋਂ ਮੁੱਕ ਜਾਇਆ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਲਿਆ ਦਿਆ ਕਰੇ। ਉੱਠ ਚਾਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਉਥੇ। ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਇਆ ਉਹਨੇ ਨਲਕਾ ਲਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਧਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਾਈ ਰੁਪਏ ਲਿਆ ਕੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਦੀ ਸਾਰੇ ਦੀ ਹੀ ਦੇਗ ਬਣਾਓ, ਰੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਆਪਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪੈਸਾ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਖਰਚ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਵਾਈ ਰੁਪਏ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਘਿਉ ਆਇਆ। ਉਹਦੀ ਦੇਗ ਬਣਾ ਲਈ ਤੇ ਉਥੇ ਇੱਕ ਮਕਾਣ ਜਾਂਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ, ਗੁਜਰਵਾਲ ਤੋਂ ਰਾਏਪੁਰ ਦੀ ਜਰਗ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਨਹਿਰ ਨਹਿਰ ਵਲ ਦੀ। ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਜਦ ਦੇਖਿਆ ਉਥੇ ਕੁਛ ਰੋਣਕ ਜਿਹੀ ਦਿਖੀ, ਵੱਕੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਥੇ ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਕੌਣ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਥੇ ਦੋ ਸਾਧੂ ਆਏ ਨੇ, ਮੁੰਡੇ ਜਿਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ।

ਇੱਕ ਤਾਂ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਛੋਟੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਹਨ ਵੱਡੇ। ਇੱਕ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਵਕਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚਲੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਚੱਲੀਏ, ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਆਪਾਂ ਆਵਾਂਗੇ।

ਕਾਫੀ ਇਕੱਠ ਸੀ, ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮਕਾਣ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬੈਠ ਗਈ। ਏਧਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਓ ਭਾਈ। ਜਦੋਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇਗ ਬਣੀ ਹੈ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਲੰਗਰ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਉਥੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਫੀ ਸੰਗਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਤਕਰੀਬਨ ਮਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ 'ਚੋਂ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਪੰਗਤਾਂ ਲੱਗੀ ਗਈਆਂ, ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਣ ਲਗ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਗਤ ਆਈ ਇੱਕ ਬਾਟਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਓ ਭਾਈ, ਅੱਜ ਲੰਗਰ ਛਕੋ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹੈ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਦੋੜਿਆ-ਦੋੜਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਆਇਆ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਇਹ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਨੇ, ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਤਦਾਦ 'ਚ ਨੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਬਾਟਾ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਂ ਕੀਹਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤੇ ਕੀਹਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਗਿਆ ਜਾ ਕੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਓ, ਭਾਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਓ। ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਆ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਪੰਗਤ ਲਗ ਗਈ ਹੈ, ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਅੱਜ ਦਾਲ ਭਾਜੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਰੱਜ-ਰੱਜ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕੋ। ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਸੁਣਿਆ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਡੀਕ-ਉਡੀਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਬਾਹਰ

ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਦੇਖੋ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇੱਕ ਬਾਟਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਹੀ ਇਹ ਤਾਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਨੂੰ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹੀ ਮੁੱਕ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਲੱਪ ਭਰ-ਭਰ ਕੇ ਦੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਪੰਜ ਸੱਤ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇ ਕੇ, ਬਾਕੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੀ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਆਪ ਹੀ ਵਰਤਾ ਲਓ, ਮੇਰੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਤਾਕਤ ਇਹ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਡਿਆਂ ਕੋਲ ਗਏ। ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਕ੍ਰਿਪਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਲੰਗਰ ਦਾ ਕੰਮ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ।

ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਲੈ ਬਈ ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ! ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਕਦੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਆਹ ਲੈ ਸਾਡਾ ਰੁਮਾਲ ਇਹਨੂੰ ਢਕ ਲੈ, ਤੇ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ, ਚਿੱਤ 'ਚ ਨਾ ਗਿਣੀ, ਨਾ ਦੇਖੀ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਾਈ ਚੱਲ, ਉੱਜਲ ਭਰ-ਭਰ ਦੇਈ ਜਾ। ਜਿਉਂ ਲੱਗਿਆ, ਉੱਜਲ ਭਰ-ਭਰ ਕੇ ਦੇਣ। ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਛੁਕ ਗਏ, ਚਾਰ ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਖਬਰ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਅੱਜ ਲੰਗਰ ਚਲ ਰਹੇ ਨੇ ਕੜਾਹ ਪੁਸ਼ਾਦ ਦੇ, ਟੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਆਉਣ ਲਗ ਗਈਆਂ, ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ ਸ਼ਾਮ ਦੇ, ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪੁਸ਼ਾਦ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਜੇ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੁਮਾਲ ਲਾਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵਾਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਲੈ। ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਾਟਾ ਮੂੰਹ ਤੱਕ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਸੰਤ ਨਗੀਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਏ, ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਸਾਡੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੋ ਤੇ ਵਿਉਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਲੰਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਠੀਕ ਹੈ। ਕੁਛ ਮਾਇਆ ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲੈ ਜਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਵਿਰਕਤ ਸਾਧੂ ਹੀ ਹੋ। ਆਹ ਖਰੀਦ ਲਓ ਤੇ ਉਥੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਓ। ਜਦੋਂ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁੰਮ-ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਤਾਂਤੇ ਹੀ ਲਗ ਗਏ, ਇੱਕ ਆਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬੈਠੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਰਾਹ ਭਰ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਲੰਗਰ ਬਣਾਇਆ, ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ ਗਏ, ਸੰਤ ਨਗੀਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਸੰਗਤ ਤਾਂ ਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਚੌਲ ਬਣਾ ਦਿਓ, ਜਿੰਨੇ ਚੌਲ ਨੇ ਬਣਾਈ ਜਾਓ। ਫੇਰ ਆਇਆ ਲਾਂਗਰੀ ਸਿੰਘ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਚੌਲ ਵਰਤ ਗਏ ਸਾਰੇ, ਹੁਣ ਕੀ ਬਣਾਈਏ, ਨਾ ਕੋਈ ਆਟਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੁਛ ਹੋਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਚੱਲੀਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਕੁਛ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਵਰਤ ਗਿਆ, ਸੰਗਤ ਅਜੇ ਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਐਡੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ ਕਿ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਹੁਣ ਲਾਜ ਰਹਿ ਜਾਏ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਭਾਂਡੇ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ। ਆਹ ਪੰਗਤ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੀ ਦੇਈਏ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੁਛ ਤਾਂ ਹੈਗਾ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਜੌਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਸਾਡਾ ਚਾਦਰਾ ਲੈ ਜਾਓ, ਉਤੇ ਪਾ ਲਓ ਤੇ ਬਾਸਮਤੀ ਕੱਢ ਲਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ। ਨਿਹਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜੌ ਦੀ ਬੋਰੀ ਖੋਲ੍ਹੀ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਬਾਸਮਤੀ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਬਾਸਮਤੀ ਬਣਾ ਲਈ, ਬਣਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਸਾਡਾ ਦੂਜਾ ਵਸਤਰ ਲੈ ਲਓ ਤੇ ਇਹ ਕੜਾਹੇ ਦੇ ਉਤੇ ਦੇ ਦਿਓ, ਵਰਤਾਓ ਖੁੱਲ੍ਹਾ।

ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ, ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਕਿਵੇਂ ਹੈ ਲੰਗਰ ਦਾ ਕੰਮ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੜਾਹਾ ਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਚੰਗਾ, ਚਾਦਰਾ ਸਾਡਾ ਲੈ ਆਓ, ਚਾਦਰਾ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਲਾਹ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਜੌ ਨੇ, ਜੌਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਕੱਢੀ ਗਏ, ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ ਗਈਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਭਾਈ ਸੀਹਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ? ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ ਇਹ, ਇਥੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਣਾ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਤੇ ਐਨੀ ਸੰਗਤ ਆ ਗਈ, ਹੋਰ ਆ ਗਈ, ਹੋਰ ਆ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਈ ਗਏ ਤੇ ਸਾਰੀ ਮਠਿਆਈ, ਬਰਫੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਟੋਕਰੇ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸੀਹੋਂ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਸਵੇਰੇ ਤਾਂ ਬੜੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਹੋਏਗੀ। ਬਰਾਤ ਨੇ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ, ਹੁਣ ਐਨੀ ਛੋਤੀ ਬਣ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

ਚਿੰਤ ਕਰੈ ਸੀਹੋਂ ਕੀ ਨਾਰਿ।

ਤਨਕ ਨਿਕੇਤ ਨ ਰਹਯੋ ਅਹਾਰ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੩੧

ਹੁਣ ਤਾਂ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਅਹਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਕੋਠਾ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ।

ਆਵਹਿ ਅਬ ਬਰਾਤ ਕਯਾਖਾਹੀ।

ਤੂਰਨ ਤਯਾਰ ਹੋਤਿ ਕਸ ਨਾਂਹੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੩੧

ਤੇ ਹੁਣ ਛੋਤੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਸੀਹਾਂ ਆਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਬਿਰਥ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੈਜ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਰਖਦੇ ਆਏ,

ਆਸ ਰੱਖ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ।

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ

ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥

ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਤਰਾਇਆ ॥

ਅਹੰਕਾਰੀਆ ਨਿੰਦਕਾ ਪਿਠਿ ਦੇਇ ਨਾਮਦੋਉ ਮੁਖਿ ਲਾਇਆ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਅੰਤਿ ਲਏ ਛਡਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੫੧

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ 'ਚ ਪੈਨੀਂ ਹੈਂ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ -

ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਾ ਪਰਦਾ ਢਾਕੈ ॥

ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਸਰਪਰ ਰਾਖੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੫

ਉਹਨੇ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਇੱਕ ਦਾਣਾ ਵੀ ਅਹਾਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਬਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਐਨੇ ਨੂੰ ਬਰਾਤ ਆ ਗਈ, ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬਰਾਤ। ਵਾਜੇ ਗਾਜੇ ਵਜਦੇ ਨੇ, ਬੇਅੰਤ ਭਾਈ ਸੀਹੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲੀ, ਸਤਿਸੰਗੀ ਸਾਰੇ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਹੋਵੇ, ਆਪੇ ਸਮਝੂ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਕੁਛ ਵੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਲਈ, ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਰ 'ਤੀ ਅਰਦਾਸ ਜੀ,

ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ।

ਅਰਦਾਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ, ਇੱਕ ਵਸੀਲਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਆਪਣਾ ਵਸ ਨਾ ਚੱਲੇ, ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਚੱਲੇ, ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜੇ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਮਨ ਇੱਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਉਹਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ -

ਬਿਰਥੀ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਜਨ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੮੧੯

ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਨੇ ਜੁਗਾਂ-ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ 'ਚ ਪੈਜ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਲਾਜ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਜਨ ਦਾ ਆਪ ਪਰਦਾ ਢਕਦੇ ਓ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੋਹਰਾਂ ਵੀ ਲੈਣੀਆਂ ਨੇ, ਮਠਿਆਈ ਵੀ ਲੈਣੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਭਾਂਡਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਖੋੜੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋ ਗਈ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਬੀਰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਅੱਜ ਮਠਿਆਈ ਦੇਣੀ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ? ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੀ ਮਠਿਆਈ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ, ਨਾਲ ਦੁੱਛਣਾ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਕੁਛ ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿੱਥੋਂ ਬਣਾਈਏ, ਮੰਗਦੇ ਨੇ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ। ਲੋਈ ਨੂੰ ਪਰੇਰ ਦਿਤਾ, ਬਰਤਨ ਦਾ ਇੱਕ ਚੱਪਣ ਚੁੱਕਿਆ, ਵੱਡੇ ਮੱਟ ਦਾ। ਦੋੜੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਠਿਆਈ ਵੀ ਖਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਦੁੱਛਣਾ ਵੀ ਲੈਣੀ ਹੈ,

ਕਹਿੰਦੀ ਕਹਿ ਦਿਓ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾ ਲੈਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਕੀ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੋਹਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬਰਤਨ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਮਠਿਆਈ ਦੇ ਮੱਟ ਭਰੇ ਪਏ ਨੇ। ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਨਾਲ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਨਾਲ ਦਾਨ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੇ ਚੋਜ ਨਿਆਰੇ ਨੇ। ਭਾਈ ਸੀਹਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪਣੀ ਲਾਜ ਆਪ ਰੱਖੋ। ਨਿਹਚੇ ਨਾਲ, ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਕੋਠੇ ਦਾ। ਕੋਲ ਸਾਥੀ ਵੀ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਭਾਈ ਗੱਜਣ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਾਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਠਿਆਈ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਛੁਕਾ ਦਿਤੀ ਸਾਰੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਦਰਵਾਜਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਤਾਜ਼ੀ ਮਠਿਆਈ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਹੱਥ ਨੂੰ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ, ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦੇਖ ਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਰਾਤ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤਾਂ ਲਵਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਮਠਿਆਈ ਵਰਤਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਪੰਜ ਦਿਨ ਤਿੰਨ ਡੰਗ ਦਾ ਲੰਗਰ ਰੋਜ਼, ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ, ਜਿੰਨਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ -

ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਘਰ ਰਾਖੀ ਸੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੩੨

ਪੰਜ ਦਿਨ ਘਰ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਬਰਾਤ ਰੱਖੀ -

ਤੋਟ ਅਸਨ ਕੀ ਹੋਇ ਨ ਕੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੧੩੨

ਭੋਜਨ ਦੀ ਤੋਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇੱਕ ਟੋਕਰਾ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਮੁੜ ਕੇ ਆ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ-

ਜਿਸ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ ਮਾਣਸੁ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਰਾਮ

॥

ਅੰਗ - ੨੮੪

ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਲੰਗਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਛੁਕਾਇਆ।

ਧਾਰਨਾ - ਤੋਟਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਆਵੇ,

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੱਖੀ ਆਸ ਗੁਰਾਂ 'ਤੇ।

ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ, ਬਰਾਤ ਪੰਜ ਦਿਨ ਤਕ ਰੱਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛੁਕਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਸੋ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ -

ਤਿਚਰੁ ਮੁਲਿ ਨ ਬੁੜੀਏ ਜਿਚਰੁ ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ॥

ਸਬਦੁ ਅਖੁਟੁ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕਾ ਖਾਹਿ ਖਰਚਿ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੬

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ, ਰਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਨਉਨਿਧੀ, ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ ਕਦੇ ਵੀ, ਜਿੱਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੋਵੇ।

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ ਵਿਚ ਬੋਲੋ।

ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

ਸੁਖ-ਦੁਖ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਜਦ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਾਣੇ-ਅਣਜਾਣੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਭੁਣ-ਹਣਾਂ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਥੀ ਆਦਿ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਲੋਚਾ ਲਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹਰ ਸਮੇਂ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ scientific ਜੁਗ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ, ਬੂਟਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਫੁੱਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬਰੋਟੇ ਵਰਗਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਲੋਚਾ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਇਕ ਬੰਗਾਲੀ ਡਾ. ਸ੍ਰੀ ਬੋਸ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਗਹਿਨ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ, ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜਾਂ ਫਲਾਂ ਵਾਲਾ ਛੋਟਾ ਬ੍ਰਿਛ, ਸੰਗੀਤਕ ਤਰਵਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪੂਰਬਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸੁਖ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੇ ਅਸਰ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤਾ ਫਲਦਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਫੁਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ (ਇਕ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਫਿਲਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ) ਹੋਈ re-search (ਖੋਜ) ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਦੋਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸਮੂਹ ਜੜੀ-ਬੂਟੀਆਂ, ਬੂਟਿਆਂ, ਬ੍ਰਿਛਾਂ, ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ, ਖਾਦ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਗੁਡਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਿਛਾਂ, ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੂਟੇ ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਲਹਿਰਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜੋ telepathy (ਪਰਾ ਤੇ ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ) ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਬੂਟੇ ਦੀ ਚੇਤਨ ਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਵ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕੋ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਕ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਸਲਾ ਇਕੋ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਤਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਮਸਤ ਜੀਵਨ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅਸੀਂ ਉਪਰਲਿਆਂ ਤਲਾਂ (spheres) ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰਲੇ ਤਲ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵਿਕਲੋਤਰਤਾ ਨੂੰ ਗੂੜ੍ਹ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਪਣਾਅ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚੌਗਿਰਦੇ, ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ, ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਾਂ, ਆਪਣੀਆਂ likes (ਪਸੰਦ) ਅਤੇ dislikes (ਨਾਪਸੰਦ) ਦੀ ਬਜਰ ਦੀਵਾਰ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮਸਤ ਜੀਵਨ ਐਨਰਜੀ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਜੀਵਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਸੁਝ ਤਹਿ ਇਕੋ ਤਲ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕੋ ਯੂਨਿਟ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤਲਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਵਰਗਾ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜੋ ਮੈਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ

ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪੂਰ ਅੰਦਰਲੀ, ਉਸਦੇ ਪਰਾ ਅਤੇ ਪਸੰਤੀ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਪਿਆਰ ਰੋਆਂ ਦਿੰਦੀ ਐਨਰਜੀ, ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੁਭ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜੇ ਕੁਝ ਬੰਦੇ cutter ਲੈ ਕੇ, ਕੁਹਾੜੇ ਤੇ ਆਰੇ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਦ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਚੇਤਨਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਐਨਰਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਖ ਅਤੇ ਭੈ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਤਜਰਬੇ ਅੱਜ ਦੇ ਕੰਮਪਿਊਟਰ ਜੁਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬਿਖਮ ਫਿਲਾਸਫੀ ਤੋਂ ਪਰਦੇ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਜੋ ਭੀ ਜੀਵਧਾਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਿਛਾਂ, ਬੂਟਿਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ, ਮੱਛੀਆਂ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੇਟ ਭਾਰ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ, ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁਖ, ਬਿਘਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ, ਔਖਿਆਈਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਨਾ ਪਵੇ। ਸੁਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਬਤੀਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸੀਂ ਚਾਹੀਏ, ਉਹੋ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ। ਸਾਡਾ ਮਾਣ ਹੋਵੇ, ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਹੋਈਏ, ਵੱਡਾ ਅਹੁਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅਸਫਲ ਨਾ ਹੋਈਏ, ਸਦਾ ਸਫਲਤਾ ਅਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਚਾਲ ਵਿਚ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੀਏ। ਇਹ ਲੋਚਾ ਬਹੁਤ ਹਿਤ-ਪੂਰਵਕ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਅਣ-ਚਾਹਿਆ ਦੁਖ ਕਿਥੋਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਤਦ ਤੋਂ ਹੀ ਸੁਝਵਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਅਉਲੀਏ, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਫਿਲਾਸਫਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਕਿਥੋਂ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਖ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ? ਦੁਖ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਕਾਰਣ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਿਤਾਂਤ ਅਭਾਵ ਕੀ ਹੈ? ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਨਿਤਾਂਤ ਨਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕੀ ਹੈ? ਦੁਖ ਕਿਸਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਜਤਨ, ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ ਇਸ ਖੋਜ ਲਈ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਲਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਅਨੁਭਵ, ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਸਾਝੇ ਕੀਤੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨੇ - ੧. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਹਨ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਬਹੁਤ ਗਹਿਨ ਖੋਜਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ, ਖੋਜ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਾਸਤਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਆਏ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਮੀਮਾਂਸਾ (ਉਤਰ ਮੀਮਾਂਸਾ, ਪੂਰਬ ਮੀਮਾਂਸਾ), ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤਰ; ਇਹ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਉਪਾਂਗ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸੀਮਾਂ ਨੂੰ 'ਮੋਖਸ਼' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾ ਕੇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕਿਵੇਂ ਮਾਣੀ ਜਾਵੇ? ਇਸਨੂੰ 'ਮੋਖਸ਼ ਇੱਛਾ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੇਤਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੇਵਲ ਦੁਖ ਦਾ ਅਭਾਵ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੀ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜੋ ੧. ਕਰਮ, ੨. ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ੩. ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੁਖ ਤਿੰਨ ਪਾਸਿਓਂ ਇਨਸਾਨ ਉਪਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮ ਦੁਖ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਅਧਿਵੈਦਕ ਦੁਖ ਅਤੇ ਤੀਸਰੇ ਨੂੰ ਅਧਿਭੂਤਕ ਦੁਖ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਰਲੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਦੁਖ ਸੰਜੋਗ-ਵਿਜੋਗ ਦੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੀਵ, ਵਸਤੂ, ਸਬੰਧ ਤੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਛੜ ਜਾਣਾ, ਕਿਸੇ ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਦੀ ਮਿਰਤੂ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਜਾਇਦਾਦ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣੀ, ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਪਤਨ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦੂਸਰਾ ਦੁਖ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭੁੱਖ ਦਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਭੁੱਖ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਭੁੱਖ, ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲਿਆਂ, ਸੈਰਾਂ-ਸਪਾਟਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੈਸਾ, ਟਕਾ, ਜਾਇਦਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਭੁੱਖ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਅਗਨ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਭੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਬੁਝਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਅੱਗ ਦੇ ਭੱਠ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਸੜ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ॥

ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ

ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ॥ ਅੰਗ - ੨੧੩

ਏਥੋਂ ਤਕ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਉਸਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ -

ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ ਅਰੁ ਭੁਮਨ

ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੁਝੀ॥

ਲਪਟਿ ਰਹੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਮਾਤੇ

ਲੋਚਨ ਕਛੁ ਨ ਸੁਝੀ॥

ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਕਿਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਪਾਈ॥

ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀਂ ਧ੍ਰਾਪੈ

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਹਾ ਅਘਾਈ॥ ਅੰਗ - ੬੭੨

ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਜੋ ਅਤਿਅੰਤ ਪੀੜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਜਾਲ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੈ -

ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ॥

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨ ਪਾਏ ਮਾਇ॥

ਅੰਗ - ੫੦

ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਇਸ ਤਨ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਜਾਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਜਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਅਗਿਆਨੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਇਸੁ ਤਨਹਿ ਜਲਾਏ॥

ਅੰਗ - ੧੦੬੭

ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਅਗਨ ਵਿਚ ਜਲਣ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀ ਦਵਾਈ ਨਾ ਹੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੈਦਾਂ ਕੋਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗਨ ਵਿਚ ਜਲਦੇ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਹਾਂ ਭਰਦਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਦੁਖ ਸਹਾਰਨ ਲਈ ਅਮੁਲ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ॥

ਜਲਿ ਜਲਿ ਖਪੈ ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ॥ ਅੰਗ - ੧੦੪੪

ਤੀਸਰਾ ਦੁਖ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ, ਯਾਨਿ ਕਿ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪੈਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੋ। ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜੋ ਇਸ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਦੀ ਲਾਗ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇ ਰਿਹਾ, ਜੋ ਇਕ ਧੁਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸੰਗੀਤਕ ਤਰਬਾਂ ਦਿੰਦਾ ਜੀਵਤ ਰਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਾਂਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ -

ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ॥ ਅੰਗ - ੨੫੧

ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ

ਜੀਵ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਭੁੱਲ ਕੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਕਲਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਭਾਈ, ਭੈਣ ਆਦਿ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਸਿਮੁਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਰਸਾਂ, ਕੁ-ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਸ, ਮੱਛੀ, ਮਧੁਰਾ ਆਦਿ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਭੋਜਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਸੂਝ ਨੂੰ ਗਵਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਵਿਸਿਮਰਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਉਚੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਉਛਾਲੇ, ਇਸਨੂੰ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀਆਂ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਧੌਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗਿਰਕੇ AIDS (ਏਡਜ਼) ਵਰਗੇ ਭੈੜੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਸਤੋਂ ਭੈੜੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਸਨੂੰ ਸੋਚ ਫੁਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੁਢਾਪੇ ਲਈ, ਖਾਣ ਪੀਣ, ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਫੇਰ ਜਾਇਜ਼-ਨਜਾਇਜ਼ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਕੱਠੀ ਹੋਣੀ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਦੋਸ਼ ਇਸਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਦੁਰਗੰਧੀ ਮਾਰਦੀ ਮੈਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਜਿਸ ਪਰਵਾਰ ਲਈ ਇਸਨੇ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ, ਉਹ ਇਸਦੀ ਇਕ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਧ ਦੇ ਵਿਸਫੋਟ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਗਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਦੁਖਾਂ ਭਰਿਆ ਸਮਾਂ, ਉਭੇ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਲੰਘਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਜਾਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਮਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ -

**ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ
ਹੋਇ ਭਸਮਝਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ॥
ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ
ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ॥
ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ
ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ॥
ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਏ**

**ਹੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੁਆਇਆ॥
ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥**

ਅੰਗ - ੪੬੪

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ 'ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਬਣ ਦੁਹਿ॥' (ਪੰਨਾ - ੧੩੭) ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਸੋ ਇਹ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਰੀਰਕ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰਕ ਦੁਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣ ਨਾਲ, Tension (ਤਣਾਉ) ਵੱਧਣ ਨਾਲ, ਬੇ-ਨਿਯਮੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਆਚਾਰ, ਵਿਹਾਰ, ਵਿਚਾਰ ਸੁਧ ਨਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਮਰਿਯਾਦਾਵਾਂ ਭੰਗ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਐਸੇ ਦੁਖ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਕੀਮਾਂ, ਵੈਦਾਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਦਾਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ, ਜਿਸਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਧਾਰਨ ਹਾਲਤ ਵਿਚ, ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਿਆਂ, ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਖ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਹ ਜੀਵ ਸਦਾ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੋਵਰ ਥਿਖੁ ਜੋਇਓ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬

ਉਪਰ ਕਥੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਦੁਖ ਵੀ ਮਹਾਨ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਵਾਸ਼ਨਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਹੀ ਇਸਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਮਧਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਰਿੜਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਔਖੇ ਤੋਂ ਔਖੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਹਿਰੀਆਂ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਕਾਨੂੰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਕੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਲਾ ਕੇ, ਸ਼ਾਰਕਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਬਿਖੜੇ ਜੀਵਨ ਹੂਲ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਰਤੱਵ ਕਰਦਿਆਂ, ਧਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ, ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋਰ-ਜਬਰ ਕਰਕੇ, ਛਲ ਕਪਟ ਕਰਕੇ, ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਕਰਕੇ, drugs ਦੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਕਰਕੇ, hoarding ਕਰਕੇ; ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ, ਧਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਲੇਖਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ ਦਰਗਾਹ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 37 'ਤੇ)

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ - 17 ਜੂਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਧਮੋਟ, ਤਹਿਸੀਲ ਪਾਇਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿਖੇ 17 ਜੂਨ 1918 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਜੂਲੇ ਨੂੰ ਲਾਹ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਹਰ ਪਾਸੇ ਜੱਦੋਂ ਜਹਿਦ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਲਹਿਰ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ, ਹਰ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਧਰਮ ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਈਸਾਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਉਚ ਪਦਵੀਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਈਸਾਈ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਕੜਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆਏ ਵਿਗਾੜ ਨੂੰ ਸੋਧਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਗਿਆ, ਟੈਕਟ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਥਾ-ਥਾ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਵਾਲੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਸਨ।

ਕਠਨ ਘਾਲਣਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ, ਗੁਰੂ ਨਦਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਨੇ ਹੀ ਕਰਾਮਾਤੀ ਕਲਾ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੋ ਸੰਵਾਦ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦਾ ਵੇਖਿਆਨ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕ ਰੁਚੀ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ 18 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ

ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਿੰਘ ਪੁੱਜੇ ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਮਨਮੱਤ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਨਵਾਬ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ 60 ਮੀਲ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਵਸਣ ਲਈ ਜੱਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਬਚਿੱਤਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਜੋਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

1941 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਰਮੀ ਹੈਡ ਕੁਆਟਰਜ਼ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਨੌਕਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਣਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਕਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਵਿਚ 1966 ਤੱਕ ਸਰਵਿਸ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰੁਹਾਨੀਅਤ ਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰਦੇ।

1966 ਵਿਚ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਬਣਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਿਵਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਤਰਾਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਵੀ ਆਰੰਭਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਤਕ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪੂਰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ Intensive Farming ਕਰਕੇ ਉਪਜਾਊ ਜੰਗਲੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਹਿ ਲਹਾਉਂਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਵੇਖਣ ਲਈ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਫੀ ਹੈਕਟਰ ਉਪਜ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਏਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ

ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣਾ ਵਿਰਸਾ ਭੁੱਲ ਕੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਣੀਆਂ, ਨਸ਼ੇ ਕਰਨੇ, ਪਸ਼ੂ-ਡੰਗਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨੇ, ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਬੰਦੇ ਕਤਲ ਕਰਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਤ ਦਾ ਪੰਦਾ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਸਾਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੌਲੀ - ਹੌਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਐਸੇ ਕਿਸਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 10 ਨੰਬਰੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਅਪਰਾਧ ਹੋਣ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਘੜੀਸੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਬਣੇ।

30 ਅਕਤੂਬਰ ਸੰਨ 1978 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਤਰਾਈ ਛੱਡ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਬਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੈਕਟਰ 34 ਵਿਚ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਰਖਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਕੜੇਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਚੱਜ ਆਚਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਯੋਜਨਾ ਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕ - ਇਕ ਪਿੰਡ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਚੇ - ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨ ਹੋਏ। ਹੌਲੀ - ਹੌਲੀ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ

ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਗਏ ਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਰਾਤ 11, 12 ਵਜੇ ਤੱਕ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਰਸਤੇ ਪੱਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਚੇ ਨੀਵੇਂ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਕਦੀ ਗਰਮੀ, ਕਦੀ ਸਰਦੀ, ਕਦੀ ਮੀਂਹ ਹਨੇਰੀ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਆਪ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਕੇ ਮਿਥੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਦੀ ਨਾਗਾ ਨਾ ਪਾਉਂਦੇ।

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਹਨ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵੰਡਣੇ, ਗਰੀਬਾਂ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ, ਮੁਸੀਬਤ ਸਮੇਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਜਦ 1993 ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਏ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਸੇਵਕਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ, ਘਰ-ਘਰ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਇਕ ਕ੍ਰੋੜ 20 ਲੱਖ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਰਾਸ਼ਨ, ਵਸਤਰ, ਬਰਤਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਬੈਗ ਸਭ ਕੁਝ ਹੱਥੀਂ ਦੇ ਕੇ ਆਏ। ਪਿਛੇ ਫਰਵਰੀ 2001 ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਭੂਚਾਲ ਕਾਰਨ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਨਿਆਸਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕੌਮਲ ਹਿਰਦਾ ਪੀੜਤ ਹੋ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ 56 ਟਰੱਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਗਭੱਗ ਡੇਢ ਕ੍ਰੋੜ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਰਾਸ਼ਨ, ਵਸਤਰ, ਟੈਂਟ ਆਦਿ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਭੇਜੇ। ਜੱਥੇ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ 28 ਦਿਨ ਕੈਂਪ ਲਾਈ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ 36 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚਾਹੜ੍ਹਮਾਜਰਾ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਮਸਜਿਦ' ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਅਗਸਤ 3, 1994 ਨੂੰ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਕੇ ਐਨੇ ਮੁਤਾਸਰ ਹੋਏ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜੌਲੀ ਗਰਾਂਟ ਵਿਚ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਨਿਰਮਾਣਤ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਦੋ ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਯਾਤਰਾ (1996) ਤਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਆਈ ਗੁ. ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਸਾਲ ਮਤਵਾਤਰ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਆਉਣ ਵਾਲੀ 17 ਜੂਨ 2014 ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬਹੁਤ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਸਕੇ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਲਈ ਜਰੂਰ ਪਹੁੰਚੋ। ਸਮਾਗਮ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਜਨਵਰੀ 1997 ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 33 ਤੇ ਛੱਪਿਆ ਇਹ ਲੇਖ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਵਾਸਤੇ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਜੋ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਪੰਨ ਪੰਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ। ਇਹ ਲੇਖ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਵਾਇਆ ਸੀ।)

(ਅਦਾਰਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ)

ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਕਥਾ

ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ

ਬੁਲਾਈ ਗੁਰੂ ਫਤਿਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ।

ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਉਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਚਾਰ ਖਣਾਂ ਦਾ ਕਮਰਾ ਬਣਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜਦ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਦੋ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ

ਰਹਿ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਸਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਆਦਿ ਖੂਹ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਖੂਹ ਤੇ ਆ ਕੇ ਹੀ ਠਹਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਵੇਰਾਂ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖੂਹ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਖੇਡਦੇ-ਖੇਡਦੇ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਤ, ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਇਹ ਬਾਲਕ ਬਹੁਤ ਤਪੱਸਵੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਫਿਟਕਾਰਿਓ। ਇਹਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਦਮ ਰੇਖਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਪੱਸਵੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਤ ਬਣੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਵੀ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ

ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਏਸ ਸੰਤ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸੀ। ਵੀਰ ਜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਰੂਪ, ਡੀਲ ਡੌਲ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਮਰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ, ਸੁੰਦਰ ਚਿਹਰਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਭਰਮਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਛੇ-ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੇ ਲਗਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਪਲ ਰੁਕ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਛਣਾ ਕਿ ਕਾਕਾ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪੰਜ-ਛੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਹੋਣਹਾਰ ਵੀਰ ਦੀਆਂ ਨਿਰਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਸਨ।

ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਿੱਧਸਰ ਸਿਹੋੜੇ ਗਏ।

ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਬੀ

ਉਥੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਲਾਗੇ-ਲਾਗੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸੀ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਇਕੱਠ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਆ ਕੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕਮਰੇ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਵਿਚਾਲੇ ਜਿਹੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਆਏ, ਸੰਤ ਇਕ ਪਾਸੇ 'ਸਤਿਨਾਮੁ' ਉਚਾਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦੋਂ ਆਪ ਦੇ ਕੋਲ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ ਅਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ- 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਅਤੇ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਫੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਿਹਾ। ਹੱਥ ਨਾਲ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰਚ ਗਿਆ। ਜਦ ਚੇਤਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬੱਦਲ ਗੱਜੇ ਜਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਿਮਰਨ ਚਲਦਾ। ਵੀਰ ਜੀ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵੀਰ ਜੀ ਇਦਾਂ ਪੁਛਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹੋ।

ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਚੋਲਾ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਤਾਂ ਵੀਰ ਜੀ ਦੱਸ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਸੀ ਕਿ ਬੇਬੇ ਜੀ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਮਾਮੀ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰੀ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਸੰਤ ਹੈ, ਸੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਤੇ ਤਾਂ

ਸੰਤ ਵੀਰ ਨੇ ਚਿੱਟਾ ਲੱਠੇ ਦਾ ਰੇਬਦਾਰ ਪਜਾਮਾ ਤੇ ਫੱਟੀਆਂ ਵਾਲੀ ਨੀਲੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬੋਸ਼ਕੀ ਦੀ ਕਮੀਜ਼, ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਰੁਮਾਲ, ਕਾਲੇ ਚਮੜੇ ਦੇ ਬੂਟ, ਇਕ ਬੁਨੈਣ ਅਤੇ ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦੇ ਬੂਟ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਲਕੋ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤੇ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ! ਤੇਰੇ ਕਾਲੇ ਬੂਟ ਕਿਥੇ ਨੇ?" ਵੀਰ ਜੀ ਨੇ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਪਾ ਲੈਣੀ, ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਮੈਂ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਨੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਵੀਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਹੱਸਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸੋਚਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਵੀਰ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੈ, ਕੌਤਕ ਕਰਦੈ।

ਬੇਬੇ ਜੀ ਖੂਹ ਵੱਲ ਕਪਾਹ ਚੁਗਣ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅੜੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਨਵੇਂ

ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ

ਖੂਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਟੰਭੇ ਵਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਉਧਰ। ਧੱਪਾ ਮਾਰਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੁਰ ਆਪਾਂ ਨਵੇਂ ਖੂਹ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ! ਜੇ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਖੂਹ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਕਪੜਾ ਵਿਛਾ ਦਿਤਾ। ਛੋਟੇ ਕਾਕੇ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਉਹ ਸੌਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਲੰਮਾ ਪਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਚੱਲੀ ਹਾਂ - ਕਪਾਹ ਚੁਗਣ, ਨਿਕੇ ਵੀਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀਂ!" ਤਾਂ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਵੀ

ਕੋਲ ਹੀ ਘੰਟਾ ਕੁ ਖੇਡਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫੇਰ ਨਿੱਕੇ ਵੀਰ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਮੂੰਧੇ ਲੇਟ ਗਿਆ ਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟ ਬਾਦ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਬੀਬੀ! ਮੈਨੂੰ ਬੇਰੀਆਂ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਬਾਵੇ (ਸੰਤ) ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਵੀਰ! ਤੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਵੀਰ ਜੀ ਉਹ ਕਿਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ; ਪੈਲੀਆਂ ਵਲ ਦੇ ਪਾਸੇ ਬੇਰੀਆਂ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦੇ ਕੇਵਲ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਸੀ। ਸਿਰ ਚੁਕ ਕੇ ਕਹੀ ਜਾਵੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ, ਮੈਨੂੰ

ਤਾਂ ਦਿਸ ਰਹੇ ਨੇ।

ਬੇਬੇ ਜੀ ਜਦੋਂ ਕਪਾਹ ਚੁਗ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਬਾਂਹ ਫੜੀ, ਕੱਪੜੇ ਲਾਹੇ ਤੇ ਨਵਾਉਣ ਲਗ ਪਏ, ਖੂਹ ਬਾਪੂ ਜੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਨਾਲੇ ਵੀਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਛੋਟੀ ਮਾਮੀ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ-ਪਾਉਂਦੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਇਕ ਦਮ ਸਹਿਮ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਨਾ, ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਹੁਣ ਨਵਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ਪਰ ਵੀਰ ਜੀ ਲਗਾਤਾਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਮ ਕੌਰ ਮਾਮੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਉਥੇ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਛੇਤੀ ਮੁੜ ਆਉਣਾ ਹੈ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਇਥੇ ਹੀ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ, ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕੱਛੜ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਛੋਟੀ ਭੂਆ ਜੀ ਨੇ ਭਾਂਡੇ ਚੁਕ ਲਏ। ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਤਰਵੈਣੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਵੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬੇਬੇ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਭੁੰਜੇ ਉਤਾਰ ਦਿਓ। ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਏ, ਦੋ ਤਿੰਨ ਕਦਮ ਪੁੱਟੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਬੇ ਜੀ! ਚੁੱਕ ਲਵੋ। ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਬੰਦੇ ਹੋਰ ਬੈਠੇ ਸੀ ਤਾਂ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਲਿਟਾ ਦਿਤਾ। ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ, ਬੀਬੀ! ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਲਦੀ ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਗਰਮ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪਿਆਵੋ। ਜਦੋਂ ਬੇਬੇ ਜੀ ਛੋਟਾ ਦੁੱਧ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਲੈ ਆਏ ਤਾਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬੇਬੇ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ, ਫੇਰ ਪੀਆ ਕਰੂੰਗਾ।

ਬੇਬੇ ਜੀ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਲਏ। ਇਕ ਫੁਲਕਾ, ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਆ ਪੁੱਤ! ਮੇਰੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਫੁਲਕਾ ਛਕੋ।” ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੁੱਕਲ

ਵਿਚ ਬੈਠਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਫੁਲਕਾ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ।” ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਕਿਹਾ, ਫੁਲਕਾ ਛਕਣ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੇ ਅਤੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਦਰੀ ਤੇ ਤਲਾਈ ਦਾ ਲੜ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਨਿਵਾਰ ਦਾ ਪਲੰਘ ਮੇਰਾ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਬੇਟਾ! ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੌਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਬੁਖਾਰ ਦੀ ਘੂਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਗਏ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਵੋ, ਕਾਕਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰ ਛੱਡ ਆਏ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਗੁਪਤ ਹੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ

ਹੇਠਾਂ ਬਿਸਤਰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰੀ, “ਬੇਬੇ ਜੀ!” ਉਹ ਜਾਗ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ ਮੱਧਮ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਝੱਟ ਲੋਅ ਕੀਤੀ, ਕਹਿੰਦੀ, “ਹਾਂ ਪੁੱਤ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ! ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ?” ਬੱਸ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ। ਡਾਕਟਰ ਹਕੀਮ ਬਬੇਰੇ ਆਏ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ। ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀਰਾ ਖੁੰਝ ਗਿਆ। ਸਾਡਾ ਪਿੰਡ ਕੀ, ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ ਮਚ ਗਿਆ। ਘਰ ਨਮੋਸ਼ੀ ਹੋ ਗਈ, ਘਰ ਦਾ ਰੰਗ, ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਰੰਗ, ਕੰਧਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਬਦਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਉਹ ਵੈਸਾਖ ਮਹੀਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਸਵਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਯੋਗੇ ਹੋਏ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੈਰਾਗਮਈ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਕੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ ਉਧਰ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਮਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ 10 ਮਹੀਨੇ ਉਪਰੰਤ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਠੀਕ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਆਥਣ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਨਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਮਾਮਾ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਆ ਭਾਈ! ਕਾਕੇ ਦਾ ਮੰਜਾ ਬਾਹਰ ਕਰ

ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ੋਰ ਮਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੇਬੇ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਬੇ ਬਾਂਹ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਨਾ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਠੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੇਰਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰ ਵੀ ਚਲਾ ਗਿਆ; ਮੈਂ ਬਾਂਹ ਪਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੇਬੇ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੱਚ ਮੰਨੋ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਮਸਤੁਆਣਾ ਸਾਹਿਬ

ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਬੇਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੋਏਗੀ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ?” ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਲੱਕ ਦੇ ਕੋਲ ਦੋ ਚਿੱਟੇ ਦਾਗ ਹਨ ਉਹ ਮੇਰੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਰੰਗ ਮੇਰਾ ਅੱਗੇ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਾਲਾ ਹੋਏਗਾ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਮੋਟੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ।” ਬੇਬੇ ਨੇ ਬਾਂਹ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਪੈ ਗਏ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਭਾਈ! ਆਪਾਂ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕਰਵਾ ਲਈਏ, ਪਾਠ ਸੁਣਾਂਗੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਵੇਗੀ।” ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋਏ, ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ

ਵਿਚ ਆਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਆਇਆ, ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਗਿਲਟੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ, ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਭਗਵਾਂ ਪਟਕਾ ਸਿਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਝੋਲਾ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਝੋਲੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਇਆ, ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਰੁਪਈਆ ਕੱਢਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਈਂ ਨਾ, ਅਸੀਂ ਤੇਥੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹਾਂ। ਇੰਨੇ ਵਿਚ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਈ (ਭਰਾ)! ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਆਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਗਾ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਮੁਹਰੇ ਵਿਛੀ ਪੱਟੀ ਦਾ ਲੜ ਚੁਕਿਆ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨਵਾਂ-ਨਕੋਰ, ਚਿੱਟਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਓਧਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਐਸੀ ਕਲਾ ਵਰਤੀ ਕਿ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀਆਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ

ਸੀ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਸੀ, ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਬੇਬੇ ਜੀ! ਤਾਈ ਜੀ (ਉਤਮੀ) ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਨਾ ਜਾਣ। ਅਸੀਂ ਦਸ ਵਜੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਕਣਾ ਪਿਆ। ਠੀਕ ਦਸ ਵਜੇ ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।

ਇਸ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਸਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਖੇਡਦੇ ਤੇ

ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ, ਪਛਾਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਤਕੜੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਿੜ੍ਹਦੇ-ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸੰਦੂਕ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਏ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਕਪੜੇ, ਰੇਬ ਚਿਟਾ ਪਜਾਮਾ, ਫੱਟੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਮੀਜ਼, ਬੁਨੈਣ, ਰੁਮਾਲ, ਕਾਲੇ ਬੂਟ ਆਦਿ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭੂਆ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਜੀ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੋ ਕਪੜੇ ਆਪ ਨੇ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਸੀ ਇਹ ਉਹੀ ਟੋਲਦਾ ਹੈ। ਭੂਆ ਜੀ ਕਪੜੇ, ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਲਗ ਪਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਤੋਤਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਮੇਰਾ ਘੱਗਾ (ਝੱਗਾ)’; ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਛਾਣ ਲਈਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ

ਗੱਡਾ (ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ ਨਿੱਕਾ ਗੱਡਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੈਲ ਜੋੜ ਕੇ ਬੱਚੇ ਖੇਡਦੇ ਸਨ) ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕੋਠੀ (ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਘੀ, ਸ਼ੱਕਰ ਆਦਿ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ) ਹੇਠਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਸੰਦੂਕ (ਵੱਡੇ ਲਕੜੀ ਦੇ ਬਕਸੇ) ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਰੇ ਤੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਥੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਵੇਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਤਾਂ ਗੱਡਾ ਵੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੌੜ ਪਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ‘ਭੱਡਾ, ਭੱਡਾ।’ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗੱਡਾ ਤੇ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ

ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਛਾਣ ਲਈਆਂ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਿਆਣੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਉਦਮ ਕੌਰ ਸੀ, ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਨਾਮ ਰਸੀਏ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਨਾਮ ਦੀ ਉਚ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ

ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਯਮੋਟ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਵਿੱਖਤ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕੰਨਿਆਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਚੀਰੇ ਦੀ ਪਗੜੀ ਸਜਾਈ ਗਈ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਆਉਂਦੀ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਤੇ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰੇਸ਼ਮੀ ਚੀਰਾ ਸਿਰ ਤੇ ਠਹਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਫੁਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੌਮਲ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀ ਬੀਬੀ ਉਦਮ ਕੌਰ ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਗਸਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਗੌਦ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਮਾਸੀ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਵੀ ਬੜੀ ਦਾਨੀ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼

ਖਰੀਦਣੀ ਤਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਬੀਬੀ! ਇਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਆਨੇ ਦੇ ਦਿਓ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ, ਭਾਈ! ਜੇ ਰੁਪਈਏ ਦੀ ਦੇਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਲਵਾਂਗੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇੰਨੀ ਸਸਤੀ ਵੇਚ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਖੁਆਵੇਂਗਾ? ਭਾਵ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਮਤ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਸੰਤੋਖੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਅ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਦੈਹਿਤੂ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉਦਮ ਕੌਰ ਲਈ ਜੁੱਤੀ ਖਰੀਦਣ ਗਈ। (ਸੰਤ) ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਜੁੱਤੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਸੀ। ਅੱਠ ਆਨੇ ਦੀ ਆਈ। ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੀ ਜਦੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਤੇ ਆ ਗਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਜੁੱਤੀ ਉਸ ਨੇ ਸਸਤੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ

ਨੇੜਿਓਂ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਦੈਹਿਤੂ ਪੁਜ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਦੋ ਆਨੇ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿਤੇ ਕਿ ਭਾਈ ਤੂੰ ਜੁੱਤੀ ਸਸਤੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਦੀ ਉਦਾਰ ਚਿਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।

ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਜਮਾਤੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਪੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਲਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਤਮਾਕੂ ਅੱਖਰ ਬੋਲ ਦਿਤਾ। (ਸੰਤ) ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਅੱਖਰ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕੜਕ ਕੇ

ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ?” ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕੇਵਲ ਚੁੱਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਕੁਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਪ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਕੁਟ ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਮੁੱਖੋਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ। ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰਬਲ ਤੇ ਪਰਪੱਕ ਸਨ। ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਧਲੇਤੇ ਆਏ ਤਾਂ ਚਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸੰਨ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇੰਨਾਂ ਚੇਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਹਰਮੋਨੀਅਮ ਵਾਜਾ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਆਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਬੰਗਿਆਂ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਾਜਾ ਵਜਾਈ ਜਾਵੋ। ਅਸੀਂ ਵਾਜਾ ਵਜਾਈ

ਗਈਆਂ ਤੇ ਵੀਰ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੀ ਗਏ ਅਤੇ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਧਾਰਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, “ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਓ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਵਿਛੋੜਾ ਮਾਰੇ।” ਪਿੰਡ ਨਗਰ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਦੀਵਾਨ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ ਤੇ ਇਹੀ ਧਾਰਨਾ ਪੜ੍ਹਦੇ-ਪੜ੍ਹਦੇ ਬੇ-ਸੁਰਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਏ। ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਧਲੇਤੇ ਰਹੇ, ਇਥੇ ਨਿਤਨੇਮ ਤੇ ਛੇ ਪੱਕੀਆਂ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਰਹੇ ਜੋ 70,000 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਧਮੋਟ ਗਏ ਉਥੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਮੋਘੇ ਉਤੇ

ਅਭੁੱਲ ਯਾਦ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ

ਬੈਠ ਕੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦੇ; ਹਰ ਸਮੇਂ ਜਾਪ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਜਦੋਂ ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆਉਣੀ ਤਾਂ ਉਠਾ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸੌਣ ਵਾਸਤੇ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਜੀਬ ਸਨ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਭੈਣ ਭਰਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਲਾਗੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਇੱਕਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਕਾਫੀ-ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਘਰੋ-ਘਰੀਂ ਆਸਾ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਹੱਲੇ ਇੰਨਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦੇ।

ਆਪ ਦਰਗਾਹ 'ਚੋਂ ਹੀ ਐਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਏ ਸੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਆਏ ਸੀ ਤੇ ਤਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ; ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਕਰਨ। ਮਿਸਰ ਫਿਲੀਪ ਜਨਮ ਦੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੌਰ ਨਾਲ ਹੱਥ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ

ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਧਲੇਰ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਆਏ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮੈਂ ਬੈਠੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੌਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਚਲਦਾ ਹੈ -ਸੁਤਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਤੇ ਜਾਗਦਿਆਂ ਦੇ ਵੀ। ਵੀਰ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਤਪੱਸਿਆ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲੰਘੇ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਦਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਗੁਆਚੇ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਲੱਭੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਰਾ ਉਘੜ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਤ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾ ਬਣਾ ਲੈਣੀਆਂ, ਸ਼ਬਦ ਕੰਠ ਕਰੀ ਜਾਣੇ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸਾਰੇ ਧਮੋਟ ਵਿਚ। ਧੰਨ ਹੋਂ! ਹੁਣ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਧਮੋਟ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾ ਆਏ ਹੋ ਅਤੇ ਭੁੱਲੇ ਵਿਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਆਏ ਹੋ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਜਦੋਂ ਮਸਤੂਆਣੇ ਗਏ, ਉਦੋਂ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਗਏ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗਏ, ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਏ ਅਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸੰਗਤੋਂ! ਸੰਗਤੋਂ! ਆਓ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਈਏ, ਇਹ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਹੈ। ਪਲੰਘ ਦੇ ਪਾਵੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਗੜਵਾ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ) ਸੀਸ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ, “ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! ਆਹ ਤੇਰਾ ਹੀਰਾ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ

ਤਾਰੇਗਾ, ਬਹੁਤ ਪਰਤਾਪੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਕ ਵੰਡੂਗਾ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਇਹ ਬਚਨ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ ਰਾੜੇ ਵਾਲੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਗੇ। ਸੋ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਇਕੋ ਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਮਲਿਆਂ ਦੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਇਕੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਡਿਊਟੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ

ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਗੌਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਤੇ ਸੁਣਦਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਮ ਚਲਦਾ ਹੈ ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਕੀ ਸਿਫਤ ਕਰਾਂ, ਮੇਰੀ ਐਨੀ ਬੁੱਧ ਵਿਚ, ਰਸਨਾ ਵਿਚ ਤਾਸੀਰ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋ, ਬਹੁਤ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪ ਦਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ‘ਆਤਮ ਮਾਰਗ’ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ। ਦੱਸਣ ਦੀ ਐਨੀ ਬੁੱਧ ਨਹੀਂ, ਅਨੰਦ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੋਹਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।

ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ॥

ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ॥

ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੁਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ॥

ਅੰਤਿ ਨਿਬੰਧਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ॥ਅੰਗ-੬੫੬

ਅਜਿਹੇ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧੋਖੇ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ, ਬਿਗਾਨਾ ਧਨ ਖੋਹਣ ਦੇ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਿੰਦਨੀ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸੁਨਿਹਰੀ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਕੱਟ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ, ਚੰਗੇਜ਼ ਖਾਨ, ਹੂਨ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਆਦਿ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਨ ਲੁਟ ਕੇ ਸੂਖਾਂ ਦੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਲੈ ਫਾਗੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਪਾਣੀ॥

ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ॥

ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਮਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ॥

ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ॥

ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ॥

ਅੰਗ - ੩੧੫

ਸੋ ਧਨ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਐਸੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਪਾਗਲਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ੪੦ ਗੰਜ ਧਨ ਦੇ ਜੋੜ ਲਏ ਸਨ, ਪਰ ਪਰਜਾ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਖਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਲੁਕਿਆ-ਛਿਪਿਆ ਧਨ ਸਿੱਕੇ, ਸੋਨੇ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ? ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਅੱਗੋਂ-ਅੱਗੋਂ ਐਲਾਨ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਇਕ ਰੁਪਈਆ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਵੇਗਾ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਬੱਘੀ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਕ ਲੜਕਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਤੇ ਮਰਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਕੇ ਉਸਨੇ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਿਚ ਦਫਨਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਜਾਹ! ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਬਰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਉਸਦੇ ਪਿੰਜਰ ਹੋਏ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਿਆ ਕੱਢ ਲੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਦੋਂ ਕਾਰੂੰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਾਰੇ ਕਬਰਸਤਾਨ ਪੁੱਟ ਕੇ ਰੁਪਏ ਕੱਢ ਲਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਿਆਇਆ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ -

ਦਮੜਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਜੋ ਖਰਚੈ ਅਰ ਖਾਇ॥

ਦੇਵੈ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੈ ਖੁਦਾਇ॥

ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਅਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇ॥

ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ਵਹੀ ਭਿਸਤਜਾਇ॥

(ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ)

ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਧਨ ਵਾਸ਼ਨਾ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਇਆ।

ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਜਦੋਂ ਮਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਸੀ। ਲੁਟੇ ਹੋਏ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਉਸਨੂੰ ਸੂਏ ਚੋਭ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਧਨ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ, ਉਸਦੀਆਂ ਮੀਲਾਂ ਵਿਚ ਢੇਰੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਦਿਨ, ਕਿਸ-ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਧਨ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਇਕ wheel chair ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ, ਉਸਦਾ ਲੁਟਿਆ ਧਨ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਅੰਧਕਾਰ ਛਾ ਗਿਆ, ਲੱਖਾਂ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਹਾਹਾਕਾਰ ਉਸਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਡਰਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲੇਖਾ ਲੈਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਸਨ। ਉਹ ਡਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਰਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਰੋਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿ ਇਸ ਧਨ ਨੇ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਹਿਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ॥

ਨਾਗੇ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਉਸਦੀ ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ, ਬਹੁਤ ਰੋਇਆ, ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੰਧਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦੇਵੋ ਕਿ ਮਹਿਮੂਦ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਧਨ ਨੇ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਲੇਖਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨਾਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ, ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਨੰਗੇ ਕਰਕੇ ਅਰਥੀ ਵਿਚੋਂ ਲਟਕਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬੇ-ਵਸੀ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਐਸੀ ਗਲਤੀ ਨਾ ਕਰੇ।

ਸੋ ਧਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਛਲ ਕੇ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਬੰਦਾ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪੈਸਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਾਇਦਾਦ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਮੇਰਾ ਵਪਾਰ ਆਪਣੀ ਸੀਮਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਲੰਘ ਜਾਵੇ, ਦੇਸ਼-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧਾਂਕ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਮੈਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬਹੁ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੇਖੀ॥

ਅੰਗ - ੧੭੯

ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਸੁਖ

ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਈ ਹੋਈ ਮੈਂ ਦੇਖੀ, ਵੱਡਾ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ Scientific theories, Economic ਸਿਧਾਂਤਾਂ, Political ਸੇਧਾਂ ਤੇ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਦਰਜਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਖ - ਜਿਸ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਈ -

ਬਹੁ ਰੰਗ ਮਾਇਆ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੇਖੀ॥

ਕਲਮ ਕਾਗਦ ਸਿਆਨਪ ਲੇਖੀ॥

ਮਹਰ ਮਲੂਕ ਹੋਇ ਦੇਖਿਆ ਖਾਨ॥

ਤਾ ਤੇ ਨਾਹੀ ਮਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬

ਮਨ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਘਾਟ ਹੈ। ਮਨ ਚਾਹੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਤੋਂ ਨਵੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ, ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ, ਨਾਟਕ, ਅਖਾੜੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣੇ, ਗਾਏ; ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਤੀ ਨਾ ਆ ਸਕੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਇਆ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਹੋਰ-ਹੋਰ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅੰਦਰ ਲਗੀ ਰਹੀ। ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੋਗ ਭੋਗੇ, ਸੁੰਦਰ ਬਗੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ, ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਮੇਵੇ ਖਾਏ, ਪਰ ਮਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲਦਾ ਬਲਦਾ ਰਿਹਾ -

ਅਸੁ ਪਵਨ ਹਸਤਿ ਅਸਵਾਰੀ॥

ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਸੇਜ ਸੁੰਦਰਿ ਨਾਰੀ॥

ਨਟ ਨਾਟਿਕ ਆਖਾਰੇ ਗਾਇਆ॥

ਤਾ ਮਹਿ ਮਨਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਪਾਇਆ॥

ਤਖਤੁ ਸਭਾ ਮੰਡਨ ਦੋਲੀਚੇ॥

ਸਗਲ ਮੇਵੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗੀਚੇ॥

ਆਖੇੜ ਬਿਰਤਿ ਰਾਜਨ ਕੀ ਲੀਲਾ॥

ਮਨੁ ਨ ਸੁਹੇਲਾ ਪਰਪੰਚੁ ਹੀਲਾ॥ ਅੰਗ - ੧੭੬

ਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਫਰਦੋ-ਬਸ਼ਰ (ਦੇਹਧਾਰੀ) ਸੁਖ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਏਥੋਂ ਤਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਵੀ, ਜਿਸਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ - ਜਿਸਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਦਰੋਹ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਦਾ ਭਰਿਆ ਰਹੇ, ਜੋ ਕਦੇ ਬੁੱਢਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਭੋਗੇ ਹੋਏ ਭੋਗ ਦਾ ਉਸਦੀ ਸਿਹਤ ਉਤੇ ਅਸਰ ਨਾ ਪਵੇ, ਜਿਸਦੀ ਪਰਜਾ ਉਸਨੂੰ ਰੱਬ ਵਾਂਗ ਪੂਜਦੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਤੇ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਭਾਰੂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਫੌਜ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਅਨਾਜ, ਫਲ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਖਾਦ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਕਦੇ ਥੁੜ ਨਾ ਆਵੇ; ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਸੁਖੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਮੰਨ ਲਓ, ਇਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਸੁਖ ਗੰਧਰਭ ਲੋਕ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ

ਦੇਵ ਗੰਧਰਭ ਲੋਕ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵ ਗੰਧਰਭ ਨਾਲੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ ਤੋਂ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਸੁਖ ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਆਣੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਜਾਪਤ ਲੋਕ, ਕਰਮਦੇਵ ਲੋਕ, ਅਜਾਨ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸੀਮਾ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਹੈ। ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦੀ ਇਕ ਬੂੰਦ ਮੰਨ ਲਓ, ਇਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਇਕ ਬੂੰਦ ਅਤੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਖ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਗੁਰਮੁਖ, ਆਰਫ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸੁਖਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ। ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਦਾ ਸੁਖ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲੋਂ ਦਸ ਅਰਬ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁਖਾਂ ਅਤੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਦਰ! ਸਵਰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਮਨ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਗੌਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ

ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦ੍ਰੁ ਲੁਭਾਇਆ॥

ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੂਏ

ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪੩

ਆਦਿ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਭੋਗਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜੇ ਲਖ ਇਸਤਰੀਆ ਭੋਗ ਕਰਹਿ

ਨਵ ਖੰਡ ਰਾਜੁ ਕਮਾਹਿ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਗੁਰ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਈ

ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥ ਅੰਗ - ੨੬

ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੀ ਢੂੰਢ ਕਰਕੇ ਉਸਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਪੁੱਛ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸੁਖ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਸ ਸੁਖ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ, ਅਦੇਵ, ਗੰਧਰਭ, ਜੱਛ, ਕਿਨਰ, ਪਿਸਾਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਖੋਜ ਵਿਚ ਇੰਦ੍ਰ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ -

ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ॥

ਗਿਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੌਤੀ ਹੀਰੇ॥

ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ॥

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ॥

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ

ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥ ਅੰਗ - ੭੦੭

ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੁਖ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੁਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਮਾਇਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਸੁਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਹਾਰਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

**ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ॥
ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭੁਮਿੰਨਾ॥
ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਇਠ ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ॥
ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਧੁੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ॥**

ਅੰਗ - ੧੦੭

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸੁਖ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਦੁਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ, ਪਰ ਹਰ ਸੁਖ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਦੁਖ ਛੁਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮ ਸੁਖ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੋਜ-ਖੋਜ ਕੇ ਜੋ ਤੱਤ ਕੱਢਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸਾ ਸੁਖ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਨਾਪ ਤੋਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖੋਹਣ ਤੇ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਹੈ -

**ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਓ
ਦਾਸ ਗੋਵਿੰਦ ਪਰਾਇਣ॥
ਅਭਿਨਾਸੀ ਖੇਮ ਚਾਹਹਿ ਜੇ ਨਾਨਕ
ਸਦਾ ਸਿਮਰਿ ਨਾਰਾਇਣ॥** ਅੰਗ - ੧੧੪

ਫੇਰ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

**ਡਿਠਾ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸੁਖੁ ਨ ਨਾਮ ਬਿਨੁ॥
ਤਨੁ ਧਨੁ ਹੋਸੀ ਛਾਰੁ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਜਨੁ॥** ਅੰਗ - ੩੨੨

ਦੁਖ ਕਿਉਂ ਆਇਆ?

ਦੁਖ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਦੁਖ ਆ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ) ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਸਿਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਫਿਰ

ਜਗਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਲ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਜਿਵੇਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥
ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ
ਪਸਾਉ॥
ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ॥
ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥** ਅੰਗ - ੪੬੩

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿਧੋ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ-ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਚਨਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਆਂ ਹਨ, ਉਸਨੇ ਇਕ ਤੱਤ, ਜਿਸਨੂੰ 'ਹਉਮੈ' ਤੱਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਅਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣ ਲਗਿਆ - ਇਕ ਈਸ਼ਵਰ, ਦੂਜਾ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਜੀਵ। ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁਟਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਤਮ ਤਲ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪੇ ਹੀ ਆਪ ਹੈ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਆਤਮਾ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਖੰਡਤਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ; ਪਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਜੀਵ ਤੱਤ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਆਇਆ, ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਮੂਲ ਤੱਤ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਦਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਪਰਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ -

**ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੀਝਿਆ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਤੁ ਸਭੁ ਬੁਝਿਆ॥
ਜਬ ਦੇਖਉ ਤਬ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੂਲੁ॥
ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੁਖਮੁ ਸੋਈ ਅਸਥੁਲੁ॥** ਅੰਗ - ੨੮੧

ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮ energy (SkqI) ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਅਨੇਕਤਾ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਆਪ ਇਕ ਨਿਮਾਣਾ, ਨਿਤਾਣਾ ਬੇ-ਵਸ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਾਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਨਾਮ ਧੁਨ ਤੋਂ ਹੀਣਾ, ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ - ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ; ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫਸ ਕੇ ਮਹਾਨ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਗੀ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਤੋਂ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਿਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰੋ-ਸਾਹ ਹੋਇਆ, ਦਰ-ਦਰ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ -

**ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ॥ ਅੰਗ - ੯੪੬**

ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਤਲ (sphere) ਵਿਚੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਅੰਦਰਲੇ ਨਾਮ ਤੱਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਇਕ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਮੋੜ ਖਾ ਕੇ ਨਾਮ ਐਨਰਜੀ ਦੇ ਤਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਤਮ ਸਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਇਸਦਾ ਆਪਣਾ ਮੌਲਿਕ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਖ ਦੀ ਭਾਲ ਕਿਉਂ?

ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਅਸਲਾ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮਾਇਆ - ਜੋ ਸਦੀਵ ਹੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤਵ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਰੂਪ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਜੂਦ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਨੂੰ, ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸਦਾ ਅਸਰ - ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਾਮ ਤਲ ਤੋਂ ਦੂਰੀਆਂ ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

**ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ
ਪਰਿ ਗਈ ਭੂਮਿ ਬਿਕਾਰ॥
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਇਉਂ ਮਾਂਨਈ ਹੋਇ ਗਈ ਭਠ ਛਾਰ॥
ਅੰਗ - ੧੩੭੫**

**ਕਬੀਰ ਨਿਰਮਲ ਬੁੰਦ ਅਕਾਸ ਕੀ
ਲੀਨੀ ਭੂਮਿ ਮਿਲਾਇ॥
ਅਨਿਕ ਸਿਆਨੇ ਪਚਿ ਗਏ ਨਾ ਨਿਰਵਾਰੀ ਜਾਇ॥
ਅੰਗ - ੧੩੭੫**

ਇਹ ਜੀਵ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਸਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਪਰਮ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਜੋ ਨਿਰਾ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਅ ਹੈ, ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ ਦੀ ਲੋਚਾ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਅਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਹੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ, ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ, ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੀ ਧੁਰੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਵਲ ਲਾ ਕੇ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਾਣੇ ਅਣਜਾਣੇ ਸਾਰੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਗਿਆਨ ਵਸ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਜੀਵ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਉਡਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ॥

**ਜੇਤਾ ਉਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੇ
ਨਿਤ ਦਾਭਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ॥ ਅੰਗ - ੬੬
ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕੀ ਹੈ?**

ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਜਉ ਸੁਖ ਕਉ ਚਾਹੈ ਸਦਾ ਸਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ਲੋਹ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੭**

**ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਭਾਈ॥
ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਹਿ ਬਤਾਈ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੨**

ਅਤੇ

**ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਆ॥
ਆਤਮੁ ਚੀਨਿ ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥
ਅੰਗ - ੩੭੫**

ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਗੁਣ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਦੁਖ ਦੀ ਹੇਤੂ ਹੈ। ਜੜ੍ਹ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਦਾ ਅਵਿਵੇਕ ਪੂਰਨ ਸੰਜੋਗ ਹੀ ਦੁਖ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਹੈ। ਜੜ੍ਹ ਤੱਤਵ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਦਾ ਅਵਿਵੇਕ ਅਰਥਾਤ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆਨ ਹੀ ਦੁਖ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਕਲੇਸ਼, ਦੁਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ, ਦੁਖ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨ ਤੱਤਵ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ, ਸਰਬੱਗਤਾ, ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ, ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁਖ, ਜੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਤਾਂਤ ਅਭਾਵ ਹੈ, ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦਾ ਇਸ ਲਕਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅੰਤਮ ਧੇਅ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪੂਰਨ ਭੰਡਾਰ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ, ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਵਿਦਿਕ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਮਰਥ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਸਾਧਨ - ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਧੇਅ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ - ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪਈ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰਵ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲਤਾਈ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ।

ਉਪਾਸ਼ਨਾ - ਮਨ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਕੇਵਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਹੋਂਦ ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਨਾਮ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅੰਤਮ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜਿਥੇ ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਧੇਅ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਮਰਥ ਅਨੁਭਵੀ ਗੁਰੂ ਜਾਂ

ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਕਹਿ ਲਵੇ ਜਾਂ ਸੰਤ, ਸਾਧੂ ਦੀ ਬਿਆਪੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰ ਲਵੇ; ਗੱਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗਿਆਨ - ਜਦੋਂ ਮਨ ਦਾ ਠਹਿਰਾਓ ਇਕ ਲਕਸ਼ ਉਪਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਪੰਜ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ, ਵਖਰਾ ਜਾਣਨ ਦੀ ਮਿਥਿਆ ਸੁਰਤ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਜੀਵ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਟ ਕੇ, ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹਰ ਥਾਂ ਉਤੇ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

**ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਆਪਕ ਪੂਰਕ
ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਸੋਈ॥**

**ਮਾਇਆ ਚਿਤ੍ਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਬਿਮੋਹਿਤ
ਬਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਈ॥**

**ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ
ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ॥**

**ਸੂਤੁ ਏਕੁ ਮਣਿ ਸਤ ਸਹੰਸ ਜੈਸੇ
ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ॥**

ਅੰਗ - ੪੮੫

ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਬੰਦਾ ਇਸ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਹਥਕੜੀਆਂ, ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਕਦਮ ਹੀ ਪੁਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੋਹ ਦੀਆਂ, ਹਿਤਾਂ ਦੀਆਂ, ਈਰਖਾ, ਦ੍ਰੈਸ਼, ਵੈਰ ਭਾਵ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ, ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਿਆਂ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ, ਚਾਰ ਅਗਨੀਆਂ - ਹੰਸ, ਹੇਤ, ਕੋਪ, ਲੋਭ ਵਿਚ ਜਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਪੰਜ ਠੱਗਾਂ - ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਦੁਰ-ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ, ਫਾਥਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜੀਵ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਛ ਸੁਣਦਾ ਹੋਇਆ, ਓਪਰੀ-ਓਪਰੀ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ ਭਰ ਵਿਚ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁਟ ਸਕਦਾ। ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਸਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣਹਾਰ ਠੱਗ, ਚੋਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਇਸਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ **‘ਸਾਧਸੰਗਿ ਓਇ ਦੁਸਟ ਵਸਿ ਹੋਤੇ॥’** (ਅੰਗ - ੧੮੨) ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਭੱਜ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤ ਜਾਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੇਟਿਓ ਪੂਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ॥

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥ ਅੰਗ - ੨੦੪

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤਨ ਸਚੁ ਕਹਿਆ॥

ਸਰਬ ਸੁਖ ਇਹੁ ਆਨੰਦੁ ਲਹਿਆ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ॥ ਅੰਗ - ੧੭੯

ਕੀ ਦੁਖ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਬੁਰਾ ਹੈ ?

ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੁਖ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨਫਰਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਇਆ। ਸਗੋਂ ਦੁਖ ਨੂੰ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਜਨਮਦਾਤਾ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਣ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ

ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ॥

ਅੰਗ - ੪੬੯

ਦੁਖ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਥਾਂ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਸਿਫਤੀ ਰਤਿਆ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ॥

ਦੁਖ ਕੀਆ ਅਗੀ ਮਾਰੀਅਹਿ ਭੀ ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪

ਇਥੋਂ ਤਕ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦੁਖ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ। ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸਾ ਦੋਇ ਪਟ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਦੁਖ ਨੂੰ ਸੁਖ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਦੁਖ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਰਮ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਨਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬੇ ਪਾਯਾ ਬਖਸ਼ ਦਰ,

ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਫਿਰ ਘਾਲ ਕਮਾਈ॥

ਰੇਤ ਅੱਕ ਆਹਾਰ ਕਰਿ,

ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗੁਰ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ॥

ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ,

ਬਡੇ ਭਾਗ ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੪

ਦੁਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਛੜਨ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ ਸਖਤ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਦੁਖ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਜੋ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੰਕੋਤ ਹੈ-

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ॥

ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ

ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ॥

ਅੰਗ - ੬੩੩

ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਸੁਖ ਦੀ minimum ਹੇਠਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਰੂਪ ਬਦਲ ਕੇ ਦੁਖ ਕਹਾਉਣ

ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਤੱਤ ਨਾਲ ਛੋਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਖ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਏਕੇ ਏਕੀ ਨੇਤੈ॥

ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ

ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ॥

ਅੰਗ - ੧੩੦੨

ਦੁਖ ਝੱਲ ਕੇ ਹੀ ਪਰਮ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕੱਟਣ ਦੀ ਜਦੋਂ ਤਿਆਗੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਜਲਾਦ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ, ਬਾਵਜੂਦ ਅੰਤਮ ਸਮਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਣ ਤੇ ਭੀ ਰੌਣਕ ਤੇ ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਲਾਦ! ਅਸਾਡੇ ਬੁਲਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਹ ਬਖਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ, ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ, ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਐਨਾ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਚਾਣ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦਾ ਅਨੰਦ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ, ਖੁਮਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਝੁੰਮਣੀਆਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤਰੀਵੀ ਮਹਾਨ ਨਸ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਰੰਗ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਨਾ ਲਾਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਮੈਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਪੋਸਤ ਮਦੁ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਏ ਪਰਭਾਤਿ॥

ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ॥

(ਜਨਮਸਾਖੀ)

ਸਤਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧ ਅਤਿ ਗੂੜੀ

ਜਿਉ ਰੰਗੁ ਮਜੀਠ ਬਹੁ ਲਾਗਾ॥

ਕਾਇਆ ਕਾਪਰੁ ਚੀਰ ਬਹੁ ਫਾਰੇ

ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਨ ਲਹੈ ਸਭਾਗਾ॥ ਅੰਗ - ੯੮੫

ਨਾ ਮੈਲਾ ਨਾ ਧੁੰਧਲਾ ਨਾ ਭਗਵਾ ਨਾ ਕਚੁ॥

ਨਾਨਕ ਲਾਲੋ ਲਾਲੁ ਹੈ ਸਚੈ ਰਤਾ ਸਚੁ॥

ਅੰਗ - ੧੦੮੯

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਵਾ ਕੇ, ਖੋਪਰੀਆਂ ਲੁਹਾ ਕੇ, ਚਰਖੜੀਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਅੱਗਾਂ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦੇ ਸਾੜੇ ਜਾਣ ਤੇ, ਦੁਖ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਨੰਦ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ -

ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਪਾਣੀ ਕਰਿ ਪੀਵਾ

ਧਰਤੀ ਹਾਕ ਚਲਾਈ॥

ਅੰਗ - ੧੪੭

ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਧ ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਪਤ ਹੋਏ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ, ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ, ਮਾਇਆਧਾਰੀਆਂ, ਰਾਜਨੀਤਗਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੂਹ ਸੁਖ ਦੇ ਤਰੱਦਦ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਲੈਣ ਤਾਂ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ, ਐਟਮਬੰਬਾਂ, ਡੱਬਕਣੀਆਂ, ਗੈਸਾਂ ਤੇ chemical ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲਗੀ ਹੋਈ ਵਪਾਰਿਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਹੋ-ਸਾਹ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਕਰਦਿਆਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਖ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਉਹ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਆਦਿ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਆਤਮਕ ਧੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤਕ ਵਾਜੇ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਹਿ ਵਿਸਮਾਦ ਦੀਆਂ ਝੁੰਮਣੀਆਂ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਸਦੀ ਖੋਜ ਆਪਣੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ-

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥

ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸੋਝੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾ ਦੇਵੇ। ਜਦੋਂ ਸੁਰਤ ਜਾਗ ਗਈ, ਬੁੱਧੀ ਬਦਲ ਕੇ ਸਿਧ ਅਤੇ ਸੁਧ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈ ਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਦਿਬ ਅੱਖੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਫਿਰ ਇਹੋ ਸੰਸਾਰ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਅਖੰਡ ਜੋਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਭੀ ਦੂਜਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਆਵੇਸ਼ਕਤਾ ਹੈ -

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ॥

ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ॥

ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥

ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ॥

ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ॥

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ॥

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੋ ਠਾਉ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ॥ ਅੰਗ ੨੯੩-੯੪

ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਦੋ ਕਪੜੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਹਿਨਣੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਸਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

ਸਿਧਾਂਤ - ੧. ਦੁਖ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤਵ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਮਾਇਆਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਦੁਖ ਦਾ ਨਿਤਾਂਤ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਨਾਮ ਅਤੇ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਦੇ ਦੋ ਅੰਗ ਹਨ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ, ਅਛੋਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਸਦੀਵ ਅਨੰਦਤ ਹੈ।

- ੨. ਚੇਤਨ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ।
- ੩. ਦੁਖ ਵਿਚ ਫਸਣਾ - ਚਾਰੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣਾਂ, ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧ, ਅਹੰਭਾਵ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤਥਾ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਵਿਚ ਮਮਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੀ ਦੁਖ ਵਿਚ ਫਸਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੀਕਰ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਹੀ ਰਹੇਗਾ।

ਦੁੱਖ ਦਾ ਖਾਤਮਾ - ਦੁਖ ਦੇ ਨਿਤਾਂਤ ਅਭਾਵ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਸਥਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਰਥਾਤ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਭਿੰਨ ਕਰਕੇ ਨਿਰਵਿਕਲਪ, ਨਿਰਲੇਪ, ਸੁਧ; ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਉਪਾਅ - ਦੁਖ ਦੇ ਨਿਤਾਂਤ ਅਭਾਵ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸਰੂਪ ਸਥਿਤੀ ਅਰਥਾਤ ਜੜ੍ਹ ਤਤ੍ਵ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਬ ਥਾਂ ਭਿੰਨ ਕਰਕੇ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ, ਨਿਰਲੇਪ, ਸੁਧ, ਸਤਿ, ਚਿੱਤ, ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਆਤਮ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਰਕੇ ਆਪਾ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਟਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤਰੀ, ਸਚ ਆਚਾਰ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸੁਭ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਜੀਅ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮਕ ਮਿਹਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

**ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਣੀਅਹਿ
ਸਥਦਿ ਭੇਟਿ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥ ਅੰਗ - ੫੭**

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਪੱਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਭਾਵ ਹੋ ਕੇ, ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਜੀਵ ਭਾਵ ਖਤਮ ਕਰਕੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਖੁਮਾਰੀ ਭਰੀਆਂ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉ ਬਿਸਰੈ) ਇਹ ਠਕਿ ਹੈ ਕਿ ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਲੋਅ ਪੈਣ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਭੱਠ ਵਾਂਗ ਤਪਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨਾਲ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਤੜਫ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਆਕੁਲ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਬਲ ਤਾਪਹਿ ਸਰ ਭਾਰ ਸਾਧਨ ਬਿਨਉ ਕਰੈ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ-ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਅ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਧਨ ਬਿਨਉ ਕਰੇਦੀ ਗੁਣ ਸਾਰੇਦੀ ਗੁਣ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵਾ)। ਗੁਣ-ਗਾਇਨ, ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਧਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਗੁਣੀ-ਨਿਧਾਨ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ -

ਨਾਨਕ ਗਾਵੀਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ॥ ਅੰਗ - ੨
ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁਣ ਚੰਗੇ ਵੀ ਲਗਦੇ ਹਨ -
ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਹਰਿ ਭਾਵਦੇ ਸੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਏ॥ ਅੰਗ - ੭੨੫
ਇਸ ਲਈ ਗੁਣੀ-ਨਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਬਖਾਨ, ਗਾਇਨ ਤੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਉਤਮ ਕਰਮ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਰਾਗੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਸਰਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੱਚ ਦਾ ਮਹੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪੁੱਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਨਦਰ ਹੋਵੇ, ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਅ ਜਾਵੇ, ਚੰਗੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਸਾਚੈ ਮਹਲਿ ਰਹੈ ਬੈਰਾਗੀ ਆਵਣ ਦੇਹਿ ਤ ਆਵਾ) ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਬਲ ਬੋਝੇ ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਕਾਰਨ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਕਾਰਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਿਛਾਲ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਿਵੇਂ ਮਾਣ ਸਕਦੀ ਹੈ? (ਨਿਮਾਣੀ ਨਿਤਾਣੀ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਪਾਵੈ ਸੁਖ ਮਹਲੀ) ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੜਦੀ ਲੋਅ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ-ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਸ਼ਾਂਤ-ਚਿੱਤ-ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਭੂ ਵਰਗੀ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਪਾਤਰ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਜ ਸਦਾ ਲਈ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - (ਨਾਨਕ ਜੇਠਿ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਜੈਸੀ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਗੁਣ ਗਹਿਲੀ॥)

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 46)

ਪਉੜੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ

ਅਸੰਖ ਨਾਵ; ਅਸੰਖ ਥਾਵ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਅਸੰਖ=ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਨਾਵ=ਨਾਮ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੰਖ=ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਥਾਵ=ਥਾਉਂ ਹਨ ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਬਾ॥ ਅੰਗ - ੧੦੮੩

ਤੂ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਨਤ ਸੁਮਤਿ॥
ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕਿਰਤਮ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਇਹ ਪੰਜ ਆਧਾਰ ਹਨ

੧. ਜਾਤੀ ਵਾਚਕ ਨਾਮ - ਇਸ ਜਾਤੀ (ਵੰਸ਼) ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ ਕਰਕੇ ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਯਦੂਵੰਸ਼ੀ ਕਹਾਏ।

੨. ਗੁਣ ਵਾਚਕ ਨਾਮ : ਜੋ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਰੰਗ ਆਦਿ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਏ, ਜਿਵੇਂ ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ (ਰੰਗ ਕਰਕੇ) ਅਤੇ ਕਰੀਮ, ਰਹੀਮ, ਦਯਾਨਿਧਿ (ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ)

੩. ਕਿਰਿਆ ਵਾਚਕ ਨਾਮ : ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਏ, ਜਿਵੇਂ ਗਿਰਧਾਰੀ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਗਿਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ) ਦਮੋਦਰ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪੋਟ ਨਾਲ ਰੱਸੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ)

੪. ਸੰਬੰਧ ਵਾਚਕ ਨਾਮ - ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਜੁੜੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਨੰਦ ਕੇ ਨੰਦਨ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪਾਲਕ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਜੀ ਕਰਕੇ) ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ (ਸ੍ਰੀ = ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਨਾਮ)

੫. ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਚਕ ਨਾਮ - ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ, ਗੋਬਿੰਦ, ਹਰਿ, ਪ੍ਰਭ, ਅਲਾਹ, ਖੁਦਾ ਆਦਿ।

ਵਾ: ਉਸ ਦੇ ਅਸੰਖ = ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਨਾਮ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਇਕ ਜੀਭ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਕੀ ਹੈ। ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਜੀਭ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਏਕ ਜੀਹ ਗੁਣ ਕਵਨ ਬਖਾਨੈ॥
ਸਹਸ ਫਨੀ ਸੇਖ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਨੈ॥
ਨਵਤਨ ਨਾਮ ਜਪੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
ਇਕੁ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਕਹਿ ਸੰਗਾ॥ ਅੰਗ - ੧੦੮੩
ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਸਿਰ ਸਹਸ ਬਨਾਈ॥

ਦੈ ਸਹੰਸ ਰਸਨਹ ਸੁਹਾਈ॥
ਰਟਤ ਅਬ ਲਗੇ ਨਾਮ ਅਪਾਰਾ॥
ਤਮਰੇ ਤਉ ਨ ਪਾਵਤ ਪਾਰਾ॥

(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੪੭)

ਸਹੰਸਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਚੁਤ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ, ਦਮੋਦਰ, ਮਧੂਸੂਦਨ, ਰਿਖੀਕੇਸ, ਗੋਵਰਧਨਧਾਰੀ, ਧਰਣੀਧਰ ਈਸ, ਬਨਵਾਲੀ, ਚਕ੍ਰਪਾਣਿ ਆਦਿ। ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ॥ ਤੁਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਗੋਬਿੰਦੇ॥ ਮੁਕੰਦੇ॥ ਉਦਾਰੇ॥ ਅਪਾਰੇ॥
ਹਰੀਅੰ॥ ਕਰੀਅੰ॥ ਨ੍ਰਿਨਾਮੇ॥ ਅਕਾਮੇ॥ (ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ)

ਵਾ: ਅਸੰਖ ਥਾਵ = ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਅਸੰਖ = ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਥਾਵ=ਥਾਉਂ ਹਨ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਰੱਬ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਮਸੀਤਾਂ ਅਤੇ ਗਿਰਜਾ ਘਰ ਆਦਿ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੱਤਾਂ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ (ਥਾਵ) ਮੰਨੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਪੱਛਮ 'ਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਥਾਵ ਹਨ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਸਮਾਨ ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਦਰ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ॥
(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੨੬)

ਹਭ ਸਮਾਣੀ ਜੋਤਿ ਜਿਉ ਜਲ ਘਟਾਉ ਚੰਦ੍ਰਮਾ॥
ਅੰਗ - ੧੦੮੯

ਥਾਵਾ ਨਾਵ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ਨਾਵਾ ਕੇਵਡੁ ਨਾਉ॥
ਜਿਥੈ ਵਸੈ ਮੇਰਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸੇ ਕੇਵਡੁ ਹੈ ਥਾਉ॥

ਅੰਗ - ੫੩

ਅਗੰਮ ਅਗੰਮ; ਅਸੰਖ ਲੋਅ॥

ਉਹ ਲੋਅ = ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਅਗੰਮ-ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਅਗੰਮ=ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਅਸੰਖ=ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਤਨ, ਮਨ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗਮਤਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜੋ ਸਰਬ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਅਗੰਮ=ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਆਦਿਕ ਸਰਬ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗੰਮ=ਗੰਮਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਸੰਖ=ਅਣਗਿਣਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਲੋਅ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਅਗੰਮ=ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਦੈਤਾਂ ਲਈ ਵੀ ਅਗੰਮ=ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਉਹ ਅਸੰਖ=ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਅਥਵਾ

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਸਰਗੁਣ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਅਗੰਮ-ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨਿਰਗੁਣ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਅਗੰਮ-ਅਪਹੁੰਚ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਅ=ਲੋਕਾਂ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਲਈ ਉਹ ਅਸੰਖ=ਬੇਅੰਤ ਹੈ।

ਅਸੰਖ ਕਹਿਹਿ; ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਹੋਇ॥

ਅਸੰਖ=ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਲੋਕ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਹੋਇ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਸੰਖ=ਅਣਗਿਣਤ ਕਹਿਹਿ=ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸਿਰਿ=ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਭਾਰੁ ਹੋਇ=ਭਾਰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੰਖ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਾਣੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਆਪੇ ਉਪਮੇਯ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਪਮਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਸਾਖੀ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ - ਇਕ ਵਾਰੀ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰਦੇਵ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਕੌਸਾ ਹੈ? ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਇਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੁਹਰਾਇਆ। ਪਰੰਤੂ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ ਰਾਮ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਪਰੰਤੂ ਆਪ ਜੀ ਸਮਝੇ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾ ਦਿਉ। ਤਦ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੀ ਚੁੱਪ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਤੋਂ ਉਹ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭੂ ਪਹੁੰਚੇ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਜਾਂ ਅਸੰਖ=ਬੇਅੰਤ (ਅਣਗਿਣਤ) ਕਹਿਣਾ ਅਨੁਚਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰੁ=ਵਜ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਅੱਖਰ ਕਹੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਵੀ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕੁਝ ਅੱਖਰ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ-

ਅਖਰੀ ਨਾਮੁ; ਅਖਰੀ ਸਾਲਾਹ॥

ਅਖਰੀ=ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਖਰੀ=ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਾਲਾਹ=ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹਣਾ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਅੱਖਰ ਨਾਮ, ਕਰਮ ਦਾ ਵੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਅਖਰੀ=ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਾਲਾਹ=ਸਿਫਤ ਸਲਾਹਣਾ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਅਖਰੀ; ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗਾਹ॥

ਅਖਰੀ=ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਗੀਤ=ਜਸ ਭਾਵ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਹ=ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਹ=ਅਸਥਾਨ ਬਣ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਗੁਣ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਹ=ਗਾਹ ਦੇਈਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਈਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਹ=ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਅਖਰੀ; ਲਿਖਣੁ ਬੋਲਣੁ ਬਾਣਿ॥

ਅਖਰੀ=ਅੱਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਬਾਣਿ=ਬਾਣੀ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲਿਖਾਰੀ ਬਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਅਖਰੀ=ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਥਵਾ ਆਖਰੀ=ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣਿ=ਬਾਣੀ ਦਾ ਲਿਖਣਾ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਬਿਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਲਿਖਣ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਵੀ ਬੋਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਕਿਹੜੇ ਅੱਖਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ - ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਅਖਰਾ ਸਿਰਿ; ਸੰਜੋਗੁ ਵਖਾਣਿ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਖਾਣਿ=ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰਿ=ਸਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਜੋਗੁ=ਮਿਲਾਪ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਰੂਪੀ ਅੱਖਰ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਦੇ ਮਸਤਕਾਂ (ਮੱਥਿਆਂ) ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਭੋਗੇ ਤੋਂ ਮਿਟਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜੈਸੀ ਕਲਮ ਵੁੜੀ ਹੈ ਮਸਤਕਿ ਤੈਸੀ ਜੀਅੜੇ ਪਾਸਿ॥

ਅੰਗ - ੭੪

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਕੀ ਇਹ ਅੱਖਰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ - ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ-

ਜਿਨਿ ਏਹਿ ਲਿਖੇ; ਤਿਸੁ ਸਿਰਿ ਨਾਹਿ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜਿਨਿ=ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਿ=ਸਿਰ ਉਪਰ ਇਹ ਲੇਖ ਨਾਹਿ=ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਅਲੇਖ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਆਪਿ ਅਲੇਖੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਸੇਈ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - ੫੯੮

ਅਲੇਖ ਹੈ॥ ਅਭੇਖ ਹੈ॥

(ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਉਹੋ ਵਿਧਾਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਮ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ - ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਜਿਵ ਫੁਰਮਾਏ; ਤਿਵ ਤਿਵ ਪਾਹਿ॥

ਜਿਵ-ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਏ=ਫੁਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵ ਤਿਵ=ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕਾਂ ਉਪਰ ਪਾਹਿ=ਲਿਖਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਜੂਨਾਂ 'ਚ ਪਾਹਿ=ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ = ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਏ=ਫੁਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵ ਤਿਵ=ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ

ਮਸਤਕਾਂ ਉਪਰ ਪਾਹਿ=ਲਿਖਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਜੂਨਾਂ 'ਚ ਪਾਹਿ=ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤੇ ਹਨ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ : ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ-
ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ; ਤੇਤਾ ਨਾਉ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜੇਤਾ=ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇਤਾ=ਉਤਨਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਆਇਓ ਸੁਨਨ ਪੜਨ ਕਉ ਬਾਣੀ॥ ਅੰਗ - ੧੨੧੯
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ; ਨਾਹੀ ਕੇ ਥਾਉ॥

ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਵੈ=ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੋਂ ਵਿਣੁ=ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕੇ ਥਾਉ=ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾਹੀ=ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੱਚਖੰਡ ਵਾ: ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਣ: ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੁਦਰਤਿ=ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕਵਣੁ=ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਵੀਚਾਰ ਕਹਾ=ਕਹੀਏ?

ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ; ਏਕ ਵਾਰੁ॥

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਏਕ ਵਾਰ=ਇਕ ਵਾਲ (ਰੋਮ) ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਵਾਰਿਆ=ਵਰਣਨ ਨ ਜਾਵਾ=ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ; ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਹੋ ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਜੇ ਵੀ ਤੁਧੁ=ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਵੇ=ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਈ=ਉਹੋ ਹੀ ਕਾਰ=ਕਿਰਤ ਭਲੀ=ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ; ਨਿਰੰਕਾਰੁ॥

ਕਿਉਂਕਿ ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ=ਨਿਰਾਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਤੂੰ ਸਦਾ=ਤੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਾਵ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ (ਭੁਤਕਾਲ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ) ਵਿਚ ਸਲਾਮਤਿ-ਇਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮਨ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲਿਖੇ ਅੱਖਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੀਤ ਆਦਿ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗਾਹ = ਅਸਥਾਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲਿਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ, ਬੋਲਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਇਹ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਅਲੇਖ ਹੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਆਪਿ ਅਲੇਖ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ
ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਇ ਸੋਈ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - ੫੯੪

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਫੁਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੰਮੀ ਕਲਮ ਦੁਆਰਾ ਲੇਖ ਪਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਜਪੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਕੋਣ ਵੀਚਾਰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਜਾ ਅੰਦਰ ਚੱਲੇ ਤੇ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! "ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ।" ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ "ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ" ਚਾਰ ਮਹਾਂਵਾਕ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਉੜੀ ਤੱਕ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰਬਾਰਧ ਜੇ ਉੱਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਈ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਤਰਾਰਧ ਮੱਧ ਅਧਿਕਾਰੀ ਲਈ ਅੱਗੇ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਗੇ। ਪਹਿਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੱਧਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਉੜੀ ਵੀਹਵੀਂ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਪਰੰਤੂ ਬੁੱਧੀ ਮਲੀਨਤਾ ਕਾਰਨ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਯੋਗ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ (ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ) ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਮੈਲ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਗੁਰ ਉੱਤਰ - ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰ; ਤਨ ਦੇਹੁ॥

ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ; ਉਤਰਸੁ ਖੇਹੁ॥

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਲੰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜਿਵੇਂ ਹੱਥ ਪੈਰ ਜਾਂ ਸਾਰਾ ਦੇਹ=ਸਰੀਰ ਖੇਹ=ਮਿੱਟੀ ਘੱਟੇ (ਧੂੜ) ਤਨੁ=ਨਾਲ ਭਰੀਐ=ਭਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਤੈ-ਧੋਤਿਆਂ ਸੁ=ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਜਾਂ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ; ਕਪੜੁ ਹੋਇ॥

ਦੇ ਸਾਬੁਣੁ; ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ॥

ਜੇਕਰ ਮੂਤ=ਪਿਸ਼ਾਬ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕੱਪੜਾ ਜਾਂ ਬਸਤਰ ਪਲੀਤੀ=ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਇ=ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਓਹੁ=ਉਹ ਸਾਬੁਣੁ=ਸਾਬਣ ਲਾ ਕੇ ਧੋਇ=ਧੋ ਲਈਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਾਂ ਸਾਫ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਭਰੀਐ ਮਤਿ; ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ॥

ਓਹੁ ਧੋਪੈ; ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ॥

ਜੇਕਰ ਮਤਿ=ਬੁੱਧੀ ਪਾਪਾ ਕੈ=ਦੇ ਸੰਗਿ=ਨਾਲ ਭਰੀਐ=ਭਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਓਹੁ=ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਵੈ=ਨਾਮ ਕੈ=ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ

ਧੋਪੈ=ਧੋਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਸੂਖਮ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੂਖਮ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸਾਬਣ ਲਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਘਾਟ ਉੱਤੇ ਨਿਸਚੈ ਰੂਪੀ ਪਟੜੇ ਉਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਉਪਰੋਕਤ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਕੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਧੋਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਗੁਰੁ ਦਰੀਆਉ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ
ਮਿਲਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੨੯
ਲਾਗੀ ਮੈਲੁ ਮਿਟੈ ਸਚ ਨਾਇ॥ ਅੰਗ - ੩੫੨
ਜਿਉ ਸਾਬੁਨਿ ਕਾਪਰ ਉਜਲ ਹੋਤ ॥
ਨਾਮ ਜਪਤ ਸਭੁ ਭੁਮੁ ਭਉ ਖੋਤ ॥ ਅੰਗ - ੯੧੪

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਫਿਰ ਸਿੱਧ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੋ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਖਦੇ (ਲੈਂਦੇ/ਜਪਦੇ) ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੰਨੀ ਕਹਿਣਾ ਜਾਂ ਪਾਪੀ ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ?

ਉੱਤਰ - ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੀ ਠੀਕ (ਉਚਿੱਤ) ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ; ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਕਾਮੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਪੁੰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਤੋੜਾ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਧੋ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਪੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਖਣੁ=ਆਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਅਥਵਾ ਜਿਹੜੇ ਪਾਪੀ=ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਵੀ ਨਾਹਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਖਣੁ=ਆਖਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਪੁੰਨੀ=ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਗਨਿਕਾ ਉਧਰੀ ਹਰਿ ਕਹੈ ਤੋਤ॥ ਅੰਗ - ੧੧੯੨

ਅਥਵਾ ਜਿਹੜੇ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਖਣੁ=ਆਖ ਕੇ ਪੁੰਨੀ ਹੋ ਗਏ, ਉਹ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ=ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਭਾਵ ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਕਹੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਅਸੰਖ ਹੋਹਿ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਲਾਗ॥
ਅੰਗ - ੫੧੮

ਜਿਵੇਂ ਗਨਿਕਾ, ਬਿਆਧ ਅਤੇ ਅਜਾਮਲ ਵਰਗੇ ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕ ਪਾਪੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁੰਨੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਜੋ ਜੋ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਅਪਰਾਧੀ ਸਭਿ ਤਿਨ ਕੇ ਦੇਖ ਪਰਹਰੇ ॥
ਬੇਸੁਆ ਰਵਤ ਅਜਾਮਲੁ ਉਧਰਿਓ
ਮੁਖਿ ਬੋਲੈ ਨਾਰਾਇਣੁ ਨਰਹਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੯੯੫
ਕਉਨ ਕੇ ਕਲੰਕੁ ਰਹਿਓ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਲੇਤ ਹੀ ॥
ਪਤਿਤ ਪਵਿਤ ਭਏ ਰਾਮੁ ਕਹਤ ਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੭੧੮
ਤਾਰੀਲੇ ਗਨਿਕਾ ਬਿਨੁ ਰੂਪ ਕੁਬਿਜਾ
ਬਿਆਧਿ ਅਜਾਮਲੁ ਤਾਰੀਅਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੩੪੫

ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ; ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ॥

ਜੀਵ ਜੋ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਰਿ=ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਰਣਾ=ਕਰਤਬ ਕਰਿ=ਕਰਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜਾ ਦੇ ਦੂਤ,

ਚਿਤਰ ਅਤੇ ਗੁਪਤ, ਲਿਖਿ=ਲਿਖਿ ਕੇ ਲੈ ਜਾਹੁ=ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿਤਰ ਜੀਵ ਦੇ ਸੱਜੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਵਲੋਂ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਲਿਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਖੱਬੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਰਾਤੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਲਿਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਇਹ ਲੇਖਾ ਧਰਮਰਾਜ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਜਾਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪੀ ਕਾਗਜ਼ ਉਪਰ ਲਿਖ ਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਹੁ=ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਵ ਆਇਆ ਤਿਵ ਜਾਇਸੀ ਕੀਆ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਇ॥
ਅੰਗ - ੧੩੩੧

ਆਪੇ ਬੀਜਿ; ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਹ ਜੀਵ ਆਪੇ=ਆਪ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਬੀਜਿ=ਬੀਜਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ=ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਫਲ ਖਾਹੁ=ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਕਿਰਤੁ ਓਨ੍ਹਾ ਕਾ ਮਿਟਸਿ ਨਾਹਿ ॥
ਓਇ ਅਪਣਾ ਬੀਜਿਆ ਆਪਿ ਖਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੩
ਨਾਨਕ ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਖਾਣਾ ਕਰਤੈ ਲਿਖਿ ਪਾਇਆ॥
ਅੰਗ - ੧੨੪੩

ਕਰਮ ਧਰਤੀ ਸਰੀਰੁ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ ਜੋ ਬੋਵੈ ਸੋ ਖਾਤਿ॥ ਅੰਗ -
੭੮
ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ; ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮੀ=ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ= ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਹਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਂਡਵ ਰਿਖੀ, ਰਾਜਾ ਅਜ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ। ਯਥਾ-

ਬਿਨ ਭੋਗੇ ਭਾਗੇ ਨਹੀ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵੰਤ॥
(ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ)

ਵੀਹਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ

ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਸਰੀਰ ਖੋਹ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕੱਪੜਾ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਬਣ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕਰ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਧੋਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ, ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੁਕਮੀ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁੰਨੀ ਅਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਵ ਮੁਕਤ ਹਨ।

ਤੀਸਰੇ ਰਤਨ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਰੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 49)

ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ

ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਰੋਂ ਗੁਰੂਪਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਚੱਲ ਪਏ। ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਡੇਹਰੇ ਸਾਹਿਬ ਫਿਰ ਉਥੋਂ 'ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀਂ ਤੁਪ ਜੋਹਿਆ' ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇ ਰਸ ਭਰੇ ਮਧੁਰ ਤੇ ਰੰਗ ਰਤੜੇ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਇਸੇ ਹੀ ਰੰਗ ਅੰਦਰ ਕਈ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ। ਇਥੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ। ਨਗਰ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਸੀ। ਨਗਰ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤਲਾਬ ਕਿਨਾਰੇ ਡਿੱਠਾ ਤਦ ਐਨਾ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਬਾਲਾਯੋਗੀ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਨਗਰ ਵਿਚ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਰਾਤ ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਸੌਂ ਸਕਦੇ ਹੋ।"

ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਨਗਰ ਦੇ ਮਹਾਜਨੋਂ ਮੌਤ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਤਿ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਖਰ ਨੂੰ ਮੌਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਨ ਤੇ ਅਵੱਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਘਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੋ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ। ਇਹ ਗੱਲ ਭੁੱਲੋ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੌਤ ਸੱਤ ਪਰਦੇ ਪਾੜ ਕੇ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਸਹੇੜਦੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਦੇਣ ਤੇ ਇਸ ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਦਿਨ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਜਾਉ ਅਸੀਂ ਕਾਦਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣਾਂਗੇ।"

ਰਾਤ ਸਾਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਸਤ ਬੈਠੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਤਕਦੇ ਰਹੇ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੌਤ ਦਾ ਸਾਧਨ ਪਰ ਆਪ ਲਈ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਦਾ ਇਕ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਨ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਲੋਕਾਂ ਆ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਆਪ ਦੇ ਚੌਤਰਫੇ ਤੱਕੀਆਂ ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

"ਬਾਬਾ ਇਹ ਜੰਗਲੀ ਆਦਮਖੋਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ?"

ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਜਾਨਵਰ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਉਹ ਨਾ ਖੂਨੀ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਲਈ ਜ਼ਹਿਰੀ ਸਗੋਂ ਉਹ ਮੇਰੀ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭੁੱਖ ਨਵਿਰਤੀ ਹਿਤ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਹੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਆਤਮਾ ਤੱਕੀ ਤਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਾਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਾਂਦੇ। ਕੋਈ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਖੂਨੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਾਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਬੱਸ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸਾਡੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਤਕਦੇ ਹਨ ਤਦ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਅੰਦਰ ਮੂੰਹ ਤਕ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪੋ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਆਤਮਾ ਜੋ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਦਿਸੇ, ਫਿਰ ਕੌਣ ਤੇ ਕਿਸ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰੇ। ਕਿਸਨੂੰ ਬੁਰਾ ਤੇ ਕਿਸਨੂੰ ਭਲਾ ਕਹੇ। ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਈ ਕੋਈ ਵੀ ਨਵੀਨਤਾ ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਬਣ ਰਾਜ ਦਾ ਹੀ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਅਸਾਂ ਉਸਨੂੰ ਅਕਸ ਮਾਤਰ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਉਹ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਫਿਰ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬਲ ਅੰਦਰ ਅਧਿਕ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਤੱਕ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਭੱਜਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਤੀਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਤਕ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਘੁੰਮਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਪੱਖ ਕਿਧਰੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਡਰਦਾ ਅਥਵਾ ਦਬਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾ ਦਿਸਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ। ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਆਖਰ ਉਹ ਇਥੋਂ ਟੁਰ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਪਹਾੜੀ ਲੋਕ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਸਨ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ! ਤੂੰ ਹੁਣ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭਰਮਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਸਿੱਧਾ ਕਹੁ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।" ਗਰੀਬ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਤਬਾਦਲੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਉਹ ਮੁਰਾਦ ਜੋ ਉਹ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਲਈ ਮੰਗਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਲਈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਉਹ ਮਨ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਪਰ, ਮਨ ਦੇ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣਾ ਤੇ ਸਤਿ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮਾਰਗ ਪਰ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਪਲਟਦੇ ਹਨ। ਕਿਧਰੇ ਉਹ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸਤਿ ਅਚਾਰ, ਵਿਵਹਾਰ ਤੇ ਅਹਾਰ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਹਨ। ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਧਰੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕੁੰਭ ਰਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਤੇ ਤਨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਤੇ ਮਨ

ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਵੇ। ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸਤਿ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਤੇ ਸਤਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਹੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਤਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪਸਾਰ ਹਿਤ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਪਦਾਵਾਂ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਕਲੇਸ਼ ਹਰਨਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਇਸ ਖੁਦ ਮਸਤੀ ਦੀ ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੋਸ਼ਨੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮਹਾਨਤਾ ਭਰੇ, ਮਹਾਨ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਇਜ਼ਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸੋ ਰੰਗ ਰੱਤੇ ਮਸਤ, ਯੋਗੀ ਜਦੋਂ ਦਵਾਰਕਾ ਪੁੱਜੇ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬੈਰਾਗੀ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਤਕ ਕੇ ਚੋਲਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ, ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਗਏ ਕਿ ਸੁਬ੍ਰਾ ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤਦ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ, ਪਰ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹੇ ਜਦ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਹਰੀ ਜੀ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਾ ਗਏ ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਬੈਰਾਗੀ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਅਸੀਂ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੁਟਾਪਾ ਕਰੀਏ, ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ ਮਾਨ ਮਰਿਯਾਦਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਪਵੇ, ਸੋ ਸਤਿ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੁਸਤ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਕਰੇ? ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਮਨੋ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਠੋਸ ਲਗਣੋਂ ਬਚਾਣ ਹਿਤ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।"

ਬੈਰਾਗੀ ਮਹਾਤਮਾ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਭਾਗ ਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਚੇਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬਾਬਾ ਅਸੀਂ ਆਖਰੀ ਗਿਆਨ ਹੀ ਵਾਚ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਬਾਹਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਉਹ ਬਾਹਰਲੀ ਉਚਤਾ ਪਰ ਹੀ ਅਧਿਕ ਜ਼ੋਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਅਭੇਦਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਸਾਡੇ ਦੇਖ ਨ ਨਿਹਾਰੋ ਤੇ ਪਧਾਰੋ ਉਹ ਮਹਾਨ ਅਸਥਾਨ ਜਿਸ ਪਰ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੇਵ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਜੈਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਸੇਵਕ ਬੋਲਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਰਾਤ ਸੁਤਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਕ ਅਜਬ ਹੀ ਸੁਪਨਾ ਡਿੱਠਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਤੂਫਾਨ ਤੇ ਭੂਚਾਲ ਆਇਆ ਹੈ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸੀ ਡਿਗਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਬਚਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਧਰਤੀ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਉਹ ਸਥਿਰ ਸੀ, ਹੋਰ ਕਈ ਵੀ ਬਚਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਤਕਿਆ ਕਿ ਧੁਰੋਂ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਆਈ ਹੈ ਉਹ ਜਿਧਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰਾਮਤ ਕਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ

ਗਰਕਣੋਂ ਬਚ ਕੇ ਤੇ ਤੂਫਾਨ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਹਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਆਪ ਧਰਤੀ ਅੰਦਰ ਗਰਕਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਦੈਵੀ ਸਤਾ ਉਸ ਵਲ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਫਿਰ ਸਤਾ ਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਉਸ ਪਾਵਨ ਸਤਾ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਤੇ ਆਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਦਦ ਲਈ ਪੁਕਾਰਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਚੀਕ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਸ ਵਲ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਤੂਫਾਨ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਹਾਨ ਰੋਸ਼ਨ ਸਤਾਰਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮਾਤਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੀ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਚੇਲੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਖਿਮਾ ਵੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਉਚ ਸਥਾਨ ਪਰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੈਰਾਗੀ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਧਰੋਂ ਦੀਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਤਦ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਦੁਖੀ ਵੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਧੁਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਰਮ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਪਰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਅਧੂਰਾ ਤੇ ਥੋਥਾ ਹੈ! ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਰਬ ਗੁਣ ਸਪੰਨ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸਿੰਗਾਰ ਵੀ ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਬੇਕਾਰ ਹਨ ਉਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਬਗੈਰ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਸਾਧਨ ਸਭ ਬੇਕਾਰ ਹੀ ਹਨ।"

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨਗੇ।

ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ

ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸ੍ਰੀ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਪੁੱਜੇ। ਇਥੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਫੀ ਬਦਇੰਤਜ਼ਾਮੀ ਜਿਹੀ ਹੀ ਸੀ, ਕੋਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਕੰਵਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਨਵਾਬ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਮਰਹੱਟੇ ਮਾਰ ਭਜਾਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਲਈ ਨਵਾਬ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਸਾਰਾ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ਸਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਕ ਸਰਬਰਾਹ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਲੋੜੀਂਦਾ ਰੁਪਿਆ ਛੱਡ ਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਲਈ ਗਏ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਨਵਾਬ ਦੇ ਨੌਕਰ, ਘਰ ਬੈਠੇ ਸਿਪਾਹੀ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਇਸੇ ਹੀ ਕਰਕੇ ਚਲਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵੀ ਸਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਜੀਫਾ ਖੋਰ ਵੀ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਆਖਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਤੌਰ ਪਰ ਆਸਫਜਾਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚਲਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਪਾਸੋਂ ਗੋਭੇ ਢਕ ਕੇ ਰੱਖਣ ਹਿਤ ਕਛਹਿਰੇ ਹੀ ਲੰਬੇ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਖਣੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ, ਇਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਰੀਤ ਚਾਲੂ ਹੋਈ, ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੰਘ ਨਵਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸੁਧਾਈ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ

ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛੀ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਤਦ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਗੁਰਮੁਖੇ! ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਹਰਾ, ਨੇਤਰ ਤੇ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਗੈਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਦੀ ਨਾ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਅੰਦਰੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

*ਧਰੇ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾਂ ਭੇਖੀ ਭਰਮੀ ਸਿੱਖ,
ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਹਿ ਤਿਸ ਭੇਖੀ ਤਿਆਗੇ ਭਿਖ। (ਰਹਿਤਨਾਮਾ)*

ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਇਕ ਤੁਫਾਨ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਿਲ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜੇ ਬੇਗੁਰਾ ਹਾਂ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਸਫਰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਉਹ ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਪਾਂਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਪਾਸ ਜਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਲਾਹ ਹੋ, ਡੁੱਬਦੇ ਤਾਰਨੇ ਤੇ ਗਰਕਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਣਾ ਤੁਹਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਫਿਰ ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਚਾਬੀ ਹੀ ਸੰਭਾਲਣੀ ਹੈ, ਮਕਾਨ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਤੇ ਫਿਰ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਸਮੇਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਬਕਾਇਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਾਇਆ। ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਨਾਮ ਹਰੀ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸਤਿ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਤਾਂ ਭਰਪੂਰ ਹੀ ਸਨ ਸੋ ਇਹ ਨਵੀਂ ਲਗਨ ਤੇ ਸਾਧਨ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰਦੇਵ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਟੇਕ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਸਬਲ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਆਤਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਲਿਵ ਸਮਾਧੀ ਸੇਵਾ ਅੰਦਰ ਨਵੇਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕਾਂਤ ਅੰਦਰ ਸਵਾਸ ਰੂਪ ਘੋੜੇ ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਤੇ ਫਿਰ ਸੁੰਨ ਤੋਂ ਮਹਾਂ ਸੁੰਨ ਤੇ ਉਰੇ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਦਾ ਝਰਨਾ ਤੇ ਅਮਿਓ ਝਰਨਿਆਂ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਫੁਹਾਰ ਦਾ ਬਰਸਣਾ ਇਹ ਇਕ ਮਾਤਰ ਭਾਈ ਦਿਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਦੇਵ ਦਾ ਦਸਿਆ ਮਾਰਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਵਾਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ, ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਆਈ ਇਸ ਸੋਝੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ -

*ਮਨ ਅਸਵਾਰ ਪਵਨ ਕਾ ਘੋੜਾ ਗਗਨ ਤਮਾਸੇ ਜਾਣਾ,
ਗਗਨ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬਾਗ ਅਜਾਇਬ ਚੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਖਾਣਾ,
ਮਿਠਾ ਬੋਲਣ ਨਾਮ ਅਰਾਧਣ ਸੀਤਲ ਪਵਨ ਫੁਹਾਰਾ,*

ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਹਥ ਬਿਹਾਰੀ ਤਿਨਾ ਕਵਣ ਮਿਲੇ ਅਸਵਾਰਾ।

ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਬਰਕਤਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਵਲ ਭੰਡਾਰ ਧੁਰੇਂ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਨ ਮੇਲੀ ਨੇ ਅਸਲ ਮੇਲ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਤਦ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆ ਕੇ ਇਕ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਜੋ ਕਲ੍ਹ ਤਕ ਗੱਲ ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਉਹ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਜੋ ਭਾਸ ਸੀ ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪਈ। ਸੰਕਲਪ ਹਟ ਗਿਆ ਤੇ ਹਰ ਗੱਲ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਕਲਪਨਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਹਰ ਉਪਾਧੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ ਮੁੱਢੋਂ ਮੁਕ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਵੀ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਸੀ ਪਰ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਸ ਰੰਗ ਅੰਦਰ ਰੰਗੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਜੋਤ ਇਕ ਦਮ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਸੀ ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਹੋ ਤੁਰੀ ਆਖਰ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਰੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾ ਗਈ। ਆਖਰ ਉਹ ਜੋਤ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਫੈਲਦੀ ਗਈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇਹ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੋਂ ਹਟ ਗਏ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗ ਰਤੜੇ ਹੋ ਕੇ ਖੀਵੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਹੀ ਲਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਿਸ ਪਿਆ। ਸੋ ਇਹ ਵਧ ਰਹੀ ਇਕਾਂਤ ਦੀ ਖਿੱਚ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲਿਵ ਤਕ ਕੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਕੁਰੀ ਇਕ ਚੋਅ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜੋ ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਸੀ ਬਿਰਾਜ ਗਏ। ਇਥੇ ਐਸੀ ਕਮਾਈ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਚਲਾਈ ਕਿ ਮੰਗਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਗਰਜਵੀਂ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ। ਫਿਰ ਜੋ ਆਵੇ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ। ਸੁਬਾ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਸਰਦੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਗਰਮੀਆਂ ਚੋਅ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤਕ ਬਰਾਬਰ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸ ਸਮਾਧੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ। ਫਿਰ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਕਥਾ ਵੀ ਕਰਦੇ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਦਿਨੇ ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਫਿਰ ਗੁਫਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਬਹਿੰਦੇ ਤੇ ਦੁਪਿਹਰ ਢਲੇ ਤਕ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ। ਪੁਸ਼ਾਦਿ ਕੇਵਲ ਅਠਪਹਿਰਾ ਇਕ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਬਗੈਰ ਘਿਓ ਤੋਂ। ਆਪ ਆਮ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ -

ਰੂਖੇ ਭੋਜਨ ਭੂਮ ਸੈਨ, ਸਖੀ ਪਿਰ ਸੰਗ ਸੁਖ ਬਿਹਾਤ।

ਇਸ ਤਪ ਸਾਧਨ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਲਿਵਰੂਪ ਧਾਰਨਾ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਲੋਕ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜੋ ਫੌਜ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ਆਦਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਰਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਫੌਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ। ਫੌਜੀ ਸੁਧ ਕਮਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਸੁਧ ਮਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਸਿਦਕ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਛੇਤੀ ਧੁਰ ਮੰਜ਼ਲ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੋਠੋਹਾਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਪਰ ਜਿਥੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਗਰਮ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਿੰਘ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਸਨ।

ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਚੋਅ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕਿ ਕੁਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਸੀ, ਕੱਚੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ। ਆਪ ਨੇ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਇਤਨੇ ਪ੍ਰਪੱਕ

ਸਮੇਂ ਬਧੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਆਵੇ ਆਪ ਕਦੇ ਵੀ ਮੱਥੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਸਨ। ਅੱਗੋਂ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਟਾਲਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹੀ ਉਹ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਜੋ ਆਪ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਵਿਵਹਾਰਕ ਅਡੰਬਰ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਸੁਰਤ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਹਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਸਮਾਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮੱਕੀ ਦਾ ਢੋਡਾ ਜਾਂ ਬਾਜਰੇ ਦਾ ਢੋਡਾ ਛਕਾਂਦਾ ਤਦ ਆਪ ਪੁਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਵਰਨਾ ਉਹ ਕਣਕ ਦੀ ਵੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਰੋਟੀ ਹੀ ਛਕਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਬਗੈਰ ਤਕਲੀਫ ਉਠਾਏ ਦੇ ਇਕ ਪਾਉ ਦੁੱਧ ਮਿਲ ਸਕੇ ਤਦ ਪੀ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉੱਠਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਵੀ ਭਾਗ ਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਆਮ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਨਾਸਤਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਹੀ ਖੋਰ ਲੈ ਜਾਵੇ ਤਦ ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਹੋਰ ਖੋਜਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

ਜਿਥੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਆਮ ਚਰਚਾ ਤੇ ਪੂਜਾ ਸੀ ਉਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਫੌਜੀ ਜੋ ਇਸ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਤੇ ਸਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਤੀ ਪਿਆਰੇ ਸੇਵਕ ਸਨ। ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਦੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਕੁਰੀ ਟਿਕ ਗਏ ਸਨ। ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਦੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫੌਜ ਅੰਦਰ ਮੰਨੇ ਪੁਮੰਨੇ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਇਆ ਪਰ ਆਪ ਨਾ ਮੰਨੇ। ਆਖਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਣੇ ਘੋੜੇ ਸਾਜ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਹੀ ਲੋੜ ਸਮੇਂ ਬੁਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਰਾਇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅਗਰ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਦ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਉ। ਆਪ ਜੀ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਸਿਧੇ ਕੁਰੀ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਘੋੜਾ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਆਦਿ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਨਮਸਕਾਰ ਜਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਾਜ ਸਮਾਨ ਤਕ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਭਾਈ ਇਹ ਫੌਜੀ ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸ ਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਫਕੀਰ ਕੋਲ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਵੀ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਧੇਗੀ ਉਤਨਾ ਹੀ ਮਨ ਅੰਦਰ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਇਹ ਲੋਹਾ ਲੱਕੜ ਚਮੜਾ ਉਤਾਰੋ ਤੇ ਹੋਲੇ ਫੁੱਲ ਹੋ ਕੇ ਆਉ। ਨੌਕਰੀ ਛੱਡੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੇ ਤਨਖਾਹ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦਿਤਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਡੰਬਰ ਬਣਾਈ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਤਦ ਇਹ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬੇਕਾਰ ਹੀ ਰਹੇਗਾ? ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਘੋੜੇ ਹਾਥੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰ ਫਿਰਨਗੇ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਤਾਂ

ਤਕੋ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਗਰ ਗਏ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤੁ ਘੋੜਾ ਰੁਪਏ ਆਦਿਕ ਘਰ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਲੈ ਭਾਈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤਿਆਗੀ ਤੇ ਅਲਮਸਤ ਜੰਗਲ ਵਾਸੀ ਫਕੀਰ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰਾ ਮਸਤਕ ਹੀ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਜਿਥੇ ਵੀ ਰਹੇਗਾ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲਾਉ ਲਸ਼ਕਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘੁੰਮੇਗਾ। ਸੋ ਤੂੰ ਜਾਣ ਤੇਰਾ ਇਹ ਅਡੰਬਰ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਜਿੰਨੇ ਲੋਕ ਆਉਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਲਿਆ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਤਪ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਸਾਧਨ ਵੀ ਵਧੇਗਾ। ਸੋ ਤੂੰ ਹੀ ਸਮਝ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਭਜਨ ਪਾਠ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਲੱਕੜਾਂ ਲਿਆਇਆ ਕਰ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਉਲਾਂਭਾ ਨਾ ਆਵੇ ਕਿ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਲੱਕੜਾਂ ਦੀ ਤੋੜ ਆਈ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਫਿਰ ਉਹ ਹੋਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ। ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋਣ ਤਦ ਤਪ ਸਮਾਧੀ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ। ਪਾਠ ਤੋਂ ਫਾਰਗ ਹੋਣ ਤਦ ਲੰਗਰ ਅੰਦਰ ਉਪਸਥਿਤ। ਬੱਸ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਮਰ ਕਸੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਢਿੱਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲੇ ਮੱਠੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਣਾ ਹੀ ਮਰਦ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਕਾਮਨਾ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਇਹ ਇਕ ਅਮਰ ਕਥਾ ਵਾਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਸੇਵਕ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਨ ਇੱਛਤ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਮਝੈਲਾ! ਅੱਜ ਬਾਹਰੋਂ ਸੰਗਤ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਸੁੱਕੀਆਂ ਤੇ ਕਾਫੀ ਸਾਰੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਛੇਤੀ ਆਵੀਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਆ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਅੱਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਸਰਸਬਜ਼ ਤੇ ਫਲਦਾਰ ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ ਤਕਿਆ। ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀ ਫੁੱਲ ਤੇ ਫਲ ਆਦਿਕ ਖਿੰਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੁਗੰਧੀ ਤੇ ਫਲ ਦੀ ਮਧੁਰ ਭਿੰਨੀ ਰਸ ਭਰੀ ਸੁਗੰਧੀ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਕੁਝ ਸੁੰਦਰ ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਫਿਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਘਟ ਹੀ ਤਕਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਵਧ ਰਹੇ ਸਨ ਇਕ ਲੜਕੀ ਨੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਸੰਤ ਜੀ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਹੋ?" ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਲੱਭਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਬਦੇ ਬਦੀ ਲੁਕ ਲੁਕ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕੀ ਦਸਾਂ ਕਿ ਕਿਸਨੂੰ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਇਹ ਸੁਣ ਲੜਕੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜੀ। ਦੂਸਰੀ ਹੀ ਘੜੀ ਬਾਬੇ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ -

ਕਬੀਰ ਜਹ ਜਹ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਉਤਕ ਠਾਓ ਠਾਓ ॥

ਇਕ ਰਾਮ ਸਨੇਹੀ ਬਾਹਰਾ ਉਜਰੁ ਮੇਰੈ ਭਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੫

ਫਿਰ ਅਤੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਜ ਮੈਂ

ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪਛੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਆਪ ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ ਲਪੇਟ ਲਵੋ, ਮੇਰਾ ਸੇਵਾ ਦਾ ਧਰਮ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੋ ਬਚਾਉ। ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲੀਆਂ ਤਦ ਉਹ ਫਲ ਫੁੱਲ ਤੇ ਬਣ ਰੰਗ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਸੁੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਪਾਸ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਰਤੇ ਹੋਏ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਅੰਦਰ ਮਗਨ ਹੀ ਅਸਲ ਠਿਕਾਣੇ ਪੁੱਜੇ। ਲੱਕੜਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਬੱਧੀ ਤੇ ਫਿਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚਲ ਪਏ। ਪਰ ਮਨ ਬੜਾ ਹੀ ਦੁਖੀ ਸੀ। ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਬਾਹਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਦਾਲ ਧਰੀ ਗਈ ਤੇ ਆਟਾ ਗੁੱਧਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵਾਹ ਮਝੈਲ ਸਰਦਾਰਾ! ਕਿਹਾ ਸੀ ਛੇਤੀ ਆਉਣ ਨੂੰ ਪਰ ਆਇਆ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਵਕਤ ਲਗਾ ਕੇ। ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲੱਕੜਾਂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਚੱਕਰ ਜਾਰੀ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਸਤਰ ਬਸਤਰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਛੱਡਵਾਏ ਸਨ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਇਆ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਜਾਣੋ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਸੇਵਕ ਵੀ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋਪ ਨਹੀਂ, ਭਾਈ ਤੂੰ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾ, ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੀ ਉਦਾਸ ਹੈ! ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੁੱਕਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਾਹ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਹੋਈ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਪਾਸੋਂ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਜੀਵਨ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸੰਸਾਰਿਕ ਯਾਤਰਾ ਹਿਤ ਮੋਹਰ ਲਗਵਾ ਲੈ।"

ਕੁਝ ਦਿਨ ਲੰਘੇ ਆਪ ਪਾਸ ਇਕ ਆਦਮੀ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦਾ ਵੱਡਾ ਖੋਤਾ ਲਿਆਇਆ। ਇਹ ਤਕ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਸ ਪਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਤੂੰ ਚੰਗੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਖਾਹਸ਼ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਹਿਤ ਇਹ ਖੋਤਾ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਜ ਹੀ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਤਬੇਲੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਘੋੜੀ ਤੋਂ ਸਫੈਦ ਖੋਤੇ ਰਾਹੀਂ ਸਫੈਦ ਖੱਚਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕੋਲ ਸਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਅੰਦਰ ਖੜ੍ਹੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ। ਦੂਸਰੇ ਹੀ ਦਿਨ ਇਕ ਅਨਾਰਾਂ ਦਾ ਟੋਕਰਾ ਜੋ ਕਿ ਕੰਧਾਰ ਤੋਂ ਆਏ ਇਕ ਸੇਵਕ ਨੇ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਦੇ ਕੇ ਕੁਝ ਬਸਤਰ, ਦਮੜੇ ਤੇ ਜੀਨ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕੇ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜਿਆ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦਿਤੀ। ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅੱਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤੁਸਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਫਿਰ ਜਿਥੇ ਚਾਹੋ ਰੱਖਣਾ। ਇਹ ਐਸਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸਾਧ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਤੇ ਜੰਗਲ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਂ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸਮਾ ਸਕਦਾ, ਸੋ ਇਹ ਆਗਿਆ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਸਕਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਕਿੱਥੇ

ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹੇਗਾ।

ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੋਤਾ ਅੱਗੇ ਲਗਾਇਆ, ਟੋਕਰਾ ਸਿਰ ਪਰ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਚਲ ਪਏ, ਇਤਨਾ ਲੰਬਾ ਰਸਤਾ। ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਮੀਲ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਫਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੈਦਲ ਹੀ ਕੀਤਾ, ਨਾ ਖੋਤੇ ਪਰ ਸਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਫਲਾਂ ਦਾ ਟੋਕਰਾ ਹੀ ਖੋਤੇ ਪਰ ਰੱਖਿਆ। ਜੋ ਸੇਵਾ ਸਿਰ ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਸਫਲ ਹੋਣੀ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਖੋਤੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦਿਆਂ? ਆਖਰ ਉਹ ਟੋਕਰਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਪਰ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਉਨੇ ਪੁੱਜੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਭੇਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੁਬਾ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ, ਸੇਵਕ ਤੋਂ ਆਉਣਾ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤੇ ਬੀਰ ਮਰਗੋਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ ਮਝੈਲਾ ਤੈਨੂੰ ਜੈਸੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਵੈਸਾ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤੁਹੀਂ ਬਾਬਾ ਦਿਆਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਸ ਸੰਭਾਲਨ ਯੋਗ ਹੋ। ਫਿਰ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅੰਦਰ ਲਗਾ ਦਿਤਾ, ਕਈ ਚਿਰ ਇਸ ਸੇਵਾ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੰਘੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਬੁਢੀਲੀ ਦੇ ਪੁੱਟਣ ਹਿਤ ਟੱਕ ਲਗਾਇਆ ਤੇ ਖਾਹਸ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਏ। ਤਦ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਜਗ੍ਹਾ ਪਥਰੀਲੀ ਸੀ, ਸਖਤ ਮੁਸ਼ਕਤ ਤੇ ਕਰੜੀ ਘਾਲਣਾ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰਕੇ ਜੁੱਟ ਪਏ ਤੇ ਐਸੇ ਮਗਨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਾਹਰਲੀ ਹਰ ਗੱਲ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਜਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਆਪ ਮੁਹਾਰਾ ਨਿਕਾਸ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੇ ਕੰਮ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਗਿਆ ਚਾਹੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ ਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ, ਜਾਹ ਮਝੈਲਾ ਤੂੰ ਝੋਟੇ ਵਰਗੇ ਅਖੜ ਮਾਝੇ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਏਂਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਾਧ ਦਮਕ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕੇਗਾ।

ਭਾਗ ਹਰੀ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਉਸ ਚਸ਼ਮੇ ਵਰਗਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣਾ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦਾ ਪਰ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਸ ਅੰਦਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਉਹ ਅਰੋਗ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਉਸ ਜੋਹਰੀ ਵਰਗੇ ਅਜਬ ਵਪਾਰੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮੋਲਕ ਹੀਰੇ ਵਿਹਾਜੇ ਹਨ ਪਰ ਵੇਚਿਆ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਬਿਰਤੀ ਤੇ ਸਤਿ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਅਚਾਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਰਸੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲਿਆ ਸੀ, ਅੰਦਰਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਝ ਬਾਹਰਲੇ ਗੁਣ ਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਆਤਮ ਭੰਡਾਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋਚ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਗਾਈ ਸੀ, ਇਸ ਪਾਵਨ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਤਮ ਗੁਣ ਤੇ ਕਰਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਸਵਾਰਥ ਹਿਤ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ। ਉਹ ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਅਤੀ ਸੰਕੋਚਮਈ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ, ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ, ਮਿੱਠਾ ਬਚਨ, ਇਕਾਂਤ ਵਾਸ, ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਬਰਤਣ, ਬਿਆਨ ਅੰਦਰ ਠੋਸ ਅਸਲੀਅਤ ਤੇ ਸੁਖੜਤਾ, ਇਹ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਉਹ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਵਾਰੀ ਇਕ ਗੱਲ ਦਸ ਦਿਤੀ ਪਰ ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਬੱਸ ਉਹੀ ਲੇਖੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਉਸ ਅੰਦਰ ਆਤਮ ਬਲ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਸਨ। ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਫਿਰ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 57 ਤੇ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 53)

੪. ਖਰਾ ਸੌਦਾ

੧. (ਦਿਲਗੀਰੀ)

ਮਾਤਾ-ਜਿਉਂ ਦੀ ਠੰਢੀ ਰੁੱਤ ਆਈ ਹੈ, ਕਾਕੀ! ਤੇਰੇ ਵੀਰ ਜੀ ਹੁਣ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਟੁਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੁੰਦੇ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬੀ ਬੋਲੇ ਚੱਲੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ?

ਬੀਬੀ - ਅੰਮਾਂ ਜੀ! ਘੱਟ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਗਨ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਤੇ ਆਏ ਹਨ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੈ।

ਮਾਤਾ - ਕੀ ਕਰੀਏ? ਇਕੋ ਇਕ ਪੁੱਤ! ਉਹ ਬੀ ਕਦੇ ਬਾਉਲਾ ਕਦੇ ਕਮਲਾ, ਕਦੇ ਘਰ ਲੁਟਾਉਂਦਾ, ਕਦੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਕਦੇ ਉਸਰੱਗੀਆਂ ਕਦੇ ਦਿਲਗੀਰੀਆਂ! ਹੇ ਭਗਵੰਤ ਸਾਡੇ ਭਾਗ! ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ?

ਬੀਬੀ - ਅੰਮਾਂ ਜੀ! ਇਉਂ ਨਾ ਆਖੋ, ਸਾਡੇ ਭਾਗ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਚੰਗੇ, ਵੀਰ ਜੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ। ਜੇ ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਜ ਹਨ। ਉਹ ਜਗਤ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਹਨ। ਮਾਂ ਜੀ! ਕਮਲੇ ਨਾ ਆਖੋ।

ਮਾਤਾ - ਕਾਕੀ! ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਹ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਨਮੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਨ ਅਕਲਕਾਂਦ ਆ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਫਿਕਰਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲ ਬਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋਸ਼ ਕਰੋ, ਉੱਠੋ ਟੁਰੋ ਫਿਰੋ, ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰੋ, ਘਰ ਬਾਰ ਸਾਂਭੋ, ਸੁਹਣਾ ਖਟਾਉ ਪੁੱਤਰ ਬਣੋ, ਦਉਂ-ਦਉਂ ਕਰਦਾ ਆਵੋ, ਹੱਸੋ ਵੱਸੋ, ਰੱਸੋ, ਖਿੜੋ ਖਿੜਾਵੋ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਏ ਰਹਿਣਾ, ਕਦੇ ਰੋਣ ਲਗਣਾ ਤਾਂ ਰੋਈ ਹੀ ਜਾਣਾ, ਹੱਸਣ ਲਗਣਾ ਤਾਂ ਹੱਸੀ ਹੀ ਜਾਣਾ। ਸਿਰ ਮੂਧੇ ਪੈਣਾ ਤਾਂ ਕਈ-ਕਈ ਡੰਗ ਰੋਟੀ ਬੀ ਭੁੱਲ ਜਾਣੀ, ਜੇ ਉੱਠਣਾ, ਟੁਰਨਾ ਫਿਰਨਾ ਤਾਂ ਬਨਾਂ ਵਿਚ, ਘਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਆਂ ਚੁੱਕਣੀਆਂ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਆਉਣੀਆਂ। ਇਹ ਕੀਹ ਹੋਸ਼ ਹੋਈ! ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਪਿਉ ਤੇਰੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਸੁੱਕ ਗਈ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ - ਕੀ ਕਰਾਂ ਤੇ ਕੀਹ ਨਾ ਕਰਾਂ? ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਂਧੇ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ ਜੇ ਲੇਖਾ ਚੋਖਾ ਸਿੱਖੇ। ਫੇਰ ਪੰਡਤ ਦੇ ਪਾਇਆ। ਓਥੇ ਕੁਝ ਨਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਪਾਇਆ। ਜੇ ਫਾਰਸੀ ਹੀ ਆ ਜਾਵੇ ਸੁ। ਅਸੀਂ ਆਮਲ ਲੋਕ ਹੋਏ, ਵਿਦਿਆ ਪਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਅਹੁੱਦੇ ਤੇ ਅੱਪੜੇ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਮਿਹਨਤ ਐਵੇਂ ਗਈ। ਨਾ ਪਾਂਧੇ ਨਾ ਮੁੱਲਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾ ਟਿਕ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇਰਾ ਵੀਰ। ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਹੱਛਾ ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਗ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗਊਆਂ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰੇ, ਨਾਲੇ ਵਿਹਲਾ ਰਹੇ ਨਾਲੇ ਕੰਮ ਸਿੱਖੇ, ਵੱਗ ਲੈ ਦਿਆਂਗੇ ਤਾਂ

ਆਪਣੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਜੋਗਾ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਬੀ ਰਹੀ। ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਾਇਆ, ਉਹ ਬੀ ਉਜਾੜੀ। ਕਿਹੜਾ ਕਿੱਤਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਇਸਨੂੰ ਸਿਖਾਈਏ? ਕਿਹੜੀ ਕਾਰ ਰਹਿ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਈਏ? ਜੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਉਸਰੱਗੀ ਫੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਫੇਰ ਉਦਾਸੀ। ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ-ਜਾ ਬਹਿਣਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜਣਾ, ਨਾ ਗੱਲਬਾਤ, ਘਰੋਂ ਘਾਟੋਂ ਗਏ, ਫਕੀਰ ਆ ਇਸ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਚੁੱਪਾਂ ਤੇ ਦੜ ਵੱਟਾਂ, ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਮੈਂ ਮਾਣ ਕਰਾਂ ਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਅੱਖਾਂ-ਡਾਢਾ ਚੰਗਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਪੁੱਤ ਦੀ ਮਾਂ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਹਾਇ ਮੈਂ ਕਮਲੀ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਇਕੋ ਇਕ ਪੁੱਤ, ਕਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਨਾ ਖਿੜਿਆ ਡਿੱਠਾ।

ਬੀਬੀ - ਅੰਮਾਂ ਜੀ! ਠੀਕ ਪਏ ਆਂਹਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਵੀਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਨਾ, ਵੀਰ ਧੁਰਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੰਵਾਣੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਝਾਉਲੇ ਤੇ ਝਲਕਾਰੇ ਜੋ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਵੀਰ ਦੇ ਉਹ ਡਾਢੇ ਅਨੱਖੇ ਹਨ। ਵੀਰ ਖੇਤੀਆਂ ਹੁੰਦੇ ਦਾਰੀਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਤੁਸੀਂ ਓਦਰਿਆਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਵੀਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖੋ ਤਦ ਦੇਖੋ ਕੋਈ ਗੱਲ ਐਸੀ ਨਿਕਲੇਗੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਸੋ। ਬੀਬੀ ਅੰਮਾਂ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਪਏ ਆਖੋ, ਵੀਰ ਜੀ ਡਾਢੇ ਉੱਚੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਾਂ ਜੀ! ਨਿਰੇ ਚਾਨਣ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪ ਡਿੱਠੇ ਹਨ ਚਾਨਣ!

ਮਾਤਾ - ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਡਾਢਾ ਕੂਲਾ-ਕੂਲਾ ਪਿਆਰ, ਤਦੇ ਤੂੰ ਬੀ ਵੀਰ ਦਾ ਪੱਖ ਕਰਦੀ ਹੈਂ, ਪਰ ਕਦੇ ਤੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਪਿਉ ਕਲਪਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗਾ? ਬੱਚੀ! ਤੈਨੂੰ ਬੀ ਸਮਝਾਇਆ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਬੀਬੀ - ਅੰਮਾਂ ਜੀ! ਮੈਂ ਉਮਰੋਂ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਠਹਿਰੀ, ਪਰ ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹਨ, ਹਾਂ, ਡਾਢੇ ਉੱਚੇ ਹਨ ਉੱਚੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੀ ਆਖਾਂ? ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਭੁਲਾਵਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਡਾਢੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨੈਣ ਛਮ-ਛਮ ਵਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੈਂ ਕਦੇ ਆਖਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਂ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੁਖੀ ਹਨ, ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀ ਦੀ ਬੀ ਸੁਣਿਆਂ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵੰਨੇ ਤੱਕ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਬੀਬੀ! ਤੂੰ ਬੀ ਉਹੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਹੈਂ? ਫੇਰ ਮਾਂ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਖੋਹ ਪੈ ਕੇ - ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਆਮੁਹਾਰੀ ਕਹਿ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਵੀਰ ਜੀ! ਜਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ! ਤੁਸੀਂ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਹੋ! ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਡਾਢੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ ਨੈਣ ਭਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਾਂ ਭੈਣ ਜੀਓ! ਜਗਤ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅੰਮਾਂ! ਏਸਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ।

ਮਾਤਾ - ਹੁਣ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਮੁਧੜੇ ਮੂੰਹ ਪਿਆਂ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਆਏ, ਕਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਝਾ ਸੁ ਭਈ ਹੋਰ ਤਾਂ ਛੱਡਿਆ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੀ ਹੋਸ਼ ਕਰੇ?

ਬੀਬੀ - ਮਾਂ ਜੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਜਦ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਈ, ਹਿਕੇ ਵਾਜ ਮਾਰੀ ਹੈ, "ਵੀਰ ਜੀ! ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਕੂਏ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਮਲਕੜੇ ਪਾਸ ਬਹਿ ਗਈ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਲੋ ਵੀਰਨ ਜੀ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਦਿੱਸਣ ਲਗ ਪਈ ਹੈ। ਉਹ ਲੋ ਬਾਹਰ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਸ ਲੋ ਵਿਚ ਚਾਨਣੇ ਜਿਹੇ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਅਮਿਤ ਲੋਕੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਤੱਕੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਓਥੇ ਡਾਢੇ ਮਿੱਠੇ ਗੋਣਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਮੁਹਾਰੀ ਪਈ ਆਵੇ। ਕਲੇਜਾ ਪਾਸ ਬੈਠਿਆਂ ਠਰਦਾ ਹੈ, ਆ ਮੁਹਾਰਾ ਚਿੱਤ ਕਿਸੇ ਸੁਆਦ ਵਿਚ ਗੁੰਮਦਾ ਗੁੰਮਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਮੈਂ ਜਿੰਨੀ ਵੇਰ, ਅੰਮੀਂ ਜੀ, ਗਈ ਹਾਂ, ਅਦਬ ਤੇ ਸਹਿਮ ਨਾਲ ਠਿਠਬਰ ਗਈ ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕੀ।

ਮਾਂ - ਤੂੰ ਬੀ ਖਬਰੇ ਵੀਰ ਦੇ ਮਗਰੇ ਬਾਉਲੀ ਹੋ ਚੱਲੀਏਂ ਕੁੜੀਏ! ਹੋਸ਼ ਕਰ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਦਿਨ ਕੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਧੀ ਦਾ ਧਨ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਸੱਸ, ਨਿਨਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕੱਟਣੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੀ ਜੇ ਏਹੋ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾਉਣ ਸਿੱਖ ਗਈ ਤਾਂ ਕੀਹ ਬਣੇਗਾ? ਹੋਸ਼ ਕਰ, ਸੰਭਲ! ਵਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਈਦਾ। ਆ-ਮੁਹਾਰੇ ਅਮਰੀ ਲੋਕ ਪਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੈਣਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੀਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਰੋਂਦੇ ਕੁਰਲਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਦੀਹਦੇ। ਹਾਂ, ਮਾਂ ਪਿਉ ਪਏ ਕਰੁੱਝਣ, ਖੇਸ਼ ਕਬੀਲਾ ਪਿਆ ਪਿੱਟੇ, ਨਮੋਸ਼ੀ ਪਈ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪਏ ਦਿਨ ਦੀਵੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰੋ।

ਬੀਬੀ (ਨੈਣ ਭਰਕੇ) - ਅੰਮੀਂ ਜੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਡਾਢੇ ਚੰਗੇ ਅੰਮੀ ਜੀ! ਮੇਰਾ ਜੀ ਖੁੱਸਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਮਾਂ ਜੀ! ਵੀਰ ਡਾਢਾ ਉੱਚਾ ਵੇ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਬੀਬੀ ਦਾ ਗੱਚ ਨਾ ਠੱਲਿਆ ਗਿਆ, ਬੇਵਸੀ ਹੋ ਕੇ ਰੁੰਨੀ। ਏਨੀ ਰੁੰਨੀ ਕਿ ਹੱਥ ਨਾ ਆਵੇ। ਮਾਂ ਨੇ ਧੀ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਇਆ, ਸਿਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ, ਮੱਥਾ ਸੁੰਘਿਆ ਪਰ ਉਹਦਾ ਗੱਚ ਠਲੀਵੇ ਨਾ, ਛੇਕੜ ਰੋਂਦੀ ਸਿਸਕੀਆਂ ਤੇ ਆ ਗਈ ਤੇ ਮਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਲੱਗੀ ਹੀ ਸੌਂ ਗਈ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਮਾਂ ਨੇ ਧੀ ਨੂੰ ਸਿਰੁਣਾ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਟਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਰੋਟੀ ਖੁਲਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਲੱਗੀ।

ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ -

ਤ੍ਰਿਪਤਾ! ਨਾਨਕ ਉਠਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ?

ਤ੍ਰਿਪਤਾ - ਬੱਸ ਉੱਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਘੜੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਫੇਰ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਰਸੋਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਹੋਈ ਸੂ, ਉਹ ਬੀ ਬੀਬੀ ਜਾ ਕੇ ਮਿੰਨਤ ਤਰਲੇ ਨਾਲ ਦੇ ਬੁਰਕੀਆਂ ਖੁਆ ਆਈ ਸੀ।

ਕਾਲੂ - ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਹੀ ਕਹੁ ਕੁਛ ਸਮਝਾਵੇ, ਮੱਤਿ ਦੇਵੇ ਸੁ, ਉਹਦਾ ਆਖਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ।

ਤ੍ਰਿਪਤਾ - ਅੱਜ ਉਹੋ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਭੀ

ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੱਤ ਦੇਹ, ਦਲਿੰਦਰ ਛੱਡੇ, ਉੱਠੋ, ਨੁਵੇ ਧੋਵੇ, ਖਾਵੇ ਪੀਵੇ, ਕੋਈ ਕਿੱਤਾ ਕਰੇ, ਸੁਹਣਾ ਉੱਜਲਾ ਹੋ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਛਾਤੀ ਕੱਢ ਕੇ ਬੈਠੋ, ਪਰ ਮੈਂ ਅਜੇ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਗੱਚ ਭਰ ਆਇਆ, ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਠੱਲੀ ਨਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਆਖੀ ਜਾਵੇ - ਵੀਰ ਡਾਢਾ ਉੱਚਾ ਵੇ; ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨਾ ਆਖੋ ਸੁ, ਆਪੇ ਜੋ ਚਾਹੋ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਦੇ ਚੋਜ ਹਨ। ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ - ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਕੋਈ ਮਿੱਠੀ ਪਿਆਰ-ਚਾਨਣੇ ਦੀ ਲੋ ਵੇਂਹਦੀ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਅਮਰੀ ਰਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਚਾਨਣੇ ਦੇ ਜੀਉ ਗਜ਼ਾਰਾਂ ਪਏ ਅਦਬਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਦੀਹਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕੰਬੀ, ਜਿਸ ਰਾਹੇ ਪੁੱਤ ਗਿਆ ਓਸੇ ਰਾਹੇ ਧੀ ਚੱਲੀ। ਅਸੀਂ ਹੀ ਹੋ ਭਗਵਾਨ! ਜਗਤ ਵਿਚ ਹਾਸੇ ਹੀਣੇ ਹੋਣ ਲਈ ਰਹਿ ਗਏ ਹਾਂ! ਪਰ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਆਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਏਡਾ ਵੈਰਾਗ ਛੁਟਾ ਜੋ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲੱਗ-ਲੱਗ ਰੋਈ। ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਸੁ ਕੀਤੀ, ਰੋਂਦੀ-ਰੋਂਦੀ ਹੀ ਸੌਂ ਗਈ। ਹੁਣੇ ਤੁਹਾਡੇ ਆਇਆਂ ਲੰਮੀ ਪਾ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ, ਸੋ ਦੱਸੋ ਕਿਸਨੂੰ ਸਮਝਾਵਾਂ? ਮੈਂ ਕੋਲ ਜਾਨੀ ਆਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਹਾਂ ਹੁੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਬੋਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦੋਲਤਾਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੀ ਮਿੰਨਤ ਤਰਲੇ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੀ ਡਰਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰੀਆਂ। ਸੋ ਮੈਂ ਤੀਵੀਂ ਮਾਣ੍ਹੀ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਸੋਚੋ?

ਕਾਲੂ (ਮੱਥੇ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ) - ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਮਾਂਦੀ ਸੱਦੇ, ਝਾੜੋ ਕਰਾਏ, ਵੈਦ ਬੁਲਾਏ, ਦਾਰੂ ਦਿੱਤੇ, ਪਾਧੇ ਮੁੱਲਾਂ ਅਣਵਾਏ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਚੱਲੀ। ਆਪ ਸਮਝਾਇਆ, ਚਾਚੇ ਲਾਲੂ ਨੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਸਿਰ ਮਾਰੇ, ਪਰ ਕੁਛ ਨਾ ਬਣਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ, ਅੱਗੋਂ ਉਹਦੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਤੁਕਬੰਦੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਂ ਇੱਕੋ ਚੁੱਪ ਵੇਖੀ। ਕੀਹ ਕਰੀਏ? ਪਰਚਾਵੇ ਲਈ ਜਤਨ ਲਾਏ, ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ, ਚੋਣੇ ਚਾਰਨ ਟੋਰਿਆ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਲਾਇਆ, ਪਰ ਸੱਭੇ ਗੱਲਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨ, ਨਾਨਕ ਫੇਰ ਉਵੇਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਦਿਲਗੀਰੀਆਂ ਵਿਚ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਵੱਡੀ ਉਮਰੇ ਪੁੱਤ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਹਾਇ ਅਜਿਹਾ ਲਾਲ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਕ ਮੁਰਾਦ ਬਰ ਨਾ ਆਈ। ਕੀ ਕਰਾਂ ਤੇ ਕੀਹ ਨਾ ਕਰਾਂ? ਕੁਝ ਸੁੱਝਦਾ ਨਹੀਂ।

ਤ੍ਰਿਪਤਾ - ਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖੋ ਕੁਛ ਉਹ ਸਮਝਾਵੇ, ਵੱਡਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਤੇ ਤਪੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਲੂਣ ਬੀ ਉਹਦਾ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ, ਮਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਲਗ ਜਾਏ।

ਕਾਲੂ - ਮੈਂ ਕੀ ਆਖਾਂ? ਹਿਕੇ ਮੈਂ ਕਮਲਾ ਹਿਕੇ ਜੱਗ ਕਮਲਾ; ਰਾਏ ਬੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਨਾਨਕ ਆਰਫ ਲੋਗ ਹੈ। ਜਦ ਦੀ, ਮੁੱਝੀਆਂ ਦਾ ਖਾਧਾ ਖੇਤ ਹਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਵਰਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸੱਪ ਦੀ ਛਾਇਆ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਤੱਕੀ ਸੂ ਉਹ ਸਗੋਂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਮੱਤਾਂ ਦੋਂਦਾ ਹੈ। ਆਖਦਾ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਧੁਰੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਕੀਹ ਉਮਰਾ ਤੇ ਕੀਹ ਗੱਲਾਂ! ਕੀਹ ਆਰਬਲਾ ਤੇ ਕੀਹ ਕੋਤਕ! ਹੇਰ ਹੇਰ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ। ਸੋ ਦੱਸ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਏ! ਰਾਇ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਾਂ? ਜਦ ਕਦੇ ਕੁਛ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਓਸ ਮੈਨੂੰ ਅਕਲ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਜਗ ਕਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲੂ!

ਤ੍ਰਿਪਤਾ - ਫੇਰ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਦੁਖਣ ਝਰਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ? ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੋ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ; ਪੇਸ਼ ਕੋਈ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ, ਤੀਰ ਤੁੱਕਾਂ ਕੋਈ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ, ਦੇਖੀ ਚਲੋ ਜੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਈ - ਬੀਬੀ-ਬੀ ਇਹੋ ਆਖਦੀ ਹੈ; ਤੁਸੀਂ ਤੱਕੋਗੇ ਵੀਰ ਆਪੇ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਡਾਢਾ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਵੇਖਾਂਗੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਸਹਿਮਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਐਉਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਉਬਾਲ ਆਖੀ ਗਏ ਤੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਇਉਂ ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਸੌਂ ਗਏ। ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ -

ਸਿਆਲੇ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੈ, ਇਕ ਨਦੀ ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਉਤਾਰੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਤਦ ਬੀ ਚੋਖਾ ਹੈ ਤੇ ਠੰਡਾ ਠਾਰ ਹੈ, ਤੜਕ ਸਾਰ ਹੈ, ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ; ਕਾਲੂ ਜੀ ਆਪ ਜਲ ਦੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਤੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਪ ਕਰਦਿਆਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਨਿਕਲ ਆਈ, ਪਰ ਬੱਦਲਾਂ ਨੇ ਛਾ ਲਈ ਤੇ ਫੇਰ ਘੁਸਮੁਸਾ ਜਿਹਾ ਛਾਇਆ ਰਿਹਾ। ਕਾਲੂ ਜੀ ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ। ਭਾਵੇਂ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ ਤਪ ਕਰਦਿਆਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਾਲਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਅਰ ਚੰਗਾ ਦੰਦੋੜਕਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਾਲਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਪਿੰਡਾ ਪੂੰਝਿਆ, ਲੰਗੋਟੀ ਬਦਲੀ, ਗਾਤੀ ਬੱਧੀ ਤੇ ਗੋਦਤੀ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰੀ, ਕਰਮੰਡਲ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਪਰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਲਸ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਇਆ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਮੁੱਢ ਨਾਲ ਵੇ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਬੈਠੇ ਸਨ ਕਿ ਥੱਕੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਨੈਣ ਮੁੰਦ ਲਏ ਤੇ ਇਕ ਬੇ-ਸੁਰਤੀ ਛਾ ਦਿਤੀ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਦਿੱਬ ਮੂਰਤੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਖੜੋਤੀ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦੀ ਹੈ - ਕਾਲੂ! ਤੂੰ ਬੜਾ ਉੱਗਰ ਤਪ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਬੀ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਪ ਛੋੜ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰ।

ਕਾਲੂ - ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਆਖੇ ਸੋ ਕਰਸਾਂ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹਾਸਲ ਥੀਵੇਂ!

ਦਿੱਬ ਮੂਰਤੀ - ਬੋਲ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ!

ਕਾਲੂ - ਉਹ ਜੋ ਰੱਬ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਐਉਂ ਮਿਲੇ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦਿੱਬ ਮੂਰਤੀ - ਕਾਲੂ ਦੇਖ! ਤੂੰ ਤਪ ਬੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਭਗਤੀ ਨਾ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਛੋੜ ਨਹੀਂ ਕੱਟੇ, ਹਉਂ ਨਹੀਂ ਪੂਰੀ ਉਤਰੀ; ਲਿਵ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ, ਤੈਨੂੰ ਜੋ ਤੂੰ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ, ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਬੀ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਛਾਈ ਰਹੀ ਤਾਂ ਰਸ ਕੀਕੂੰ ਆਸੀ ਤੂੰ ਪਹਿਲੇ ਭਗਤੀ ਕਰ।

ਕਾਲੂ - ਜੇ ਸਾਰੇ ਛੋੜ ਕੱਟ ਗਏ ਤਾਂ ਜੋ ਸੁਆਦ ਮੈਂ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਕੀਕੂੰ ਆਵੇਗਾ? ਗਿਆਨ ਕਿ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਚਿਆਂ ਹੋ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਅੱਪੜ ਜਾਣ ਹੋਇਆ; ਪਰ ਮੇਰਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਂਈਂ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼, ਮੇਰੇ ਵਿਹੜੇ, ਮੇਰੀ ਗੋਦ ਖੋਲੇ।

ਦਿੱਬ ਮੂਰਤੀ - ਕਾਲੂ! ਤੂੰ ਜਾਣ ਤੂੰ ਕੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ, ਤਪ ਕਰਨੇ ਤੋਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਗਣੀਆਂ ਸੌਖੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਜੋ ਮੰਗ ਮੰਗਣੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਵਿਚਾਰਨਾ ਤੇ ਆਤਮ ਸੁਖ ਵਿਚ ਅੱਪੜਨਾ ਇਹ ਕੰਮ ਅੱਖੇਰਾ ਹੈ, ਅੱਛਾ ਕਾਲੂ! ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਵਿਚਾਰ ਲੈ।

ਕਾਲੂ-ਤੁੱਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਦੇ ਦਿਓ, ਮੈਥੋਂ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਾਂ, ਆਹ ਏਥੇ ਆਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਲਿਆਣ ਲੈਸਾਂ। ਉਹ ਵਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਤੱਕਸੀ, ਅਨੇਕਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਸੀ, ਮੈਂ ਉੱਚਾ ਉਠਸਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਇਕੱਲੇ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਸੀ।

ਦਿੱਬ ਮੂਰਤੀ - ਦੇਖ! ਇਹ ਠੀਕ ਆਖਿਆ ਹਈ, ਪਰ ਤੂੰ ਭਗਤੀ ਕਰ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਮਿਲ ਜੋ ਠੰਢ ਪਵੇ। ਤਪਾਂ ਨਾਲ ਕੁਛ ਤਮੋ ਹੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਏਕਗਾਰਤਾ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਤੋਗੁਣ ਦਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਕਾਲੂ - ਹੁਣ ਮੈਂ ਥੱਕ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਨਾ ਹੁਣ ਤਪ ਹੋ ਸਕਣਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਵਾਂਗੂੰ ਤੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣੀ ਹੈ ਭਗਤੀ। ਸੋ ਜੇ ਤਰੁੱਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਵਰ ਦਿਓ।

ਦਿੱਬ ਮੂਰਤੀ - ਤਬਾਅਸਤੂ-ਹੋਵੇ ਜੋ ਕੁਛ ਤੇਰੀ ਇਛਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਦਿੱਬ ਮੂਰਤਿ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ, ਬਾਬਾ ਤਪੱਸਵੀ ਜੀ ਦੇ ਬੀ ਨੈਣ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਣ-ਮਿਣ ਜਾਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਐਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਗੋਦਤੀ ਭਿੰਜ ਜਾਂਦੀ। ਆਪ ਸਨੇ-ਸਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਵਲ ਆ ਗਏ ਤੇ ਲੱਗੇ ਸੋਚਣ ਕਿ ਮੈਂ ਭਲੀ ਮੰਗ ਮੰਗੀ ਹੈ, ਅਰ ਵਰ ਮਿਲ ਭੀ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਾਜ ਸੰਵਰ ਗਿਆ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਸਿਖਿਆ ਦਾਤਾ ਸਾਧੂ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਬੋਲੇ-ਕਾਲੂ! ਜੇ ਤੇਰੀ ਥਾਂਵੇਂ ਮੈਂ ਏਡਾ ਸੁਭਾਗਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਮਗਰ ਨਾ ਲੱਗਦਾ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗਦਾ। ਮਹਾਂ ਜਯੋਤੀਆਂ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨਣੇ ਕਲਿਆਣ ਰੂਪ ਹਨ, ਅੱਖੇਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਮੰਗ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਹਾਂ। ਸੁਖ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਪੱਸਵੀ - ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੰਗ ਚੁੱਕਾ ਜੋ ਮੰਗਣਾ ਸੀ ਤੇ ਅਜੇ ਤਾਂਈਂ ਮੰਗ ਕੇ ਤੇ ਵਰ ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ। ਵੇਲਾ ਹੁਣ ਲੰਘ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁੜ ਤਪ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ? ਸਰੀਰ ਹੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿਖਿਆ ਦਾਤਾ - ਚੰਗਾ ਬਈ, ਜੋ ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ, ਪਰ ਅਜੇ ਬੀ ਇਕ ਵੇਲਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੁਛ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰ ਲੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਇਹ ਜੋ ਮਾਇਆਂ ਪਈ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇਗਾ ਤੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਛਾਣੇਂਗਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਲਕੇ! ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ, ਡਾਢਾ ਪਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਬੜੇ ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਧਾਰਦੀ ਹੈ; ਸੋ ਭਗਤੀ ਕਰ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਮੋਹਣੇ ਜਾਦੂ ਤੋਂ ਬਚੇਂ। ਬਹੁੰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਕਰ ਜੋ ਜਦ ਮੇਲਾ ਹੋਵੀ ਪਹਿਲੇ

ਨਾ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਸਹੀ, ਕਦੇ ਤਾਂ ਪਰਦਾ ਲਹੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ ਰੱਬ ਦੇ ਮਿਲੇ ਦਾ ਬੀ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਨਾ ਹੋ ਆਵੇ ਕਿ ਇਹ ਰੱਬ ਹੈ। ਹਾਂ ਜੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਹੁਲਾਰਾ ਨਾ ਖਾਧਾ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਨੇ 'ਮੇਰ ਤੇਰ' ਮਿਟਾ ਕੇ ਉਸੇ ਨਾਲ ਮੇਰ ਨਾ ਪਾਈ, ਉਸ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ।

ਤਪੱਸਵੀ (ਤੁਬਕ ਕੇ) - ਹੈਂ! ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਾ ਪਉ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਾਂਈ ਹੈ?

ਸਿੱਖਿਆ ਦਾਤਾ - ਜੇ ਕੁਛ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਬ ਮੂਰਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਇਹੋ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਮੇਲਾ ਹੋਸੀ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਹਨੇਰਾ ਪਿਆ ਰਹਿਸੀ। ਇਹ ਹਨੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਹਉਂ ਨਹੀਂ ਕੱਟੀ ਗਈ ਅਜੇ। ਸੋ ਬੱਚਾ! ਤੂੰ ਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਤੇਰੀ ਤੁਫੈਲ ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਤਪਾਂ ਤੋਂ ਭਗਤੀ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਸੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਇਹ ਇਕ ਮੰਗ ਮੰਗਾਂਗਾ ਕਿ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਮਿਲ, ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੋਂ ਮਿਲ, ਜਦ ਤਰੁੱਠੇ ਮਿਲ, ਪਰ ਇਹ ਦਾਨ ਦੇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹਵਾਂ, ਸਦਾ ਤੈਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਰਹਾਂ।

ਤਪੱਸਵੀ (ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ) - ਓਹ ਹੋ! ਮੈਂ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ! ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਨੇਰੇ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੜਦੇ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਸਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੋਸਾਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਰੱਬ ਵੇਖਸਾਂ ਤੇ ਐਉਂ ਪੂਜਣ ਦਿਓ ਜਿਵੇਂ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਪੱਥਰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਜੀਉਂਦੇ ਨੂੰ ਪੂਜਸਾਂ।

ਸਿੱਖਿਆ ਦਾਤਾ - ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਪੁੱਤਰ! ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਬੈਰ! ਉਹ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਹੀ ਹੋਸ਼ ਕਰ! ਬਾਕੀ ਉਮਰ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕਿ ਹੇ ਦਾਤਾ! ਜਦ ਤੂੰ ਮਿਲੋਂ ਆਪ ਮਿਲੋਂ ਕਿ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲੋਂ ਆਦਿ, ਮੱਧ ਕਿ ਅੰਤ ਮੇਰਾ ਇਹ ਛੋੜ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਕਟੀਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਵਾਂ।

ਤਪੱਸਵੀ - ਸਤਿ ਬਚਨ! ਪਰ ਸਾਂਈਂ ਜੀਓ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਦੋਂ ਹੋਸੀ?

ਸਿੱਖਿਆ ਦਾਤਾ - ਤੂੰ ਤਦੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ? ਮੇਰੀ ਜਾਂਚ ਇਹ ਚੋਲਾ ਛੋੜ ਕੇ ਹੋਸੀ। ਇਹ ਚੋਲਾ ਤੇਰਾ ਅਤੀਤ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਮੰਗ ਤੂੰ ਮੰਗੀ ਹੈ, ਸੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੇ ਜਾਮੇ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾਤਾ ਜੀ, ਹੇ ਮਾਲਕ, ਹੇ ਮਾਲਕ, ਕਰਦੇ ਤੁਰ ਗਏ ਤੇ ਤਪੱਸਵੀ ਜੀ ਥੱਕੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੇਟ ਗਏ। ਲੇਟਿਆਂ ਨੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਚੋਲਾ ਛੁਟਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾਤੇ ਦੀ ਦੱਸੀ ਬੇਨਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਬੇਨਤੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜਾਣੇ ਤਪੱਸਵੀ ਜੀ ਮਰ ਗਏ। ਮਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਿਹਾ ਦਿੱਸਿਆ, ਫੇਰ ਹਨੇਰਾ ਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਸੱਚੀ

ਮੁੱਚੀਂ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਤੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਕੀਹ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਚੌਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੂੜੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਬੈਠਾ ਸੋਂ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਓਹੋ ਘਰ ਹੈ ਉਹੋ ਦਰ, ਉਹੋ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਉਹੋ ਚੌਕਾ, ਉਹੋ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ, ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਤੇ ਕਾਰਦਾਰ, ਨਾ ਨਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕੁਟੀਆ, ਨਾ ਤਪੀ ਕਾਲੂ ਨਾ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ, ਨਾ ਦਿੱਬ ਮੂਰਤੀ, ਪਰ ਡਿੱਠਾ ਸੁਪਨਾ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਹੈਂ! ਕੀ ਮੈਂ ਕਦੇ ਤਪ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕਿੱਧਰ ਗਿਆ? ਮੇਰਾ ਤਪ? ਫਿਰ ਮੈਂ ਇੱਛਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬਣ ਗਿਆ? ਹੈਂ! ਕੀ ਇਹ ਨਿੱਕਾ-ਨਾਨਕ ਆਪ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਵਰ ਫਲਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਹੋ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹਾਂ? ਉੱਠਾ ਵੇਖਾਂ! ਬਾਉਲਿਆ ਹਾਰ ਕਾਲੂ ਉੱਠਿਆ, ਜਿਸ ਕੋਠੇ ਉਹ ਬੱਚਾ-ਨਾਨਕ-ਸਿਰ ਮੂਧੇ ਪਿਆ ਸੀ, ਕਾਲੂ ਧਾ ਕੇ ਵੜਿਆ। ਕਮਰਾ ਬਿਨ ਦੀਵੇ, ਬਿਨ ਧੁੰਦ ਚਾਨਣਾ ਚਿਰਾਗ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਨੂਰ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਰਸ਼ ਕੁਰਸ਼ ਦੇ ਨੁਰੀ ਦੇਵਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਠੰਢ ਹੈ, ਸੁਆਉ ਹੈ, ਸੁਹਾਉ ਹੈ, ਰਸ ਹੈ ਮਾਨੋ ਕੀਰਤਨ ਹੈ। ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਇਕ ਵੇਰ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਮੂਰਛਾ ਆ ਗਈ, ਉਸ ਸੁਆਦ ਦਾ ਝੂਟਾ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸਦੀ ਪੀਂਘ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਓਥੇ ਘੁਮਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਬੇਵਸਾ ਹੋ ਕੇ ਡੰਡਉਤ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਅਰ ਬੋਲਿਆ -

ਮੈਨੂੰ ਰਖ ਲੈ, ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਹਾਂ।

ਛੋੜ ਕੱਟ, ਮੇਰੇ ਛੋੜ ਕੱਟ।

ਪਰ ਜਦ ਕਾਲੂ ਡੰਡਉਤ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਸੀ। ਨਾਨਕ, ਬਾਲਕ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜਾਇਆ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਾਲੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੇਡਾ ਚੱਕਰ ਆਇਆ, ਏਥੇ ਤਾਂ ਕਾਕਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਪਾਰਖਦ, ਰਾਗ ਰੰਗ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਰਾਜਿਆ ਵੇਖ ਲਿਆ? ਸਭ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਸੁਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਭੁਲੇਵਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਕਾਲੂ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵੇਖੇ! ਸੁਪਨਾ ਭੀ ਅਚਰਜ ਆਇਆ ਹੈ। (ਸਿਰ ਫੇਰ ਕੇ) ਐਉਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਮਾਇਆ।

ਐਉਂ ਸੋਚਦਾ ਕਾਲੂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਪੁੱਛਿਓ ਸੁ 'ਨਾਨਕ ਕਿੱਥੇ ਹੈ' ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੱਸਿਆ, ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਭੁਲੇਵਾ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਫੇਰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ! ਤਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਹਉਂ ਨਾ ਕੱਟੀ ਦਾ ਥਰ ਹਿੱਲ ਕੇ ਫੇਰ ਜੰਮ ਗਿਆ।

2. (ਖੇੜੇ)

ਰੁੱਤ ਸਿਆਲ ਦੀ ਟੁਰ ਗਈ, ਬਸੰਤ ਆਈ, ਦੇਖੋ ਉਹ ਤੂੰ ਮਹੀਨੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਮੁਧੜੇ ਮੂੰਹ ਪਿਆ ਨਾਨਕ ਹੁਣ 'ਰੰਗ ਹਸਰਿ' ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜੁਗ ਮਾਸ ਬਿਤਾਏ।

ਫਿਰਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ।

ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰਿਹੀਂ।

ਮਾਤ ਬਿਲੋਕਿ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿ ਹੀ।

(ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ ਰੁਚੀ ਨਾਲ ਚੌਕੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਹਨ, ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ, ਜੋ ਮਾਂ ਨੇ ਚਾਉ ਨਾਲ ਸੁਆਏ ਹਨ, ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੱਸਦੇ ਹਨ, ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਫਿਰਦੇ

ਹਨ, ਸਾਕ ਸੈਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਂ ਜੀ, ਹੱਸਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਹੱਸਦੇ ਹਨ, ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬਾਹਰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਭੈਣ ਨਾਲ, ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਚਾਚੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਅਚਰਜ ਲਾਲੀ ਭਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਤੇ ਚਮਕਾਰ ਹੈ। ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਖਿੱਚ ਤੇ ਇਕ ਮਿੱਠਾ-ਮਿੱਠਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰ ਹੈ। ਹੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਐਉਂ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਧੂਹ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਿੱਤ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

**ਸੁੰਦਰ ਸੋਭਤ ਬੈਸ ਕਿਸ਼ੋਰ।
ਗਿਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰੀ ਚਿਤ ਚੋਰਾ।
ਲਲਿਤ ਬਿਲੋਚਨ ਦਲ ਉਤਪਲ ਸੇ।
ਤਾਰੇ ਸਯਾਮ ਗੰਡਕੀ ਸਿਲ ਸੇ।**

(ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਤਾਂ, ਅਤਿ ਸੁਖੀ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬੀ ਇਹ ਰੰਗ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਬੀ ਸੋਝੀ ਪਈ ਕਿ ਨਾਨਕ ਹੁਣ ਖੋੜਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਬੀ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।

ਸਾਰੇ ਸਮਝਣ ਕਿ ਬਾਲਕਾ ਨਾਨਕ ਹੁਣ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਅਹੁਰ ਸੀ ਜੋ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ, ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਰ ਸੀ ਜੋ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ, ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਰ ਸੀ ਜੋ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਨਾਨਕ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ -

**ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥
ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ਬਾਝੁ ਸਚੇ ਨਾਹ ॥**

ਅੰਗ - ੪੭੩

ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਿਸ ਖੋੜਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਆਨੰਦ ਬਿਨੋਦਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਇਹ ਬੀ ਉਹੋ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਹੈ; ਜੋ ਤੂੰ ਮਹੀਨੇ ਮੂਧੜੇ ਮੂੰਹ ਪੈ ਕੇ ਮਾਣਿਆ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਸਦਾ ਇਕੋ ਗੱਲ, ਇਕੋ ਲਗਨ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਫਸ ਰਹੇ ਮਨ-ਕਦੇ ਨਾ ਛਾਯਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਮਾਯਾ ਵਿਹੜੇ ਦਿਲ-ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਭੇਤ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਬਸੰਤ ਖਿੜੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਆਪਣੀ ਕੁਮਾਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਰੰਗ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਭੀ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕੁੰਦੇ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਮਧੁਰ ਧੁਨੀ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਚਾਨਣ ਡਿਗਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਰੀ ਬਾਦਲੇ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਟੁਰਿਆ ਫਿਰਿਆ ਜਿਵੇਂ ਤਿੱਲੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਜਿੱਧਰ ਜਿਸ ਰੰਗ ਆਪ ਫਿਰਦੇ ਬੋਲਦੇ ਚਾਲਦੇ ਹਨ, ਉੱਧਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਆਪ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀਵਾਨ ਕਹਿਲਾ ਚੁਕੇ ਬਾਲਕੇ ਦੇ ਖੁਸ਼ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਧੀ ਛੂਤ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਤੱਕੇ ਨੇੜੇ ਆਵੇ, ਖੁਸ਼ ਹੋ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਂ ਸੁੰਨ ਆਤਮ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਵਾਸਾ ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਮੁੱਕ ਹੀ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਇਕ ਵਗਦੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਫਿਰ ਮਹਾਨ ਸਾਗਰ ਵਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਇਸੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ।

ਅਨਾਜ ਆਪ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਵਰਤਦੇ ਸਨ। ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਭਾਈ ਅਨਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਹ ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਈਏ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਰੱਜਿਆਂ ਦੇ ਪੇਟ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਦਬਾ ਕੇ ਅਨਾਜ ਖਾਣ ਦਾ ਕਰਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਲੰਗਰ ਅੰਦਰ ਓਹੀ ਖਾਣ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਹਿਤ ਆਏ ਹੋਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣੇ ਨਿਓਟੇ ਤੇ ਲੂਲੇ ਪਿੰਗਲੇ ਹੋਣ, ਯਾਤਰਾ ਹਿਤ ਆਏ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਬੁਰੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰੱਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਜਾਣਾ ਇਹ ਲੋਟੂਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਆਪ ਮਹਾਨ ਵਿਰਕਤ ਤੇ ਤਿਆਗੀ ਸਨ। ਰੋਟੀ, ਕੱਪੜਾ, ਸੌਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਕਰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ-ਬੱਧ ਸੀ, ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਜੋ ਤਪਾਂ ਸਿਰ ਤਪ ਹੈ, ਹੋਰ ਤਪਾਂ ਵਿਚ ਸੌ ਵਿਘਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਸਹਿਜ ਸਾਂਤਵਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਤਪ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਲਾਂਗਰੀ ਨੂੰ ਬਗੈਰ ਤਰੱਦਦ ਦੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਮਾਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਪ ਸਾਧਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕ ਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਫਲ ਅਰਦਾਸ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਖਤ ਹਦਾਇਤ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਗ੍ਰਾਹੀ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਸਾਧੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਲਈ ਪਰਮ ਸੁਖ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਤੇ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਸੁੱਖ ਹਿਤ ਕੁਝ ਮੰਗੇ ਉਸਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਾਧੂ ਪਾਸ ਸਤ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦੀ ਰਾਸ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਰਾਪ ਤੇ ਵਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ। ਸਵੈਮਾਨ ਉਸਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਸਤਰ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਤੇ ਵਡੱਪਨ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਹਰੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਅੰਦਰ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਇਕ ਐਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਸਦਾ ਚੌਤਰਫਾ ਹੀ ਮੁਸਲਿਮ ਬਹੁਸੰਮਤੀ ਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਲੋਕ ਮਨ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਹਰਨ ਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੇ ਫਿਰ ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ ਬਗੈਰ ਵਿਤਕਰੇ ਨਿਵਾਰਣ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸੱਜਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਉਹ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਠਹਿਰੇਗਾ ਪਰ ਉਹ ਸਾਧ ਜੋ ਬੇਕਾਰ ਵਿਹਲਤ ਤੇ ਸਤਿ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਥੋਥੇ ਹੋਣ ਉਹ ਉਥੋਂ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਢੰਗ ਆਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਲੰਘ ਗਈ।

**ਚਲਦਾ
(ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)**

ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਰਾਜਗਿਰੀ ਗਯਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤੇ ਦੇਵਗਿਰ

ਪਟਨੇ ਪਿਛੋਂ ਕਈ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਗੱਯਾ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸ ਹਿੰਦੂ ਤਰੀਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ 'ਰਾਜਗਿਰੀ' ਇਕ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲੋਕ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਪਾਂਡਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਭਰਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਰਸਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਟੇ ਆਦਿ ਦੇ ਗੋਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਪਾਂਡਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪੁੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕ ਇਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਪਾਂਡੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਪਿੰਡ ਭਰਾਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਤੇ ਪਿੰਡ ਭਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜੇਹੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਵਡੇਰੇ, ਸਾਖੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਸਭ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਦਾ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਉ। ਸਭ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ। ਸਵਰਗ ਨਰਕ ਸਭ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਦੇਣ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੋ ਕਿ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਬਖਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਰੱਤੀ ਭਰ ਅੰਗ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਕੁਰਾਹੇ ਨਾ ਪਾਉ। ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਦੱਸੋ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੋ, ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਸਭ ਪਾਂਡੇ ਸੱਚ ਦਾ ਗਿਆਨ ਲੈ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਤੇ ਸਭ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਰਾਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੁੱਧ ਗੱਯਾ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜਿਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਤਪਸਿਆ ਪਿਛੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਵੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੁਖ ਹੇਠ ਕੀਤੇ ਕੀਰਤਨ ਨੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਿਆ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਹੰਤ ਦੇਵਗਿਰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਰਾਗੀ ਵੀ। ਉਹਨੇ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਗੋਸ਼ਟ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇੰਦਰੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਆਪ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ

ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲਾਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ, ਔਗੁਣ ਤਿਆਗਣੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਣਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪਾਣਾ ਹੈ।

ਇੱਕੋ ਮਿਲਣੀ ਵਿਚ ਦੇਵਗਿਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਸੱਚ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਖਿਆ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਅਰਪਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਜਦ ਪਾਲੀ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਗਯਾ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਰਾਜੌਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਕਲ੍ਹਣ ਸਾਹ ਫਕੀਰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਹਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਦ ਅਗਲੇ ਸਫਰ ਲਈ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਖੇਤ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਫਸਲ ਬਹੁਤ ਸੋਗਣੀ ਸੀ। ਖੇਤ ਦਾ ਪਾਲੀ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਹਰੇ ਛੋਲੀਏ ਦੀਆਂ ਹੋਲਾਂ ਭੁੰਨ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੇਖ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੋਲਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾਣ। ਉਹਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਖੇਤ ਵਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਖੇਤ ਦੀ ਵੱਟ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਪਾਲੀ ਨੇ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਫਕੀਰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਝੱਟ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੋਲਾਂ ਉਸ ਭੁੰਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਰੱਖੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਉਹ ਹੋਲਾਂ ਖਾਧੀਆਂ। ਫਿਰ ਪਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਝੱਟ ਕੁ ਇਥੇ ਹੋਰ ਠਹਿਰਨ, ਉਹ ਘਰ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਛਕ ਕੇ ਇਥੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਣ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਘਰ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪਕਵਾਨ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਭੁੱਜੇ ਬੈਠੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਲੇਫ ਤਲਾਈ ਤੇ ਬੈਠੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਹਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲਿਆ, ਘਰ ਨਾ ਜਾ, ਏਥੇ ਬਹਿ ਜਾ, ਹੇ ਸੁਲਤਾਨ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਪਾਲੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਆਖੇ ਸ਼ਬਦ 'ਸੁਲਤਾਨ' ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਪਾਲੀ ਰਾਜਾ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜੀਵਨ ਭਰ ਅਨਿੰਨ ਸੇਵਕ ਅਖਵਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲੇ ਤੇ ਸੂਲੀ ਦੀ ਸੂਲ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਨਗਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਜਿਹੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ। ਨਗਰ ਤੋਂ ਇਹ ਡੇਢ ਮੀਲ ਬਾਹਰ ਥਾਂ ਸੀ। ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤ ਖੱਤਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਹਰ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਖਿਚਿਆ ਹੋਇਆ ਆਇਆ। ਉਹਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਇਤਨਾ ਅਨੰਦ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹਨੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗ ਗਈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ।

ਉਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਉਸ ਖੱਤਰੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰੋਜ਼ ਕਿਥੇ ਜਾਂਦਾ ਏ? ਖਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰੱਬ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਇਕ ਸੰਤ ਬਾਹਰ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ-ਪਿਛੇ ਇਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਪਰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਹ ਦੂਜੀ ਡੰਡੀ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਢਾਣੀ ਪਾਸ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਸਵਾਦ ਪਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਉਧਰ ਜਾਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਦੋਵੇਂ ਫਿਰ ਮਿਲੇ। ਖਤਰੀ ਆਖੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਸੰਤ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜਾ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਆਖੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਤੇ ਵਧ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਸਚਿਤ ਥਾਂ ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਹਲੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਧਰਤੀ ਖੋਦਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਮੋਹਰ ਲੱਭੀ। ਲਾਲਚ ਵਧ ਗਿਆ ਤੇ ਧਰਤੀ ਹੋਰ ਪੁੱਟੀ ਤਾਂ ਹੇਠੋਂ ਇਕ ਮਟਕਾ ਨਿਕਲਿਆ ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਲੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਖਤਰੀ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਪੈਰ ਵਿਚ ਕੰਡਾ ਚੁੱਭ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਲੰਗੜਾ ਕੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੋਹਰਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਚੁੱਭਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ? ਬਹਿਸ ਪਿਛੋਂ ਦੋਵੇਂ ਇਹ ਭੇਦ ਜਾਣਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਂਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਕ ਮੋਹਰ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਲਈ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੋਹਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਜਦ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਭ ਮੋਹਰਾਂ ਕੋਲੇ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਇਕ ਮੋਹਰ ਬਾਕੀ ਬਚ ਗਈ ਜੋ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਲਈ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਖਤਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਵਜੋਂ ਸੂਲੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਵਲ

ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਲਿਆ, ਉਹ ਸੂਲੀ ਦੀ ਸਜਾ ਘਟਦੀ ਗਈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਕੰਡਾ ਬਣ ਕੇ ਚੁੱਭਣ ਤਕ ਦੀ ਸਜਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਦੋਵੇਂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਗਏ।

ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਤਾਰ ਦਿਤਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਜਦ ਅਗਲੇ ਸਫਰ ਤੇ ਚਲ ਪਏ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਇਕ ਟੋਲੇ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਹੈ ਉਹ ਦੇ ਦਿਉ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕੁਝ ਘਬਰਾਇਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬੋਲੇ, ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਓ ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਾਡੀ ਮੰਨ ਲਉ। ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਧਰੋਂ ਅੱਗ ਲੈ ਆਉ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸ ਲੋਕੜਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਾੜ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਨਾ ਐਵੇਂ ਰੁਲਦੇ ਰਹਿਣ।

ਅੱਗ ਕਿੱਥੋਂ ਲਿਆਈਏ? ਇਕ ਠੱਗ ਨੇ ਕਿਹਾ।

'ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਲੈਣ ਜਾਈਏ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪਿਛੋਂ ਨੱਸ ਜਾਉ। ਬੜੇ ਚਾਲਾਕ ਬਣਦੇ ਹੋ ਤੇ ਬਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।' ਦੂਜੇ ਠੱਗ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਉਹ ਦੋਖੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੂਰ ਕੋਈ ਚਿਤਾ ਜਲ ਰਹੀ ਏ। ਤੁਸੀਂ ਉਥੋਂ ਅੱਗ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਆਖਿਆ, ਦੋ ਅੱਗ ਲੈ ਆਉ ਤੇ ਦੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੋ ਠੱਗ ਬਲਦੀ ਚਿਤਾ ਤੋਂ ਅੱਗ ਲੈਣ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਦ ਉਹ ਚਿਤਾ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਦੋ ਰੂਹਾਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਮਿਲ ਪਈਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁਣ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਏ? ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ?

ਉਹਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਤਿ ਪਾਪੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਸੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹਨੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਇਧਰ ਪੈ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਸ ਪਾਪੀ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਾਰਨ ਲਈ ਘੇਰੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਤਾਂ ਘੋਰ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਠੱਗ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਧੋਤੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਗਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਤੋਬਾ ਕਰ ਲਈ।

ਇਉਂ ਠੱਗਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਆਪਣੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਠੱਗ ਵੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਗਏ।

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ, ਭਾਗ - 2 (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਪ੍ਰੈਲ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-59)

ਇਕ ਕਥਾ ਹੈ ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ - ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਹਿਮਾਲਿਆ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਬਹੁਤ ਠੰਢ ਸੀ, ਬਰਫ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲਾਂਗੇ। ਸੋ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਾਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਓ, ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਗਿਣੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿਣਿਆ ਕਿ ਬਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਦਸ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, "ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰੋਗੇ?" ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਕੰਬਲ ਹਨ?" ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲ ਕਾਫੀ ਸਾਰੇ ਕੰਬਲ ਸਨ।

ਫੇਰ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਗਧਿਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰ ਨਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ। ਬਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੌਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ।

ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਦੇ ਰਹੇ, ਬਰਫ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹਾਂ ਪਰ ਬਹੁਤ ਬਰਫ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਮੌਸਮ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਰਫ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਦਿਓ, ਬਰਫ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਬਰਫ ਬੰਦ ਰਹੇ, ਭੈੜਾ ਮੌਸਮ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਰਫ ਪੈ ਜਾਵੇ ਪਰ ਅਜੇ ਬੰਦ ਰਹੇ। ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲ ਆਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣ।

ਜਦੋਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਹੈ ਸੰਕਲਪ ਸ਼ਕਤੀ, ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਵੱਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਰੀਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੁਅਸਥ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਹੁਣੇ ਹੀ ਮੌਕਾ ਹੈ ਆਪਣਾ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ

ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਏ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਵੇਂ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣ ਜਾਣ, ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਣ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨਵੇਂ ਸੰਸਕਾਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕੇ ਕਰ ਲਵੋਗੇ, ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ਲੋੜ ਹੈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੀ, ਹੌਂਸਲੇ ਦੀ, ਸੰਕਲਪ ਦੀ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਲਈ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਾਹਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਾਰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਨਵੇਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲੱਕੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿਓ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸੋਚੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਾਰ ਸਾੜ ਰਹੇ ਹੋ। ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ ਜਨਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਹ ਹੀ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਛੇਵੀਂ ਪੌੜੀ - ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਓਹਲੇ ਕਰਨਾ।

ਅਜੇ ਤਕ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਰੱਖਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸੰਕਲਪ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਛੇਵੀਂ ਪੌੜੀ ਹੈ ਉਪੇਖਨਾ ਕਰਨੀ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮੈਡੀਸਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਉਪੇਖਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਜਿਹੜਾ ਵਿਚਾਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੀ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਹਲੇ ਕਰ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੋਵਿਰਤੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹੋ ਹੀ ਦੱਸੇ ਜਾਣ ਦਿਓ, ਜਾਣ ਦਿਓ।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿਓਗੇ, ਵਿਚਾਰ ਫੇਰ ਵੀ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਲੋੜ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਹਲੇ ਕਰਨ ਦੀ, ਪਰ੍ਹੇ ਕਰਨ ਦੀ।

ਸੱਤਵੀਂ ਪੌੜੀ, ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਕਰਨਾ

ਅਗਲੀ ਪੌੜੀ ਭਾਵ ਸੱਤਵੀਂ ਪੌੜੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰਨਾ। ਏਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ

ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਮਨ ਲਈ ਕੀ ਠੀਕ ਹੈ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸਿਆਣਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਫਿਰ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਅੰਦਰ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕੀ ਨਹੀਂ ਠੀਕ। ਤੁਹਾਡੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਕੀ ਠੀਕ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਨਾ ਕਰੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਲੈਣਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਤੁਸੀਂ ਬੇਧਿਆਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭਰਾਂਤੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਕਸ਼ੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਲਪਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਹੀ ਬੰਬ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਹੀ ਮੂਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਸੋਚਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਦੀ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੀ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਈਸ਼ਵਰਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ, ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਯਥਾਰਥ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ, ਇਸ ਕੋਲ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਨ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਲਾਕਾਰ, ਚਿੰਤਕ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਤੋਂ ਉਤਮ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਜਾਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖੇ, ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੇ ਓਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੈ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਤਿੰਨ ਰੂਪ ਹਨ, ਪਸ਼ੂ ਰੂਪ, ਜੋ ਕਿ ਬੁਰਾ ਹੈ ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੈ, ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ, ਦੈਵੀ ਰੂਪ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਤਮੋ ਗੁਣ, ਰਜੋ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਤਿਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਮਸਿਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਬੈਠਦੇ ਹੋ ਸਭ ਤੋਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਕੀ ਹੈ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਂਚੋ, ਘੋਖੋ, ਪੁੱਛੋ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਅਜੇ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਇਕ ਅਜਨਬੀ ਹੋ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਸੰਤਾਪ, ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਪਾਟੀਆਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ "know thyself" ਆਪਾ ਪਛਾਣੋ, ਆਪਾ ਚੀਨੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ, ਆਪਾ ਚੀਨਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮਾਰਗ ਹਨ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ, ਚਿੰਤਨ। ਐਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਿਸਨੂੰ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਚੇਤ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਚੇਤਨ ਮਨ ਸਿਥਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਢਿੱਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋੜ ਹੈ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦਿਓ, ਲੰਘਣ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਅੰਤਰ ਨਰੀਖਣ ਕਰੋ।

ਅੱਠਵੀਂ ਪੌੜੀ

ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੀ

ਅਗਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ, ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲੋਕ ਹੀ ਹਨ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਸਾਰ ਹੋ, ਇਕ ਵਿਸ਼ਵ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਲੋਕ ਹੀ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਜੀਉਂਦੇ ਤੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਜੀਉਂਦੇ ਤੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਡੂੰਘੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਫੇਰ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਯਤਨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਅਚੇਤ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਉਸ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸੋਚੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹਾਰ ਮੰਨਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਰੀ

ਗੱਲ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨੁੱਖ ਆਪ ਦੁਰਕਾਰਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਣਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨੀ, ਨਖੇਧੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਇਨਸਾਨ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਲਾਹਣਾ ਸਿੱਖੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰੋ। ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਨਖੇਧੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾ ਦੇਖੋ। ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਲੱਭੋ, ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਦੇਖੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰੋ। ਮਨ ਦੀ ਇਕ ਆਦਤ ਹੈ ਉਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪੁਰਾਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨਵੇਂ ਅਨੁਭਵ, ਨਵੀਂ ਗਲੀ, ਨਵੀਂ ਨਾਲੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਮਨ ਪੁਰਾਣੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਵੇਂ ਰਸਤੇ, ਨਵੀਆਂ ਗਲੀਆਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮੰਤਵ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ, ਚਾਨਣ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਸੋਭਾ ਨਾਲ ਉਥੇ ਚੱਲ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੁਆਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦਸਾਂਗੇ ਕਿਵੇਂ ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਸਾਂਗੇ ਕਿ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ।

ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਨੇਹ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਅਤੇ 'ਆਤਮ-ਮਾਰਗ' ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਮੂਹ ਸੇਵਕਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪ ਜੀ, ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੀਏ। ਸਮੂਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸਰਕਲ ਵਿਚ ਦਸ-ਦਸ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਜਾਂ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰੀਨਿਊਵਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਸ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਪਰਕ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੁੱਖੀ-ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾਉਣਾ (adopt ਕਰਨਾ) ਹੈ। ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਪੁਰਾਣੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵੀ ਬਣਾਉਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਸਤੀ ਵੀ ਦਿਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਫਤਰ ਵਲੋਂ ਡਾਕ-ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਭੇਜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਜੂਨ ਤਕ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰਿਵਿਊ (ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ) ਮੀਟਿੰਗ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਲੈ ਕੇ ਹੋਰ ਚੰਗੇਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਜੀ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਸੁਖ, ਸਹਿਜ, ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ, ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ।

(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖ-ਸੰਪਾਦਕ

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨਿਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

with in India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 200/220	Rs. 450/530	U.S.A. 50 US\$	500 US\$
3 year	Rs. 500/520	Rs. 1250/1330	U.K. 30 £	300 £
5 Year	Rs. 700/720	Rs. 2450/2530	Aus. 60 \$	600 \$
life	Rs.2000/2020		Europ 50 Euro	500 Euro

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਤਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.30 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਫੋਨ ਨੰ: 098148-01860, Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਡਾ. ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਲਈ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	(ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ., ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਜੇ ਲੁਥਰਾ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
10. ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਬੀ.ਡੀ.ਐਸ)	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
11. ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੰਧਾਵਾ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਬੀ.ਡੀ.ਐਸ)	ਸ਼ਨੀਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਥਾਇਰੋਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ ,
6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 8. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 9. ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 10. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 11. ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਚੈਕਅੱਪ

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਮਈ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 14 ਮਈ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ

(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ), (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਗਗ	70/-	150/-		29. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-	30. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-	
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-	31. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....I	100/-	
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 1	30/-	35/-	80/-	32. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 2	60/-	65/-	80/-	33. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	25/-	
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 3	100/-	100/-	110/-	ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	50/-	
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-		34. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਰ ਕੈ	55/-	60/-	70/-	35. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	130/-	200/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	55/-	60/-		36. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	135/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	10/-	37. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	35/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-		38. ਭੁਗਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	150/-	
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-		39. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	160/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-		40. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	30/-	
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-		41. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'	30/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-	42. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'	300/-	
16. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-			43. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	60/-	
17. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-		44. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	50/-	
18. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-			45. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ		
19. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-					
20. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-				
21. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-				
22. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-					
23. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-				
24. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-				
25. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	90/-				
26. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 1	60/-	60/-				
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 2	60/-	60/-				
28. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-					

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਉਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9592009106, 9417214379 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Bank : Oriental Bank Of Commerce

A/c No. 11962011005435 A/c VGRMCT/Atam Marg RtgS/Neft

Ifsc Code: ORBC0101196

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 83, issue April, 2014)

He never spent from the 'dera' (seminary) offerings. Whatever he needed, he got it from his pension. He gave the office of Zaildar to his son. If he needed anything, he got it from home.

Baba Karam Singh Ji was superior to even him. He was in the Army and from the family side, he was a rich man. Baba Bir Singh Ji and Baba Maharaj Singh Ji too got their necessities from their respective homes. They never subsisted on the devotees' offerings; nor did they lead a luxurious life. There is nothing worse than the devotees' offerings in the Guru's abode. It means the money that is offered to *Sri Guru Granth Sahib*. Whatever offering is made to a god's idol in a temple, or to a scripture, or to any deity ought not to be eaten by us or spent on our person. It becomes the duty of the head or the custodian of the place of worship to spend the offerings on such tasks as are beneficial for mankind, because bad food makes man forget God. He fails to concentrate on God His thinking becomes corrupted. When Bhisham Pitama was lying on a bed of arrows, he delivered a sermon daily. All the *Pandavas* used to visit him because all others had got killed in war, and in all ten persons were left in the war of *Mahabharata*. The five brothers, Draupadi and Lord

Krishna used to go to him (Bhisham Pitama) daily. He was a yogi and did not wish to give up his mortal body as yet. He had decided to pass away in *uttarayan* [the period from 10th *Poh* (Indian month corresponding to Dec. - Jan.) to 9th *Haar* (Indian month corresponding to May-June) when the sun moves towards the north] and not *Dakshnayan* [the period from 21st June to 22nd December, when the sun moves towards the south from the Tropic of Cancer to the Tropic of Capricorn]. One day, in his discourse he said, "One should leave a king who does injustice." On hearing this, Draupadi smiled.

At this Bhisham Pitama said, "Daughter! you have smiled at my utterance. I have understood the import of your smile." She said, "Yes grandfather! when my clothes were removed, you were sitting there; weren't you?" He said, "Yes, I was sitting there."

She said, "At that time, where was this advice of yours?"

He said, "Daughter! at that time, I was living on the king's food and that food had corrupted my mind. Now, since I have been pierced with so many arrows, all the bad blood has ebbed out of my body, and I have come to senses. I should have got up in the king's court and protested against injustice. The king's food had corrupted my

mind and understanding.”

Once there was a great holy man. He enjoyed great name and fame. One day, the Raja (king or ruler) took him to his palace, where he kept delivering discourses to the holy. One day, when he went to take bath, the queen happened to have bathed there prior to him. By mistake she had left her precious necklace hanging on the peg in the bathroom. As the holyman noticed the necklace, he was overcome with greed. He did not take bath and pocketing the necklace, he left the palace immediately. Since the king revered him, the guards did not stop him as he passed by them carrying his bundle of clothes. When the day arose, the queen started looking for her necklace. She did not find it anywhere. After considerable search, the Police decided that none other than the holyman came into the palace. The king refused to believe that the holy man could commit the theft because in his estimation he was highly exalted.

But the Police officials asserted, “No your highness! the necklace has been taken away by that holy man.”

At this the king said, “Then look for him.” By that time, the holy man had crossed the king’s domain and entered the neighbouring king’s territory. Nearby in the other king’s territory, there was a temple where he took shelter. The holyman became afflicted with dysentery. For two and a half months, he suffered from it and was reduced to a skeleton of bones. Then he realized, “O my mind! what for did I need this necklace? Of what use is it to me? I gave up my home and hearth to become an ascetic; then how did I become attracted to the necklace? Surely, it is Maya (Mammon)

who has stung me.” So he decided instantly. “I will go to the king and return this necklace to him.” He knew very well that the king would call him a thief and would punish him too. But he was determined to confess his guilt and suffer due punishment too for it for that was his duty. He went to the king, who was holding his court. The king noticed him from a distance. The holy man came to him, greeted him and placed the small bundle containing the necklace before him.

The king said, “O holyman! it was my duty to bow to you, but now I am not going to do it. What is this bundle?”

He said, “*Naulakha har* (Necklace worth nine lakh rupees)! Sir, give me any punishment you deem fit.”

The king said, “As regards punishment, I shall award after thinking over it. But tell me one thing: Being such an exalted holy man how did you succumb to the temptation of a mere necklace?” He said, “This is what I have come to ask from you: why did I fall from the exalted state of having attained ‘*Brahamgyan*’ (knowledge of Ultimate Spiritual Reality)?” He was not fully confirmed in it; he was as yet immature. Theoretically, he had attained the state; he had understood it also. But this realization of the Ultimate Reality had not become imbued in his life. His conduct in life had not become shaped accordingly. The matter was probed why the holy man had succumbed to the ignoble desire of possessing the necklace. It was found that the food on which the holy man was fed in the palace did not come from honest and pure sources. It came from wrong sources. It was brought through extortion and

exploitation. It was the foodgrain seized from a hardhearted usurer on which the holy man was fed in the palace. The holyman said, "O King! this is what I wanted to enquire from you. It was this food which corrupted my mind."

The king said, "What now?"

The holyman said, "Now I have suffered so much from dysentery that no trace of that food is left in my body."

Holy congregation! the effect of impure and ignoble food taken by a man remains for twelve years. He who has partaken of meat or alcohol today, remains under its bad effect for twelve years. Its atoms within the body cells die after twelve years, because cells die or renew after twelve. Earlier, those who came to holymen for the grant of yoga and Name Divine, were granted these boons after twelve years. First, they were purged of earlier influences and made pure by making them render service. So, in this way was effaced the effect of the food partaken by the seekers earlier. Therefore, Bhai Manjh did not mind that Guru Sahib had stopped his taking food from the community kitchen, because-

'One moved by thoughts of honour and dishonor is not a true devotee.

Devotees of God! One in millions is enlightened to realization of the essence.'

P. 51

ਮਾਨ ਅਭਿਮਾਨ ਮੰਧੇ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਨਾਹੀ॥

ਤਤ ਸਮਦਰਸੀ ਸੰਤਹੁ ਕੋਈ ਕੋਟਿ ਮੰਧਾਹੀ॥

It is very difficult to render service. Recite the following:

*Refrain: Talkers there are many
But true servants are rare.*

ਧਾਰਨਾ - ਗੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਨ ਘਨੇਰੇ,
ਚਾਕਰ ਕੋਈ ਕੋਈ ਹੈ - 2, 2.

'Should man engaged in service, show pride

and into disputation enter,

And should chatter excessively -

The Master's pleasure shall he not win.

One shall obtain honour only by sacrifice of self and rendering service.

Saith Nanak: By union with Him to whom is the devotee attached, shall such find approval.'

P. 474

ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲੇ ਗਾਰਬੁ ਵਾਦੁ॥

ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ ਖਸਮ ਨ ਪਾਏ ਸਾਦੁ॥

ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਨੋ ਲਗਾ

ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਲਗਾ ਸੋ ਪਰਵਾਨੁ॥

So, Bhai Manjh was rendering service like a corpse. He was affected neither by praise, nor by anything else. Absorbed in the Guru's service, he was living in the Guru's love. He was rendering service enthusiastically. He was not bothered if he was not getting food from the community kitchen. If somebody called out, "Bhai Manjh! take food", he accepted it there and ate it standing. But he did not complain or talk to anyone that he did not get food the previous day because nobody gave it to him. And he never went to ask for food. In this manner, his service had become very difficult indeed. A year and a half passed like this.

One day, Guru Sahib was on a visit to another town; devotees accompanied him. Bhai Manjh too had gone to the forest to collect dry fuelwood. He collected dry fuelwood and tied it into a bundle. At 4 o'clock, as he turned towards home, a violent sand storm started blowing. Guru Sahib had made the test even more difficult because -

'In the Lord's fear wind and breeze ever blow.

In the Lord's fear flow millions of rivers.'

P. 464

ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥

The sandstorm did not start blowing spontaneously. It started because Guru Sahib willed it. He wanted to subject the Gursikh to a still more rigorous test. He wanted to test his endurance still further. At that moment, the wind lifted him and made him lose direction and he started moving in a wrong direction.

As he went ahead, he fell into a blind well - (a well without a surrounding platform), even though he had walked step by step with great care. It was because it had become dark like the night, even though it was day time.

*'He knows the feelings of every heart,
And recognizes the agony of both good and bad.'* Tenth Guru

ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤ
ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨਤ ॥

The Sikh is never out of the Guru's ken, who keeps his seeing eye ever fixed on him. At that moment, Guru Sahib, who was sitting among the devotees, got up from his throne and going out hurriedly, said, "Get hold of ropes and follow us quickly without any delay."

It became known that Guru Sahib was going somewhere because it is the Guru's nature and temperament to come to the rescue of his Sikh. Holy congregation! it is the Guru's duty. Recite like this -

*Refrain: The Lord lets not His slave see a
difficult moment
Remembering His innate nature.*

ਧਾਰਨਾ - ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਵੇ,
ਆਪਣਾ ਬਿਰਧ ਸੰਭਾਲਦੈ - 2, 2.

*'Aware of His customary grace, the Lord lets
not His slave see a moment of hardship.
With the strength of His arm His servant*

*dost He succour with each breath cherishing
him.* P. 682

ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ
ਅਪਨਾ ਬਿਰਧੁ ਸਮਾਲੇ ॥
ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੈ ਅਪਨੇ ਕਉ
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ॥

The Guru watches him at every breath. The moment Bhai Manjh fell into a blind well in the jungle, Guru Sahib got up at his place to go to his rescue and said, "Bring ropes to us." The stable keeper submitted, "O True Sovereign! the horse is coming. Please get on it." Another attendant hastened to bring shoes for him saying, "Sir, your shoes are coming." But Guru Sahib did not listen to anyone and marched as if pulled towards his beloved Sikh lest any harm should come to him, Recite like this-

*Recite: Leaving His throne the Lord came
to his devotee,
Bound by his true Love.*

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਜੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਆ ਗਏ,
ਬੰਨੇ ਹੋਏ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਦੇ - 2, 2.

*'The Lord Himself preserves the honour of
His slave, and of Himself He causes him to
repeat His Name.*

*Withersoever the business and affair of His
slave is, thither the Lord runs.'* P. 403

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੈ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥
ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ
ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

It is said that the Guru goes to the rescue of His slave with full verve and energy without a moment's delay. The syc continued requesting the Guru to ride the horse. The attendant carrying his shoes pleaded, "O Sovereign! look how many brick-pieces and thorns there are in the path! you have never walked barefooted. Please put on your shoes."

But no! on that day, Guru Sahib did not listen to anyone. Men carrying came

running behind him. Reaching the well, Guru Sahib stopped. Even at this point, Guru Sahib did not call out Manjh. He still wanted to hear something more from him. Those carrying ropes also reached there at that moment. In a low tone, Guru Sahib said, "Ask him who he is."

They said, "Brother *Gurmukh*!

Who art thou that are uttering - *Satnam Waheguru! Satnam Waheguru!* (True is God's Name)? Tell us about yourself."

He (Bhai Majh) said, "Brother *Gurmukhs!* (Guruwards) I am a very humble and small Sikh of Guru Arjan Dev Ji Sahib."

They said, "How are you here?"

He said, "I had come to collect fuelwood, when a sandstorm started blowing. I lost the way and fell into this blind well."

They said, "Well! we are lowering ropes into the well. Catch hold of a rope and come out." He said, "O *Gurmukhs!* (Guruwards) if you are going to do this big favour unto me, then don't pull me out first. On my head, I am carrying dry fuelwood for the *Guru's langar* (community kitchen). Pull the bundle of fuelwood first." What would have been our behaviour in this situation if it had happened to us? We would have put the fuelwood in water and stood on it. Water level too was upto neck. We would not have kept the bundle on the head like Bhai Majh. From his mouth came out the sound of - '*Satnam Waheguru*' (True is God's Name), while on his head he carried the bundle of fuelwood. They said to him, "You should come out."

He replied, "No; I have brought

fuelwood for the Guru's community kitchen; it is as yet dry. Take that out first."

At that moment, one rope was lowered for him to hold, the other was lowered for him to tie the bundle with. He was pulled out. When he saw Guru Sahib standing in front of him, he was so much overcome with love for him that he could not control. Guru Sahib took him in his loving embrace, and at the same time, he made this utterance. Recite with love and devotion.

*Refrain: Manjh is dear to the Guru,
And the Guru is beloved of Manjh.*

ਧਾਰਨਾ - ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ,
ਗੁਰੂ ਮੰਝ ਪਿਆਰਾ।

'Manjh is the Guru's ship boarding which the world can find liberation.'

ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ, ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ।

Guru Sahib took him in his arms; tears were flowing from the eyes of both. These are matters of devotional love, which are different from mundane things. This is called paternal love. On that occasion, Guru Sahib said, "My dear! ask for what you like. Today, we will get for you from the Guru (the Lord) whatever you ask for. At once, he prayed:

"O Sovereign! it is the time of *Kalyuga* (Dark age of sin and evil). A Sikh does not have the strength to pass your rigorous test. It is very difficult indeed. In future, Sikhs will have weak beliefs; they will come to the fold of Sikhism for the fulfilment of their desires. If the Guru keeps fulfilling their needs, granting their wishes, they will remain Sikhs, otherwise, they will forsake Sikhism. Both faith and relationship will be weak and fragile. O Sovereign! pass the *Sikhs* with grace marks."

Guru Sahib said, "Through the intense

heat of service and suffering that we have subjected you to, we have made you our own image; we have made you an image of God. My dear, now, there is no difference left between you and me. Does it appear good if there is dross in gold? It is through repeated heating and melting that gold becomes 24 carat or sterling gold. Similarly, a Gursikh is proven to be perfect, if he passes the Guru-prescribed rigorous test. We do this for the good of the Gursikh himself."

He submitted, "True Sovereign! all the same, be merciful. Thou art capable and can do everything." At this Guru Sahib said, "Go! Bhai Majh! we make you the devotees' ship. Ferry across the world ocean as many devotees as you can. Your faith in Sikhism stands accepted and approved. You have come into the company of God and approved souls. Go, all the ordeals you went through were our design. All your property will also come back to you. It was a play enacted by us. All the treasures of miraculous material and spiritual powers we entrust unto you. The treasures of Divine knowledge we give unto you. You yourself were to swim across the world ocean all right, but now liberate millions of other mortals also."

So, when he returned to the village where his wife and daughter were working as bonded labourers, their employers expressed great regret that they did great wrong in keeping them as bonded workers. On the other hand, God's blessing and prosperity virtually disappeared from Bhai Manjh's native village from where he had been expelled. It became desolate and barren and 'Kalyuga' (Dark age of sin and

evil) came to inhabit there or rule there. The village people too realized their mistake and said, "We did a great wrong in turning out a pious and holy person. Go and bring him back by requesting him and tendering an apology to him. Bhai Manjh came there. The villagers sought forgiveness from him. Bhai Manjh said, "There is no need to beg forgiveness from me. It is because of you and for your sake that Guru Sahib has accepted me and approved of me." The village people said, "We treated you very badly. Now what you do is that you should not swim across the world-ocean alone; take us also to the that Guru from whom you have got this Divine love and devotion." So, at that time, Sikhism started spreading forcefully in Manjhki. Even today, those who are alienated from. Sikhism here, should remember their ancestor. He is not only your ancestor, but ours also. He was our common forefather. Let us also remember him and pray to him - 'We have become alienated from Sikhism. We have turned our back towards the Gurus, O Sovereign! take us back into the fold of Sikhism again. Do so for the sake of our ancestor."

So, in this way, holy congregation! for six days continuously, we have discussed the life of this great Sikh. While there was that time when people worshipped graves, and then came the time when Bhai Manjh came to exercise great influence on them and brought them into the fold of Sikhism. Even today, we are as much impacted by remembering him as the people were at that time. Millions of Sikhs have been able to swim across the world-ocean by remembering him. May God bless us with

His loving devotion because today, we have become very much deluded; we have strayed from the path of God's loving devotion and worship. Time does not permit me to speak any more on the subject. All of you should participate in reciting *Anand Sahib* as well as in singing 'Guru Satotar' (Guru's laudations).

*Waheguru Ji Ka Khalsa,
Waheguru Ji Ki Fateh.
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।*

Chapter V

Nanak is the slave of Thy House

*'O Master, Thou art my Beneficent Lord, the cherisher and the spouse.
Every moment, Thou nursest me. I, Thine child, have Thy support alone.
With one tongue of mine, what excellences of Thine can I narrate.
Infinite and Limitless art
Thou, O Lord: Thine end no one knows.
Pause.
Thou destroyest millions of my sins and instruct me in many ways.
I am ignorant, with little and trifling understanding.
Save me Thou, by Thy holy innate nature.
I seek Thy protection as Thou alone art my hope and sympathetic friend.
O merciful Master and saviour, save, Thou Nanak, the slave of Thy house.'* P. 674
*ਤੁਮ ਦਾਤੇ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ
ਨਾਇਕ ਖਸਮ ਹਮਾਰੇ॥
ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਤੁਮ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਹੁ
ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੁਮਰੇ ਧਾਰੇ॥
ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ॥
ਬੇਸੁਮਾਰ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ
ਤੇਰੇ ਅੰਤੁ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਲਹੀਐ॥ ਰਹਾਉ॥*

*ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਹਮਾਰੇ ਖੰਡਹੁ
ਅਨਿਕ ਬਿਧੀ ਸਮਝਾਵਹੁ॥
ਹਮ ਅਗਿਆਨ ਅਲਪ ਮਤਿ ਥੋਰੀ
ਤੁਮ ਆਪਨ ਬਿਰਦੁ ਰਖਾਵਹੁ॥
ਤੁਮਰੀ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਸਾ
ਤੁਮ ਹੀ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲੇ॥
ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲਾ
ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ॥*

Revered holy congregation! loud be thy utterance - 'True and Supreme is God's Name.' God alone knows how much penance and meditation you are doing in this heat of summer by coming from far off places. According to what has been recorded in *Guru Granth Sahib* and what has been heard from exalted holy men, a devotee coming to a holy congregation receives the fruit of as many 'yagyas' (sacrificial rituals) as the number of steps he/she has taken to reach there. It takes a long time to complete even a single *yagya*. A *yagya* does not mean just preparing food and serving it to the holy. This is the form it has come to assume now. In earlier times, the performance of a 'yagya' used to be a very big thing. Endless reading and recitation of chants and scriptures was done. It took months and years to perform a 'yagya' in which hundreds of people were actively involved. They put sacrificial offerings into fire. Even then it wasn't sure whether the 'yagya' would be successfully performed or not.

The Pandavas organized a 'Rajsu-yagya' (Hindu sacrificial ritual). It was stipulated that the *yagya* would be deemed to be successful, if the conch-shell blew spontaneously. If it did not, then, surely, some hurdle must have cropped up. Holy congregation! hurdles do crop up, and it becomes known that some hurdle has come

in the way. If the *yagya* has been performed with some object in mind, then it (the *yagya*) will be deemed to have been successfully performed in case the object has been achieved, otherwise not. The greatest '*yagya*' in the world is called '*Gyan yagya*' (knowledge).

There are several other '*yagyas*' yielding lesser fruit. No other '*yagya*' can equal '*Gyan yagya*'. But how should a '*Gyan yagya*' be performed successfully? *Guru Granth Sahib* itself is 'knowledge incarnate'; it is not a form or image but knowledge itself. The form or image of knowledge is something different from knowledge itself. The '*bani*' (Guru's utterance or speech) enshrined therein should be regarded as true. None shall be able to assess or compute its value. Perhaps, in future, a time may come when *Waheguru* (God) may bless man with such wisdom and understanding that he may be able to comprehend it fully; otherwise this '*bani*' (Guru's utterance) is so infinite and unfathomable that I have spent all my life trying to discover its meaning. The more I go deep into it, the more I realize that I know nothing about it, that I am ignorant. It continues to become so vast and its meanings so extensive that man ends up by being a small child standing on the shore of an endless ocean of knowledge. Nobody can know its greatness and glory because it is the '*bani*' (utterance) of the '*Akal Purkh*' (Timeless One, God). It has been revealed and illumined through the *Guru Sahibaan*. Where this '*bani*' is uttered or recited, as you are sitting here in this holy congregation listening to it, that is the greatest '*yagya*'. We call it '*Akhand Path*' (uninterrupted reading or recitation of *Guru*

Granth Sahib). But it is '*Gyan yagya*'. Where an exalted holyman, (who has realized the Ultimate Spiritual Reality) after crossing the various stages of *Maya* (mammon) and entering the soul-region, delivers a holy discourse that is '*Gyan yagya*'. There are many other '*yagyas*' below it too. They also bear a great fruit. One is sacrificing oneself for a cause, which we describe dying like a martyr. About such a man, we say - 'He has performed '*yagya*' of his life breaths.' This too is a great '*yagya*'. Similarly, there are many other '*yagyas*' of lower level; there is no end to them. Serving of food is also a big '*yagya*'. But *Guru Sahib* says - 'The greatest '*yagya*' bearing the maximum fruit is that of lodging God's Name in the heart with perfect concentration of mind.

'Merit of million-fold sacrifices comes to such as listen to and chant the Lord's Name.'
P. 546

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਗਾਰੇ ਰਾਮ ॥

In the first place, it is a '*Gyan yagya*' and so naturally, it bears greater fruit. There is however, some difference between listening to the Lord's praise and lodging His Name in the heart and mind. It is, indeed, very difficult to lodge God's Name in the heart.

So, you are coming to such a '*yagya*' (of knowledge). You may ask - 'When shall we know that we have received its fruit?' But do one thing. Never take pride in having attended the holy congregation. Never think - 'I kept the company of the holy for so many years.' If you do so, you will receive its fruit right now in the present, otherwise, its fruit will start getting accumulated in God's court, and it becomes known when man departs from this world -

*'Blessed, blessed will everyone call thee.
Thy face shall be bright in that God's court.
Only a few engage in this trade.
Nanak is ever devoted to them.'* P. 283

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਰੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥
ਇਹੁ ਵਾਪਾਰੁ ਵਿਰਲਾ ਵਾਪਾਰੈ ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥

It is we who have made the prayer - 'O Great Guru! keep us as the servitor; as the slave of your abode.' Guru Sahib says - 'You have said this quite easily. But do you know what it means to be a slave? A slave is he who is sold to his master. There is no law in the world which can come to a slave's rescue. A slave has no demand, no right.'

Ibrahim Adam has been a great spiritual king, who later became a 'Sufi Pir' (Muslim mystic and holyman). He was a native of Balakh-Bukhara. In those days, slaves used to be bought and sold like cattle. Rich persons used to buy them. Guru Nanak Sahib sold himself thrice in order to liberate them. When Ibrahim observed a slave in the palace how he talked and conducted himself, he felt that he was a very intelligent and well-mannered person. He summoned him and said, "O slave! after observing you I have guessed that you belong to a very intelligent and refined family. Since we have bought you, you have become a slave. But we grant you some rights. First, you should tell us your name. How should we address you! By what name should we call you?" He said, "Sir, a slave does not have any name. Only a free man has a name." Secondly, the king asked him, "What do you want to eat and drink! At what time, do you wish to have your breakfast, lunch and dinner? Thirdly,

what kind of clothes do you wish to wear? Fourthly, you should tell us at what times you would like to get up in the morning and go to sleep at night. I will issue orders accordingly." He said, "Your highness! I am a slave and therefore, I have no rights. You can call me by whatever name you like. I will eat whatever food is given to me - stale, or left-over or pure. I have no home now; I am sold unto you. Give such clothes to wear as are pleasing to your eyes. When you tell me to go to sleep, I will sleep and will get up when you call me."

So, we have made many prayers, "O True Sovereign! make us slaves of thine abode. Take us as your servitors." Although we have sung and recited this all right, yet we are not prepared for this. We are not ready to go to the extent of acting like slaves, because a slave has no demand whatsoever. He has no demand whether he is given lashes daily, or he is praised for his work. No doubt, we have said in our prayers, "Make us your slave", but there is a hitch or reservation within us, which can never reconcile with this state. That hitch is of 'I-ness' or 'ego' that he (holy man or the Guru) gets work out of me. Only those holymen make the devotees work who have to liberate them and enable them to swim across the world ocean. All holymen do not do so. Holy men too keep most of their spiritual attainments concealed with them. They do not reveal their secret.

'They come near the Lord but disclose not their secret to anyone.' P. 1384

ਹੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਭੇਤੁ ਨ ਕਿਸੈ ਦੇਨਿ ॥

They do not induct persons as their disciples because that would create hurdles for them. One can make thousands of

disciples if one wishes. After leaving their home and hearth, that is, snapping all relations, they again make disciples, companions and devotees. Among them, they themselves remain mixed. But some holy men are such as make the devotees render service like slaves so that their 'ego' may be effaced. But it is, no doubt, very difficult. Once a king came to Kabir Sahib and rendered great service for six years. He became a 'Sadhu' (ascetic). Mother Loi said to Kabir Sahib, "Why haven't you initiated him so far and imparted him religious instruction?" Saints and holy men initiate and impart religious instruction only to very few persons. All do not get a chance to be initiated because they have not reached that level of spiritual attainment. Saints know about their disciples as to who among them are capable of receiving religious instruction and preserving it. They remain quiet on this subject. They do not touch this subject at all.

Mother Loi said, "Sir! you have not initiated him as yet and imparted him religious instruction." Saint Kabir said, "O Loi! he has not become fit for this. As he has been a king, his 'ego' has not been effaced yet."

She said, "But he does sweeping. He washes holymen's clothes, scrubs dirty utensils, renders service, presses their legs and feet, brings water for them to bathe in."

He said, "That is all right, but there is too much 'I-ness' in him yet."

She said, "Sir! how can it be known whether his 'ego' has been removed or not?"

He said, "Today, when he returns after

bathing in the Ganges, then, from the roof, throw all the refuse of the house on his head."

She did as she was instructed. When refuse fell upon his head, he looked up at once. Then spontaneously this utterance escaped from his lips, "Today, if I were in Balakh Bukhara, nobody could dare to throw refuse on me." In the meantime, he realized that he was no longer a king and lived on charity. He had come to receive the great boon of spirituality which even kings do not have. He became quiet and realized his mistake.

Six years passed again, when Kabir Sahib said to Loi, "Now his ego is dead. There is no 'I-ness' left in him now." She said, "Sir! but how can it be known that his 'ego' is dead?" He said, "Do exactly what you did last time." So, when he came after bathing in the Ganges, she threw refuse on his head. There and then, he started dancing and said, "O mother! even the gods long for the dust of the saint's feet -

'Ganga, Yamuna, Godavari and Saraswati seek the dust of the saint's feet. Full of impurity of sins are we: our impurity by the dust of the saint's feet is shed.'

P. 1263

*ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ
ਤੇ ਕਰਗਿ ਉਦਮੁ ਪੁਰਿ ਸਾਧੁ ਕੀ ਤਾਈ ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੁ ਕੀ ਪੁਰਿ ਗਵਾਈ ॥*

How fortunate I am!"

Sovereign Guru Nanak Sahib says, "O God! I am going to make a demand upon you. But excuse me, I am not going to leave Thy Portal until you grant me the boon. You may console me, push me away or spurn me, I am not bothered. I am going to persist with my demand like a brazen

beggar even if you beat me or do to me whatever you like. Unless and until you fulfil my demand, I am not going to leave Thy Portal.”

Now, we think, “What was the demand for which one has to be persistent and brazen?” Guru Sahib says –

‘This boon may I obtain, that stubbornly I seek:

May dust of feet of the holy on my face be rubbed.

The Master to Nanak, servant of God has shown grace;

The Lord by strength of His arm has saved him.’ P. 738

ਪਾਵਉ ਦਾਨੁ ਢੀਨੁ ਹੋਇ ਮਾਗਉ

ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ਸੰਤ ਰੇਨਾਰੇ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ

ਪ੍ਰਭਿ ਹਾਥ ਦੇਇ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥

May the dust of the saints’ feet get applied to my face. Give this dust unto me otherwise I am not going to leave Thy Portal.” It must have some importance and significance, for that is why Guru Sahib instructs us – “Dear brothers! ask for the dust of saints’ feet.”

Once worms grew in *Pampasar*. (A lake on the bank of Pampa river). Shivri was a poor *Bheel* woman (a low jungle tribe). The saints and sages beat her for living in their proximity, because she was of a low tribe. She rendered voluntary service by bringing fuelwood for the saints’ kitchen. They said that by doing so, she was destroying their penances and austerities. So they beat her.

But she continued serving them. In the morning, she would get up and remove thorns from the path which the sages took for bathing in the river. She removed weeds and grass from their path and made it like a good road. The saints wondered who

cleaned their path. So they put guards on duty and poor Shivri was caught. She was beaten very badly.

They said to her, “Now leave this place. You destroy our good deeds and virtues; you usurp them. We do not need your service.” So, she built her hut at a distance of ten-twelve miles from there. As a result, their pilgrim center got corrupted; worms grew in the lake. At that time, Sri Ram Chander Ji was spending his period of exile at *Panchvati*. The sages went to him, made appeals and persuaded him to come with them. When they were on their way, at one point, Sri Ram Chander Ji took a footpath. They (sages) said, “Lord! this footpath leads nowhere. There is only a hut here, in which lives a Bheel woman. It does not go beyond that point into the forest. Please come with us.” Sri Ram Chander Ji replied, “You go your way; I shall go mine. You do your work, I shall do mine.” He went straight to the Bheel woman and observed that there were tears in her eyes. She was weeping and her lips were moving in prayer. She was praying in a low voice: “O Lord! I am a poor and humble woman. Except you I have none else in the world whom I can call mine. You belong to all. Low caste or high caste has no importance or consideration in your eyes. Kindly afford me your holy glimpse. In a whole life-time, I have got this opportunity. You are not going to come here again and again. If I fail to have your glimpse today, my whole life will go waste.” Lost in this prayer, she was weeping. At that moment, standing in front of her hut, he called out to her: “Shivari! open your eyes, daughter.” She did not open her eyes. The Lord pulled her soul

out. Writhing with pain, she fell down like a fish out of water.

She uttered a cry: "O God! where have you gone? Have you too abandoned me?" Sri Ram Chander Ji said, "Shivari! open your eyes."

Before her was standing Sri Ram Chander Ji. Then -

'As soon as she had a glimpse of the Lord, she lost all senses; Perception and intelligence did she lose too. Power of understanding, comprehending and thinking also was gone.

She lost the ability to go into the bottom of things and knowing their true state.'

Kabit Bhai Gurdas Ji, 9/1

*ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧ ਰਹੀ,
ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ, ਮਤਿ ਮੈ ਨ ਮਤਿ ਹੈ॥
ਸੁਰਤਿ ਮੈ ਨ ਸੁਰਤਿਐ, ਧਯਾਨ ਮੈ ਨ ਧਯਾਨ ਰਹਯੋ,
ਗਯਾਨ ਮੈ ਨ ਗਯਾਨ ਰਹਯੋ ਗਤਿ ਮੈ ਨ ਗਤਿ ਹੈ।*

When a person comes face to face with the Lord, he/she forgets everything. He/she is at a loss to understand what he/she should do. She seated all the three on a straw mat. A few days earlier she had heard about their coming hither. There was a yearning in her that the Lord should afford her a glimpse. She had plucked berries for them. When she brought a handful of berries, she gave them to them; for there were no plates.

Sri Ram Chander Ji received the palmful of berries and put them in his apron. He put a few berries into his mouth. Laxman started examining the berries. Each berry had a tooth mark on it. He said, "Have you brought berries which you have already tasted? Don't you know what a high caste we belong to?" So he said, "Lord! think before you eat the berries. These are polluted." Sri Ram Chander Ji said,

"Laxman! you do not know of the woman's love behind these berries which she has tasted to make sure that they are sweet and fit to be eaten. In love, there is no rule of any kind. All rules are violated in love. You do not understand the mystery of love."

He said, "Shivari! from where did you bring the berries? They are overflowing with 'amrit' (nectar). I have eaten many a fruit earlier, including berries, but so sweet berries never did I taste. What have you put into them to make them sweet like nectar?" But Laxman threw them away. It is said that these berries fell upon a mountain where they grew into 'Sanjivani' herb (life-giving herb). It was this very herb which was applied to revive Laxman when he lay wounded and unconscious.

Sri Ram Chander Ji left that place. When he reached the sages, he asked them, "What is your problem?" They said, "Lord! look at this pool. Its water we used for drinking and bathing. How dirty it has become!"

He said, "O sages! then it was quite easy. You are great renunciates and ascetics, worshippers of God too. Some of you are Brahmins and some *Kshatriyas*. Otherwise also, you are pure and holy. You should have dipped your feet into it. Put your feet one by one." All the sages dipped their feet into the pool, but the water did not become pure. They said, "Sir! we have brought you for this purpose. You should put your feet into the pool." He put his feet into the water. Laxman Ji too put his feet into the pool. But the water in the pool remained dirty and polluted as before. At this, Sri Ram Chander Ji said, "Now what?" They said, "Sir! the water in the pool has not

been purified even with your feet.”

Sri Ram Chander Ji said, “My dear! greater than me is my beloved devotee who loves us. Surely, there is some ‘*Ram Bhagat*’ (devotee of Rama-God) here.” As regards Shivari (who was a devotee of Rama), they (the sages) did not want to see her face because she belonged to a low caste.

Sri Ram Chander Ji said, “Go for her. She is an embodiment of love who has become one with God.” After much imploring, they brought her. Ram Chander Ji said, “Shivari! wash your feet in this vessel of water.” To the sages, he said, “Put this wash of Shivari’s feet into the pool.” They felt very much humiliated and ashamed in doing so.

When the wash of Shivari’s feet was poured into the pool, it became instantly clear and pure. Why? Because the dust of a saint’s feet fell into it – one who always remained aligned with and absorbed in God.

So, in this way, Guru Sahib says, “I seek only one boon which I demand stubbornly. Don’t say ‘no’ to me. Let the dust of the saint’s feet be rubbed on my face. In this way, I shall be liberated.”

The feeling of ‘I-ness’ or ‘ego’ within us does not let us make spiritual progress. I had stated earlier also that we have recited the hymn all right, but we haven’t become true slaves of God –

*‘I seek Thy protection as Thou alone art my hope and sympathetic friend.
O merciful Master and saviour, save, Thou Nanak, the slave of Thy house.’ P. 674*
*ਤੁਮਰੀ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਸਾ
ਤੁਮ ਹੀ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲੇ ॥
ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲਾ*

ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ ॥

In my opinion, hardly 5% may be in agreement with this; 95% must be having reservations about becoming God’s slaves. “O True Sovereign! by becoming your slaves, we shall be nowhere, we shall be left with no rights whatsoever. When we don’t have to make any demand, who knows whither the Lord may send us and what He may do unto us.” So, it is in this way, that we wish to become the Guru’s *Sikhs* (disciples). Guru Sahib says – “If you become my *Sikh*, in lieu thereof what will happen? Spontaneously and naturally, the whole world shall become yours.”

‘O Farid, shouldst thou be Mine, the whole world shall then be thine.’ P. 1382

*ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਰਹਿ
ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਹੋਇ ॥*

But we do not want to give up ‘I-ness’ or ‘ego’. At one place, Guru Sahib says, “My dear! if you wish to live like a true Sikh or imbibe *Sikhism*, then, first, get acquainted with it. If you wish to remain a Sikh only in form, then it is all right. True, it is not excellent, but it is not bad either. But if you want to attain to the Ultimate Reality then you have to abide by its rules.

By becoming corpse-like (i.e. killing all desires) does one become a disciple, and not by mere talking.

Only a patient and believing martyr dispels delusion and fear.

Remains ever engaged in service is he like a slave; oblivious of hunger and sleep, attracted neither by food nor rest.

He grinds corn with his hands and carries water smilingly.

He waves fan and washes the holy’s feet lovingly.

Service he renders earnestly.

He neither fears rigorous work, nor feels proud of rendering service.

By rendering service in this manner like a dervish does he find acceptance and approval.

Such a one receives felicitations as on the appearance of the 'Id Moon'.

Bhai Gurdas Ji Var 3/15

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।
ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਨ ਨੀਦ ਨ ਖਾਣਾ ਸੋਵਣਾ।
ਪੀਹਣਿ ਹੋਇ ਜਦੀਦ ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ।
ਪਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਧੋਵਣਾ।
ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦੁ ਨ ਹਸਣ ਰੋਵਣਾ।
ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦੁ ਪਿਰਮ ਰਸ ਭੋਵਣਾ।
ਚੰਦ ਮੁਮਾਰਖ ਈਦ ਪੁਗ ਖਲੋਵਣਾ।

He is a boughten slave. He gets engaged in any work, he is bidden to do. First, become the dust of everyone's feet. Then should you come, my dear. First, kill your ego. But the very simple and easy method we tell you is that, if you become just a Sikh before the Guru, then you will become aligned with him (Guru). It is a very simple lesson:

*'The Sikh that in the Guru's (Master's) presence abides;
Abiding with the Guru ever, his heart in the Guru absorbed;
Contemplating with fervour the Guru's holy feet, meditating on him in his inner self;
Discarding egoism, on the Guru leans;
In nothing else his trust reposing -
Saith Nanak: Listen devotees of God!
Such a Sikh is said to be in the Guru's presence abiding.'* P. 919

ਜੇ ਕੋ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਸੇਤੀ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਵੈ ॥
ਹੋਵੈ ਤ ਸਨਮੁਖੁ ਸਿਖੁ ਕੋਈ
ਜੀਅਹੁ ਰਹੈ ਗੁਰ ਨਾਲੇ ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਧਿਆਏ
ਅੰਤਰ ਆਤਮੈ ਸਮਾਲੇ ॥
ਆਪੁ ਛਡਿ ਸਦਾ ਰਹੈ ਪਰਣੈ
ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਏ ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਏ ॥

The Sikh who abides in the Guru's august presence, under his gaze effaces his

self. When his own self is effaced, then the Guru comes to abide in him. When the Guru comes to abide in the Sikh, then how exalted he becomes! Then it is quite straight and simple. It is just one question. He lodges the Guru within, and his own self is effaced; he leaves the self. Then it is all Guru and his presence within him. None in the world can harm him. Never does he suffer defeat or failure.

'God saves all creatures from ailments, afflictions and denizens of the sea in many ways.

The enemy may attack with weapons many, but if God is gracious, no wound is caused. Saves He His slaves with His benign hand. What to speak of others, that Lord protects the child even in the mother's womb.'
Never is he vanquished on whose side is the Lord.

Eternal His Court, to which I offer obeisance.' P. 519

ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ
ਜਲ ਜੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਚਾਵੈ ॥
ਸਤੁ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ,
ਤਉ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ ॥
ਰਾਖਤ ਹੈ ਅਪਨੋ ਕਰ ਦੈ ਕਰ,
ਪਾਪ ਸਮੁੰਹ ਨ ਭੇਟਨ ਪਾਵੈ ॥
ਅੰਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹ ਤੋ ਸੋ,
ਸੁ ਪੇਟ ਹੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਦੈ ਹੋਵੈ ਵਲਿ ਸੁ ਕਦੇ ਨ ਹਾਰਦਾ ॥
ਸਦਾ ਅਭਗੁ ਦੀਬਾਣੁ ਹੈ ਹਉ ਤਿਸੁ ਨਮਸਕਾਰਦਾ ॥

If a man lodges in his heart his Guru (Holy Preceptor) who is perfect and possesses all powers, he never faces defeat in life. This lodging in the heart does not mean enshrining the Guru's form or visage. When the Guru comes to be lodged in the heart, He is truly the Lord Master because there is no difference between Guru and God. What is to be said to him? The Guru does not need long supplications to be pleased. Something said or thought of in a mere second is accepted and fulfilled by

Him. Even a second is more than required. He accedes to the devotee's demand in even less than a second. The only thing needed is to have an equation with Him. Such a one never faces defeat or failure in life.

Once there was a *Gursikh* named Bhai Tilkoo, who lived at *Garhshankar* in the Doaba region. During the time of Fifth Guru Sahib, the people of *Majha*, Doaba and *Malwa* regions believed in Muslim '*pirs*' (holymen). *Pir* Lallanwala was the most famous among them. The shrines of Lallan Walley Pir are found here also.

People visited them and paid obeisance there. The '*Bharai*' [Priest of *Nigahias* or *Sarvarias* - an obscure and obscurantist sect] would bake a '*roat*' [thick sweet bread] there. He would bite it which meant that it had been consecrated by the '*Pir*' (Muslim Holyman). Then it was distributed among our forefathers who ate it.

The Guru's teaching was different. He was telling something else. The *Pirs* affirmed straightway - "You will have many cows and buffaloes. You will be blessed with many sons." If some animal fell ill, it was said that the '*Pir*' was annoyed. Superstition had crossed all limits.

This *Gursikh* (Bhai Tilkoo) embraced Sikhism. There used to be very few Sikhs in the villages - not more than two, three or five in a village. There weren't entire villages with Sikh population. Most of the inhabitants were '*Sarvarias*' (followers of *Sakhi Sarovar* - a *Muslim Pir*). In this very village lived a *yogi*. Bhai Tilkoo meditated on the Name Divine and worshipped God. He was truly following Sikhism. The Guru

lived in his heart, and he lived in the Guru at all times. The *yogi* was absorbed in a deep trance. '*Smadhis*' (spiritual trances) were sometimes observed even for long periods of time - even six months and a year.

Tenth Guru Sahib had a conversation with a *yogi* at *Jogipura*. Guru Sahib said that he was 5100 years old. So the *yogis* used to observe such long '*smadhis*' (trance or deep meditations). The *yogi* that the Fifth Guru Sahib revealed at Santokhsar, had gone into '*smadhi*' (deep meditation) on the bank of river *Ravi* after watching the war of Luv and Kush (sons of Lord Rama). The *Ravi* shifted its course quite far away, but his monastery got buried under the earth. He said that he had built his hermitage above.

So, when this *yogi* woke up from his '*smadhi*' (deep meditation), the villagers came in large groups to have a glimpse of him. Besides he declared: "He who has my glimpse shall enjoy a place in heaven or paradise for one month after a certain period of time." When all the villagers had gone, he asked, "Is there anyone left who has not had a glimpse of me?" His disciples said, "Sir, one person is left."

"Who is he?" He asked.

They said, "His name is Bhai Tilkoo."

"Ask him to come too," he said.

They said, "Sir, he won't come because he is a Sikh (disciple or follower) of the Guru."

At this he said, "Will an abode in paradise be unwelcome to a Sikh of the

(... continued on page 83)

Some Basic Questions about Sikhism and Sikh symbols

Q.1 How do you define Sikhism?

A. In simple words, Sikhism means what a Sikh (literally meaning a disciple) professes and acts upon in daily life. The Guru who is divinely-designated representative of God on earth to serve as a divine teacher and a guide for the suffering humanity, is the pivotal figure on which the whole spiritual and temporal edifice of Sikhism stands. Guru Ramdas defines a Sikh as a person who meditates on Nam in the early morn. (*ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖ ਅਖਾਇ ਸੋ ਭਲਕੇ ਉਠ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਿਆਵੈ*). Guru Arjan Dev enunciates two very crucial and vital principles of the Religion -

"Of all religions, the highest and the most exalted is one which inculcates recitation of God's Name and observance of virtuous action -

*ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪੁ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ॥
ਸੁਖਮਨੀ 3*

Q.2 Who is the Guru in Sikh religion?

A. In Sikh religion the Guru is eternally specified and designated. He is not changeable or optional. Guru Nanak, his nine incarnations, and the finally-ordained Guru's word (Sabad) in the form of Gurbani collected and compiled by Guru Arjan Dev in 1604 A.D; called Guru Granth Sahib, is the eternal and everlasting Guru. He is to be revered worshipped and followed in all spiritual and worldly exigencies and occasions.

Q. 3 How about casteism and priest-hood in Sikhism?

A. Being a comparatively modern faith,

having originated in the 15th century A.D., Sikh religion discards all types of idolatry, casteism, ordained priest-hood and outdated rituals and beliefs. Sikhism does not make any distinction between the laity and the priest.

Q. 4 Can you give some special characteristics of Sikh religion and a true Sikh?

A. Sikh religion is a definite way of life, not a mere formal profession. Its attitude as a whole, though based on spiritualism, is quite practical and socially-involved. A true Sikh is one who has a clean and upright image, who always works for the betterment of others, who helps and looks after the poor and the needy and does not have any malice or hatred for others. He always thinks positively and acts selflessly. All the human and moral virtues come to him by following the path shown by the perfect Guru.

Naturally, a Sikh is a unique type of man, not an ordinary human being. He has a definite purpose and mission in life. Hence he is never idle or indolent. He tries to be true to his God and Guru. He is at peace with the world around him and also true to his self. To sum up, he is a committed person who is true in thought, word and deed. He is honest and humble to the core. He always shuns falsehood and evil. He is a man of courage, eager to sacrifice whatever he has. He works hard to earn his bread with honest means and then gives what he can spare, to others in charity. He is always calm, quiet and composed, as if

he has overcome his self. He is open, frank and straightforward. All these qualities and many more, make a Sikh a man of character and an ideal being. All the same, he is a normal married man and a devoted householder, though in his mind he remains detached from the human relations and material objects.

Q. 5 Why symbols are compulsory for a Sikh?

A. For a Sikh, the five Sikh symbols (keeping hair intact and having a sword, an iron bangle, a comb and an underwear on the body) besides other injunctions, were made compulsory on the historic occasion of the great Baptism-ceremony on the Baisakhi day of the year 1699 A.D. These symbols thus became irrevocable and finally ordained, and were meant to settle the important question of Sikh identity for all time to come. A Sikh cannot be called or regarded as a Sikh without these symbols. All other principles of Sikh faith, though essential, come afterwards.

Q. 6 Who is an apostate, a *patit Sikh*?

A. If a Sikh discards or casts off his hair or other symbols, he is no more a Sikh. He becomes an apostate a *patit Sikh* (ਪਤਿਤ ਸਿੱਖ) by losing his identity. He remains a Sikh in name only, having lost his religious bonafides. In fact he assumes a doubtful identity. Nobody would call him 'Sardarji'. Hence it is that all other spiritual and moral virtues become secondary for a Sikh, symbols being his foremost concern. Adoption of Sikh symbols and then discarding them is just like a trained soldier who by discarding his uniform no longer remains a soldier.

All apostate Sikhs who turn their face away

from the Guru and become renegades, have no refuge or solace when they get into some problem or trouble. They fight shy of going to the Guru Granth Sahib and the holy Sikh Shrines because of the inner shame and frustration lurking in their minds. They have to suffer as helpless injured persons all their lives because the Guru is the only saviour, helper and guide available to the Sikhs.

Q. 7 What is the meaning of the word 'Khalsa'?

A. Khalsa, from Arabic '*Khalis*' (lit. pure, unsullied) and Perso-Arabic *Khalisah* lit. pure; lands directly under govt. management), is used collectively for the community of baptised (amritdhari) Sikhs. In the Sikh tradition, the term appears for the first time in one of the hukamnamas (epistle) of Guru Hargobind (1595-1644) where a *sangat* of the eastern region has been described as *Guru ka Khalsa* (Guru's own or Guru's special charge). It has also been employed in the same sense in one of the letters of Guru Teg Bahadur (1621-75) addressed to the *sangat* of Patna. The word occurs in Sikh Scripture, the Guru Granth Sahib, only once, but there it carries the sense of the term *Khalis*, i.e. pure.

The term '*Khalsa*', however, acquired a specific connotation after Guru Gobind Singh (1666-1708) introduced, on 30th March, 1699, the new form of initiatory rites - *khande di pahul* (rites by *Khanda* or double-edged sword). Sikhs so initiated on that Baisakhi day were collectively designated as Khalsa - the Khalsa who belonged to Waheguru, the Supreme Lord.

The words '*Khalsaji*' are also used for addressing an individual Singh or a group

of them.

**Q. 8 What is meant by the Sikh greeting -
Waheguru Ji Ka Khalsa
Waheguru Ji Ki Fateh?**

A. The phrase 'Waheguru Ji Ka Khalsa Waheguru Ji Ki Fateh', became part of the Sikh salutation after the initiatory rite of 'Amrit' (*Khande da Pahul*) in 1699.

The word *Waheguru* consists of two words - *Wahe* and *Guru*, meaning Hail, the Guru, the Preceptor; but in the quote *Waheguru* is a compound word meaning God. Therefore, in this salutation it means - Hail the Khalsa, who belongs to the Lord God! Hail the Lord God to whom belongs the victory.

Q. 9 Who became Guru after Guru Gobind Singh?

A. Guru Gobind Singh, at the time of his departure from this mortal world, conferred guruship upon the Khalsa alongwith the holy Guru Granth Sahib, compiled by Guru Arjan Dev in 1604 A.D. Guru Gobind Singh, in his writings, repeatedly extolled Khalsa as composed of men of excellent moral qualities, spiritual fervour and heroism. They are required to abide by the tenets of Guru Granth Sahib, which is supreme spiritual Guru and Guide.

Q. 10 On the one hand Sikh tenets reject all ritualism, outer symbols but on the other hand insist on keeping the 'five symbols'. Is it not a contradiction? Please explain the significance of five K's.

A. It is true that Sikhism discards all man-made distinctions of castes, colour and creed; and rejects performance of all ritualistic rites, visiting sacred rivers and places of pilgrimage for purification,

renunciation of home and society for spiritual upliftment and recommends an honest family life, dedicated to Guru and remembrance of God through Nam-Simran and also imbibing social responsibility for the upliftment of all human beings. However to preserve the identity of the Khalsa some distinctive features of personal appearance are recommended to set off Sikhs from the followers of any other faith.

These prominent marks of the Khalsa brotherhood are commonly called the *panj kakaars*, each of the five articles beginning with the letter 'k'. The initiation ceremony called *amrit sanchar*, repeating the original ceremony that canonized the order of the Khalsa on the Baisakhi day of A.D. 1699, is itself symbolic of imparting a new immortal life to the initiates. During the ceremony every initiate into the order is enjoined upon to adopt and never to part from his person five symbolic physical objects - *kes* (unshorn hair), *kangha* (a comb), *kirpan* (sword), *kara* (a steel bracelet) and *kachchha* or *kachhahira* (a pair of specially designed shorts) - all names beginning with the phoneme 'k' and hence collectively called *panj kakar* (*panj* = five; *kakar* = symbols).

The five k's may be regarded as parts of the uniform of the Khalsa which is defined as *Akal Ki Fauj*, God's own army, created to fulfil the divinely ordained mission of Guru Gobind Singh, viz. *dharam chalavan, sant ubaran dust sabhan ko mul uparan* - to uphold dharma, protect the saintly and uproot the wicked (*Bachitra Natak*, 6).

Kes or the unshorn hair imprint on the individual the investiture of the spiritual man exemplified by rishis or sages of yore, and even of God Himself. They also signify manliness, virility, courage and dignity, and

therefore signify manliness, virility, courage and dignity, and therefore signify qualities both of a sant (saint) and a sipahi (soldier) and a life both of bhakti (spiritual devotion) and shakti. i.e. strength of conviction, of courage, and of fortitude.

Kangha (the comb required to keep the hair tidy) symbolizes cleanliness. As a vestural symbol, it appears to repudiate the practice of Tantric yogis, who keep their hair matted (jata) as their outward denominational symbol.

Kirpan (the sword) signifies valour. It seems to represent what has been called "the sword of God in heavenly regions" (Isaiah, XXXIV, 5). For Guru Gobind Singh the sword was the emblem of Divine Energy for the destruction of the evil and protection of the good. Also called bhagauti (bhagvati or the goddess Durga, slayer of the demons) which in the Sikh vocabulary stands for the sword as well as for the Almighty. It is invoked at the very beginning of ardas, supplicatory prayer of the Sikhs.

(... continued from page 79)

Guru? Go and tell him that he will get an abode in paradise for two years." When Bhai Tilkoo was given this message, he said, "I do not want these things. It is like offering a very small thing to a very rich man. We have far bigger possessions. What need have we of heavens and hells?" When the *yogi* was told Bhai Tilkoo's reply, he said, "Offer him another year's stay in heaven", and he went up to offering Bhai Tilkoo a place in heaven for five years. At last, when Bhai Tilkoo did not come, he

said, "Well then, I will teach him a lesson for being a Sikh." He (the *yogi*) had mastered black powers.

Holy congregation! all these black powers are very much in existence. There are ghosts, goblins and various other forces. We do not know how many they are because we have not seen them. We do hear sometimes that this or that force is creating hurdles. About three villages, I know personally. I was holding congregations at village Kishangarh. From there the *Sarpanch* and the rest of the *Panchayat* came to me. They said, "Sir, save our village." I said, "What has happened to your village?" They said, "On every Friday, a youth of 18 to 22 years dies in the village. Seven youth have already died. Now it is the turn of the eighth to die. Friends and relatives are coming to offer condolences with one householder after another. Some preventive measure must be taken before another boy dies." In the meanwhile, people from another village came. It was a little away from there. They said, "Sir! we do not know what the matter is. But every Saturday, the most educated person in our village dies. Now, it is the turn of the eighth person to die." I said, "Eighth person's turn to die in your village, and eighth's in their village? What has happened to you all? Have you given up your faith in the Guru? Don't you have any saviour? How is it that these small ghosts and goblins are pestering you and causing you harm? Don't you have any guardian?" They said, "Sir, what should we do?" To the educated ones I said, "Go and install *Guru Granth Sahib* at once. Throw all tobacco preparations out of the village."

(... to be continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	60 \$	600 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : 0061-406619858
Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com
Bhai Gurinder Singh
Cell : 0061-469927233,